

T.C.
Uşak Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Mardin İli Lise Öğrencilerinin Spor Yapma Durumları ve Bazı Demografik
Özelliklerine Göre Saldırganlık ve Sosyalleşme Düzeylerinin İncelenmesi

Beden Eğitimi Ve Spor Öğretimi

Yüksek Lisans Tezi

Hamit BİLGİÇ

Uşak
2020

T.C.
Uşak Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Mardin İli Lise Öğrencilerinin Spor Yapma Durumları ve Bazı Demografik
Özelliklerine Göre Saldırganlık ve Sosyalleşme Düzeylerinin İncelenmesi

Beden Eğitimi Ve Spor Öğretimi

Yüksek Lisans Tezi

Hamit BİLGİÇ

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Nuri KARABULUT

Uşak
2020

ÖNSÖZ

Bu araştırmamda Düzenli Olarak Spor Yapmanın Lise Öğrencilerinin Sosyalleşme ve Saldırganlık Düzeylerine Etkilerini incelemeyi amaçladım.

Çalışmamın başından sonuna kadar bilgi ve tecrübeleriyle desteğini benden esirgemeyen sürekli beni bilime yönlendiren, çok değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Nuri KARABULUT'a ve tez yazım aşamasında yardım eden dayım Memursen Genel Başkan Yardımcı Mehmet Emin Esen ile ablam Öğretmen Seniha Bilgiç Atalan'a teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Hayatımın her alanında yanımda olan ve destekleriyle bu günlere gelmeme vesile olan Anne-babama ve kardeşlerime sonsuz teşekkür ederim.

Uşak 2020
BİLGİÇ

Hamit

ÖZET

MARDİN İLİ LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SPOR YAPMA DURUMLARI VE BAZI DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE SALDIRGANLIK VE SOSYALLEŞME DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırma lisede öğrenim gören öğrencilerin sosyalleşme düzeyleri ile saldırganlık eğiliminin spor yapma durumlarına göre bir farklılık gösterip, göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmaya 2019-2020 öğretim yılı içerisinde Mardin iline bağlı liselerde eğitime devam eden 1036 öğrenci katılım göstermiştir. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin 586'sı düzenli olarak spor yapan kişilerden oluşurken 450'si ise okul içi veya dışı spor etkinliklerinde yer almamış öğrencilerdir. Araştırmada 5'li Likert tipi bir ölçek olan Şahan'ın (2007) "Sosyalleşme Boyutu" adlı envanteri ile Madran (2013) tarafından Türkçeye uyarlanan 5'li Likert tipi Buss-Perry saldırganlık ölçeği kullanılmıştır. Çalışma için İl Milli Eğitim Müdürlüğünden ve öğrenci velilerinde gerekli izinler alındıktan sonra, araştırmacı tarafından anket uygulaması yapılmıştır. Sonuç olarak, spor yapan ve yapmayan öğrencilerde saldırganlık eğilimleri ile sosyalleşme düzeyleri arasında negatif yönlü ilişkili olduğu, sporun saldırganlık eğilimlerine anlamlı fark katmadığı görülmüştür. Ancak, spor yapmanın sosyalleşme düzeyine olumlu etkisi olduğu gözlenmiştir. Cinsiyet, okul türü, sınıf, ebeveyn eğitim durumu, aile gelir düzeyi, haftalık spor yapma süreleri, profesyonellik durumu, spor yaşı ve spor branşı gibi parametrelerin de sosyalleşme ile saldırganlık üzerine etkileri incelenmiş ve elde edilen bulguların istatistiksel sonuçları tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Beden Eğitimi, Ergenlerde Spor, Saldırganlık, Sosyalleşme, Sporda Şiddet*

ABSTRACT

INVESTIGATION OF AGGRESSION AND SOCIALIZATION LEVELS OF MARDİN PROVINCE HIGH SCHOOL STUDENTS ACCORDING TO SPORTS DOING STATUS AND SOME DEMOGRAPHIC FEATURES

The aim of the study was to determine whether the socialization levels of students studying in high school and their aggression tendency differ according to the sports they do. The population of the research consists of the 1036 students in public high school of Mardin, Turkey in the 2019-2020 academic year. While 586 of the high school students in the study group consisted of those who regularly do sports, 450 of them are students who did not participate in sports activities inside or outside the school. In the study, the five-point likert-type scale of “the socialization scale” developed by Şahan and the 5-point Likert-type buss-Perry aggression scale which was adapted to Turkish by Madran were used. After obtaining the necessary permissions from the Provincial Directorate of National Education and the parents of the students, the survey data was carried out by the researcher. As the result of the findings, it was observed that there was a negative correlation between aggression tendencies and socialization levels in students who do and do not do sports and sports was not make a significant difference to aggression tendencies. However, it was observed that doing sport had a positive effect on the level of socialization. The effects of parameters such as gender, school type, class, parental education level, family income level, weekly sports duration, professionalism status, sports age and sports branch on socialization and aggression were examined and the statistical results of the findings were discussed.

Keywords: *Physical Education, Sports For Teenagers, Aggression, Socialization, Violence In Sports*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLOLAR DİZİNİ.....	vi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Önemi.....	2
1.2 Araştırmanın Amacı.....	3
1.3 Araştırmanın Problem Cümlesi	3
1.4 Varsayımlar	4
1.5 Sınırlılıklar.....	4
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1 SPOR.....	5
2.1.1 Sporun Tanımı	5
2.1.2 Sporun Tarihsel Gelişimi.....	6
2.1.3 Spor ve Eğitim	8
2.1.4 Sporun Kişilik Üzerine Etkileri	9
2.2. SALDIRGANLIK	11
2.2.1 Saldırganlığın Tanımı:	11
2.2.2 Saldırganlığın Kaynağı	13
2.2.3 Saldırganlığa Sebep Olan Faktörler	14
2.2.3.1 Kişilik	15
2.2.3.2 Aile	15
2.2.3.3 Kitle iletişim araçları.....	16
2.2.3.4 Zararlı Madde Kullanımı	16
2.2.3.5 Çevre	16
2.2.4 Saldırganlığın Türleri	17
2.2.4.1 Araçsal Saldırganlık	17
2.2.4.2 Düşmanlık İçeren Saldırganlık	18

2.2.4.3Atılgnlık	18
2.2.5 Saldırganlık ve Spor	18
2.3 SOSYALLEŞME	19
2.3.1 Sosyalleşme Tanımı	19
2.3.2 Sosyalleşmenin Özellikleri.....	21
2.3.3 Sosyalleşmenin İşlevleri	22
2.3.4 Sosyalleşme Süreci	23
2.3.5 Sosyalleşme Araçları	23
2.3.5.1 Aile	24
2.3.5.2 Okul	24
2.3.5.3 Akran Grupları	25
2.3.5.4Kitle İletişim Araçları	26
2.3.5 Sosyalleşme ve Spor.....	27
3. GEREÇ VE YÖNTEM	29
3.1. ARAŞTIRMANIN PLANI	29
3.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ	29
3.3. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ.....	29
3.4.ARAŞTIRMADA VERİ TOPLAMA ARAÇLAR	29
3.5.ARAŞTIRMADA ANALİZİ YÖNTEMİ	30
4. BULGULAR VE YORUMLAR	31
5. TARTIŞMA.....	59
6. SONUÇ ve ÖNERİ	69
6.1 Sonuç.....	69
6.2 Öneriler	70
KAYNAKÇA.....	71
EKLER.....	81
EK.1	81
Ek.2 Buss Perry Saldırganlık Ölçeği	82
Ek.3 Şahan'ın (2007) "Sosyalleşme Boyutu"	83
Ek.4 Aile İzin Dilekçesi	84
ÖZGEÇMİŞ	85

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Kişilerin Yaş Dağılımı	31
Tablo 2: Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyet Dağılımları	32
Tablo 3: Araştırmaya Katılan Bireylerin Eğitim Gördükleri Okul Türü Dağılımları	31
Tablo 4: Araştırmaya Katılan Bireylerin Eğitim Gördükleri Sınıfa Göre Dağılımları...	34
Tablo 5: Araştırmaya Katılan Kişilerin Okullarının Bulunduğu Yerleşim Yerine Göre Dağılımları	35
Tablo 6: Araştırmaya Katılan Kişilerin Ebeveynlerin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımları	36
Tablo 7: Araştırmaya Katılan Kişilerinin Ailelerin Aylık Gelir Düzeyine Göre Dağılımları	37
Tablo 8: Araştırmaya Katılan Bireylerin Okullarının Sportif Etkinliklerine Katılma Durumlarına Göre Dağılımları	38
Tablo 9: Araştırmaya Katılan Bireylerin Profesyonel veya Amatör Kulüplerde Lisanslı Olarak Spor Yapma Durumlarına Göre Dağılımları	39
Tablo 10: Araştırmaya Katılan Bireylerin, Spor Yapma Sıklıklarına Göre Dağılımları	40
Tablo 11: Araştırmaya Katılan Bireylerin, Spor Yaşlarına Göre Dağılımları	41
Tablo 12: Araştırmaya Katılan Bireylerin, Spor Dalına Göre Dağılımları.....	42
Tablo 13: Saldırganlık ve Sosyalleşme Verilerinin Çarpıklık ve Basıklık değerleri(N=1036).	44
Tablo 14: Saldırganlık ve Sosyalleşme Değişkenleri Arasında Korelasyon (N=1036) .	45
Tablo 15: Sosyalleşme ve Saldırganlık Değişkenlerine İlişkin Cinsiyet Farklılıkları....	46
Tablo 16: Saldırganlık ve sosyalleşme düzeylerinin öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türüne göre incelenmesi (N=1036).....	47
Tablo 17: Saldırganlık ve Sosyalleşme Puanlarının Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıfa Göre Karşılaştırılması (N=1036).....	48
Tablo 18: Baba Eğitim Düzeyi Açısından Saldırganlık ve Sosyalleşme Verileri.....	50
Tablo 19: Anne Eğitim Düzeyi Açısından Saldırganlık ve Sosyalleşme Verileri.....	51
Tablo 20: Anne Eğitim Düzeyi Açısından Saldırganlık ve Sosyalleşme Verileri.....	52
Tablo 21: Sporla İlgilenen ve Sporla İlgilenmeyen Bireylerin Değişkenler Açısından Karşılaştırılması(N = 1036).....	53
Tablo 22: Öğrencilerin Spor Yaptığı Sıklığa Göre Saldırganlık ve Sosyalleşme Değişkenleri Açısından Karşılaştırılması(N=1036).	55
Tablo 23: Sporcu Öğrencilerin Sosyalleşme ve Saldırganlık Puanlarının Profesyonellik Düzeylerine Göre Karşılaştırılması (N=586).....	56
Tablo 24: Sporcu Öğrencilerin Sosyalleşme ve Saldırganlık Puanlarının Spor Yaşı Düzeylerine Göre Karşılaştırılması (N=445).	57
Tablo 25: Sosyalleşme ve Saldırganlık Puanlarının Öğrencinin İlgilendiği Spor Dalı Düzeylerine Göre Karşılaştırılması.	58

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Araştırmaya katılan bireylerin yaş dağılımlarının grafiksel gösterimi	32
Grafik 2: Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet dağılımlarının grafiksel görünümü ...	33
Grafik 3: Araştırmaya katılan bireylerin okul türü dağılımlarının grafiksel görünümü .	34
Grafik 4: Araştırmaya katılan bireylerin eğitim gördükleri sınıfa göre dağılımlarının grafiksel görünümü	35
Grafik 5: Araştırmaya katılan bireylerin okullarının bulunduğu yerleşim yerine göre dağılımlarının grafiksel görünümü	35
Grafik 6:Araştırmaya katılan bireylerin ebeveynlerinin eğitim düzeylerine göre dağılımlarının grafiksel görünümü	37
Grafik 7:Araştırmaya katılan bireylerin ailelerin aylık gelir düzeylerine göre dağılımlarının grafiksel görünümü	38
Grafik 8:Araştırmaya katılan bireylerin ailelerin sportif etkinliklerine katılma durumlarına göre dağılımlarının grafiksel görünümü.....	39
Grafik 9:Araştırmaya katılan bireylerin Profesyonel veya amatör kulüplerde lisanslı olarak Spor yapma durumlarına göre dağılımlarının grafiksel görünümü.....	40
Grafik 10:Araştırmaya katılan bireylerin Profesyonel veya amatör kulüplerde lisanslı olarak Spor yapma durumlarına göre dağılımlarının grafiksel görünümü.....	41
Grafik 11:Araştırmaya katılan bireylerin spor yaşlarına göre dağılımlarının grafiksel görünümü	42
Grafik 12: Araştırmaya katılan bireylerin spor dalına göre dağılımlarının grafiksel görünümü	43

KISALTMALAR

TDK	:Türk Dil Kurumu
SPSS	:Statistical Package for SocialSciences
Akt	:Aktaran
vb	:ve benzeri
URL	:Uniform Reource Loader
Ss	:Standart Sapma
Std	:Standart
Ort	:Ortalama

GİRİŞ

Spor; sosyal birlikteliğin oluşmasına ve artmasına katkıda bulunan, kişilerin ve birbirlerinden ayrı kültürlerin tanışıp kaynaşmasına yardımcı olan ve aralarında din, dil, mezhep, ırk, statü gibi hiç bir ayırım yapmadan bir araya gelmelerini sağlayan, her kişiye eşit mesafede bulunan en önemli unsurlardan biridir (Durmuş, 2015). Spor; kişilerin psikolojik veya zihinsel sağlığına katkıda bulunmada, benliğin oluşmasında ve kişiye has olan özelliklerin gelişim sürecine ayrıca katkı sağlayan, bireyin bilgi ve becerilerini artırarak, çevresine adapte olmasını kolaylaştıran bir olgudur (Keskin, 2015). İnsan hayatını sağlıklı olarak devam ettirebilmesi için spor önemli unsurlardandır. Spor insanın fiziki açıdan gelişmesine olumlu katkı sağlamasının yanında ruh sağlığını da olumlu yönde destekler. Bilimsel araştırmalarla ortaya konmuştur ki; düzenli bir spor hayatı tercih edenlerin bedensel görünümünün yanı sıra, kalp ve damar rahatsızlıkları başta olmak üzere bunların doğuracağı birçok bedensel rahatsızlıklardan da korunduğunu ortaya konmuştur. Aynı zamanda sporun kişinin bedeninde toplanan negatif enerjiyi bertaraf etme ve yine benzer şekilde bu negatif enerjinin getirdiği olumsuz davranışların önlenmesine büyük katkıları olduğu söylenmektedir (Şenyüzlü, 2013). Yaşı, cinsiyeti, ekonomik durumu, dini, yaşadığı çevre, fiziksel ve ruhsal sağlıklarına bakılmaksızın sportif etkinliklerde bulunmak çevreye bakılmaksızın herkesin en doğal haklarıdır.

Spor insanların aktif bir toplumsal çevreye katılmasına katkıda bulunan bir etkinlik olmasından dolayı insanların sosyalleşmesine de katkı sağlar (Erdimez, 2016). Bir insanın kendini toplumdan izole ederek tek başına bir hayat yaşaması zordur hatta imkânsızdır. İnsanların birbirleriyle etkileşimi daha sağlıklı ve verimli bir hayat yaşamasına yardımcı olur. Kişi nasıl yaşaması gerektiğini başkalarıyla kurduğu ilişkiler sonucunda öğrenir. Sporun kendisinin sahip olduğu kurallar, kişilerden istediği disiplinli hareket etme, takım dayanışması, rekabet duygusu gibi sosyalleşmeye etki eden pek çok özelliği kendi bünyesinde taşıması kişinin insanlarla olan ilişkisine ciddi katkılar sunduğu söylenebilir. Disiplinli hareket etme, dayanışma gibi davranışlar sadece spor yaparken değil hayatın her safhasında önemli olan özelliklerdir. Spor yapılırken bu özelliklerin tamamı veya bir kısmı, ya aynı anda ya da belirli zamanlarda sergilenir. Yani spor kişiyi hayata hazırlar. Spor sosyalleşmeye

bu kadar önemli katkılar sunarken ne yazık ki bazen istemesek de etik dışı ve hiç kimse tarafından onaylanmayan bazı saldırgan davranışlara da sebep olabiliyor.

Saldırganlık, bir kişinin karşıdaki bir kişiyi cezalandırmak veya acı çektirmek amacıyla yapılan sözlü ve fiziksel davranışların tamamı olarak tanımlanabilir. Her ne kadar saldırganlık onaylanan bir davranış olmasa da maalesef spor yapan ve yapmayan kişiler bazen bu olumsuz davranışları birbirlerine karşı sergileyebilirler. Bu açıdan düşünüldüğünde kişilerin her açıdan sağlıklı olması, çevresi ile uyum içinde hareket etmesi ve hayatta başarılı olabilmesi için spor yapması, sporun önemi düşüncesi ön plana çıkmaktadır (Yurttaş, 2016).

Yapılan çalışmalar sosyal sorumluluk duygusundan mahrum kişilerin çevresiyle sürekli bir gerilim içinde olması kurallara uymak konusunda sıkıntı yaşaması ve tüm bu sorunların sebep olduğu derin bir yalnızlık hissinin sonucunda içine kapanıp, toplumdan soyutlanarak kendini dışlanmış olarak algılaması, kendini bir türlü ifade edememesi gibi hal ve hareket bozukluklarının kişinin sosyalleşmemesi durumundan kaynaklandığını söylemektedir (Şahan, 2007). İşte bu anlamda spor bu tür davranış bozukluklarının giderilmesine yardımcı olarak bazen kişi için hayati bir role sahip olabilmektedir.

1.1 Araştırmanın Önemi

Saldırganlık ve sosyalleşme üzerine birçok çalışma yapılmasına rağmen, ikisinin birlikte ele alındığı herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bireylerin sosyalleşmesi ve saldırgan davranışlar sergilememesi için, sporun bir araç olup olmadığı araştırılmıştır. Sporun, özellikle gençlerde sosyalleşme ve saldırganlık düzeylerine olumlu etkisinin ve etki ettiği alanların belirlenmesi hedeflenmiştir. Ayrıca spor yapanlar ve yapmayanlar açısından sosyalleşme ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi de bu alanda bir ilk olacağından, bu alanda çalışmalar yapacak olan diğer araştırmacılara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Mardin ilinde farklı kültürlere farklı ırklara, farklı dillere ve farklı dinlere sahip insanlar barış içinde bir arada yaşamaktadır. Birçok farklılığa rağmen insanlar bir arada barış içinde yaşadığı bu ilin seçilmesi çalışmanın sonuçlarının bilim dünyası için daha değerli olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma ile saldırgan davranışların azaltılması ve önlenmesi için gereken tedbirlerin alınması, bireylerin daha çok sosyalleşerek karşılıklı anlayış, sevgi, saygı

ve hoşgörü içerisinde yaşamalarına ve huzurlu bir eğitim-öğretim ortamları oluşturma sürecine katkıda bulunması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bunun yanında elde edilen araştırma bulgularının ortaöğretim öğrencilerine, öğrenci ailelerine, okul yöneticilerine öngörüş sunacak olması da araştırmayı önemli kılmaktadır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Mardin ilinde lisede öğrenimine devam etmekte olan 14-18 yaş arası gençlerin spor yapma durumları ve bazı demografik özellikleri ile saldırganlık ve sosyalleşme arasında bir ilişki olup olmadığını incelemektir.

1.3 Araştırmanın Problem Cümlesi

“Aktif olarak sporla ilgilenen veya spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin sosyalleşme düzeyleri ile saldırganlık davranışları arasında herhangi bir ilişkiden söz edilebilir mi?” sorusunun aydınlatılabilmesi için aşağıdaki sıralayacağımız bazı sorulara cevap aranacaktır.

1. Ortaöğretim öğrencilerinin sosyalleşme düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasında;

- a) Cinsiyete
- b) Aile gelirlerine
- c) Aile eğitim düzeylerine
- d) Lise türüne
- e) Öğrenim Görülen Sınıf düzeyine göre bir ilişkiden söz edilebilir mi?

2. Ortaöğretim talebelerinin sosyalleşme düzeyleri ile saldırganlık davranışı arasında spor yapıp-yapmamaları bakımından bir ilişkiden söz edilebilir mi?

3. Aktif spor yapan ortaöğretim talebelerinin sosyalleşme ile saldırganlık davranışı arasında

- a) Spor sıklıklarına
- b) Profesyonellik derecelerine
- c) Spor yaşına
- d) Spor dalına göre sosyalleşme ve saldırganlık puanlarında farklılık olabilir mi?

1.4 Varsayımlar

1. Araştırmaya katılım gösteren tüm talebelerin kişisel bilgi formunu ve anket sorularını objektif bir şekilde cevaplandırıdıkları kabul edilmiştir.
2. Araştırmada veri toplama araçlarının araştırmacının amacını gerçekleştirebilecek nitelikte olduğu varsayılmıştır.
3. Seçilen örneklemin araştırmanın evrenini temsil etme özelliğine sahip olduğu temel varsayım olarak kabul edilmiştir.
4. Uygulanan istatistiki yöntemlerin, değerlendirmelerin geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

1.5 Sınırlılıklar

Yapılan araştırma,

1. 2019–2020 eğitim ve öğretim dönemi ile sınırlı tutulmuştur.
2. Mardin ilinde rastgele seçilmiş liselerde öğrenim görmekte olan 1036 öğrencinin görüşleri dikkate alınmıştır.
3. Yaşları 14 ile 18 arasında değişen öğrenciler ile sınırlıdır.
4. Anket tekniği uygulanarak yapılan alan çalışması ile sınırlı tutulmuştur.
5. Yapılan bu araştırma veri toplama araçlarından elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya konan araştırma bulguları ile sınırlandırılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1 SPOR

2.1.1 Sporun Tanımı

Spor kavramı insanlığın başlangıcından beri var olan, yaşanan çağın koşullarına ve şartlarına göre tekrar biçimlenen bir süreçtir.

Spor dilimize Fransızca kökenli desport sözcüğünden türemiş olan ve aynı anlama gelen sport sözcüğünden geçmiştir. Desport; “eğlence, bedensel ve zihinsel zevk anlamına gelir. Spor, evvelden beri belirli kaidelere göre insanların tek başına veya toplu olarak yaptıkları, çoklukla rekabete bağlı yarışma ve kusursuzluğa varmak için yaptıkları bedensel etkinliklerdir (URL-1, 2020).

Sporun ortak pek çok yönü olmakla beraber, sınırları kesin hatlarla belirlenmiş, herkesin üzerinde ittifak ettiği bir spor kavramı veya tanımı olduğunu söylemek zordur. Zamandan zamana, kültürden kültüre, kişiden kişiye farklı spor anlayışları ve tanımları yapılmıştır.

Tür Dil Kurumu Sözlükleri Spor; “*bedeni veya zihni geliştirmek amacıyla kişisel veya toplu olarak gerçekleştirilen, bazı kurallara göre uygulanan hareketlerin tümü*” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2020).

İngiliz sözlüğünde ise Spor, belirlenmiş kurallara göre fiziksel çaba ve beceri gerektiren, zevk için veya iş olarak oynanan bir oyun, yarışma veya etkinlik olarak tanımlanmaktadır (Cambridge, 2020).

Aracıya göre spor, bireylerin hem psikolojik hem de fiziksel olarak sağlıklı bir hayat sürdürmelerine katkı sunmakla beraber, uyulması gereken ilkelerle birlikte ve müsabaka kuralları içerisinde mücadele etmek, üstün gelmek ve gerçek anlamda başarıya gücünü arttırmak ve ulaşabileceği en üst limite ulaşmak için yapılan çabaların tamamıdır (Aracı, 1999).

Spor, bireyin yalnız veya toplu bir biçimde yapılan beden eğitimi yanında mücadele yönü de olan oyun ve hareketleri ifade etmektedir. Spor fizik gücü arttırmayı amaç edinen oyun veya mücadele anlayışıyla yapılan, her seviyedeki kişilerin yapabildiği fiziksel etkinliklerin tamamıdır (Bayram ve ark, 2019).

Spor bütün insanlığı ilgilendiren kültürün bir parçası, farklı soya, dine, dile sahip bireyleri bir araya getiren ve sosyalleştiren önemli bir kaynaşma aracıdır.

Dünya barışına önemli katkılar sunan bir etkinlik olarak tanımlandığı gibi yaşadığımız bu dönemde sporu; bedensel ve ruhsal sağlığı olumlu yönde desteklemek, sosyal ve manevi kazanımlar elde etmek gayesi ile sergilenen hareketler bütünüdür diyebiliriz (URL-2, 2020).

Spor kavramıyla ilgili bir araştırma yapıldığında bu ve buna benzer pek çok tanımla karşılaşmamız mümkündür. Bu tanımların her biri kendi içinde doğrudur ve sporun farklı yönlerini ön plana çıkararak yapılmıştır. Hem yukarıdaki tanımlardan istifade ederek hem de spor ile ilgili yapılan başka değerlendirmeden faydalanarak genel olarak sporu şöyle yorumlayabiliriz:

Genel anlamda spor, belirli kurallara göre tek veya toplu olarak yapılan, bazı durumlarda fiziksel güç ve yetenek gerektiren, rekabete dayalı etkinliklerdir. Bunun yanında sağlıklı ve güçlü olmak için de spor yapılır. Bundan dolayı düzenli, sıkı bir çalışma gerekir. Fiziksel ve ruhsal sağlığa olumlu katkılar sağladığı gibi, boş zamanları değerlendirme, oyun oynama ve zevk almak içinde spor yapılmaktadır.

2.1.2 Sporun Tarihsel Gelişimi

Şuan anladığımız şekliyle sporun ilk ne zaman ve nasıl başladığını söylemek pek mümkün değildir. Ancak insanoğlunun sahip olduğu fiziki ve biyolojik özellikleri, içinde yaşadığı çevre, gerek günlük temel ihtiyaçlarını karşılamak, gerek kendini dış saldırılardan korumak için daima farklı hareketlilikler içinde olmasını zorunlu kılıyor. Yürümek, koşmak, zıplamak vb. fiziksel aktiviteler ilk insandan beri hayatın vazgeçilemez zorunlulukları olduğu yani insan olmanın vazgeçilemez özellikleridir. Bu açıdan bakılacak olursa ilk insandan beri sporun var olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz (Mandell, 1984, URL-7, 2020)

Spor tarihçileri eski çağ dönemlerinde de sportif faaliyetlerin var olduğunu dile getirmektedirler (Erdirmez, 2016).

Çocukların sportif etkinliklerin bir parçası olan, kendi aralarında koşarak yarış yapmadığı veya güreş yapmadığı bir zamanı hayal etmek çok zordur. Aynı şekilde ister günlük hayatlarını sürdürmek için ister zevk aldıkları bir spor etkinliği şeklinde olsun avcılık ilk insandan beri yapılan bir etkinlik olmuştur. Eski uygarlıklarda avcılığın yaygın bir şekilde yapıldığını gösteren çok sayıda hem yazılı hem de görsel kanıtlar vardır. Avcılığı tasvir eden görseller dünyanın farklı bölgelerinde bulunan taşların ve mağara duvarlarında bulunmaktadır. Ayrıca edebi metinlerde de eskiden

beri avcılığın yapıldığına dair yazılı deliller bulunmaktadır. (İmamoğlu ve Koca, 2018)

Arkeolojik kanıtlar avcılık, güreş, yürüme ve koşma gibi sportif faaliyetlerin yanı sıra bazı antik toplumlarda, top oyunları gibi farklı spor türlerinin olduğunu da göstermektedir. Bu top oyunları günümüzde anladığımız anlamıyla rekabetçi veya yarışmacı amaçlarla yapılmıyordu. Kimi toplumlarda sağlıklı bir hayat sürmek için bu oyunları oynarken, kimi toplumlar da tıpkı Japon futbol oyunu Kemari gibi zevk amaçlı bu sporları yaparlardı. Topla oynama şeklinde yapılan bu sporların Çinlilerden Aztekler'e kadar farklı eski uygarlıklarda çok yaygın olduğunu gösteren deliller vardır (URL-3, 2020).

Bütün bunlardan sonra şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Bugünkü sporun temellerinin oluşturan hareketlerin insanlığın var oluşuyla doğal olarak ortaya çıktığı, ilk insanların hayatlarını sürdürmek için vahşi yaşama yenilmemek için güçlü, hızlı ve dayanıklı olmaları gerekirdi. Vahşi doğayla girdikleri çetin mücadeleler sonucunda gerektiğinde saldırı gerektiğinde savunma yapma zorunluluğundan yumruk atmayı, koşmayı, tekme atmayı, itmeyi gibi hareketlerle dövüşmeyi öğrenmiş, nehir göl gibi yerlerde su üstünde durmak suyun karşı tarafına geçmek dışında beslenmeleri için de geyik, kuş ve balık gibi hayvanları avladıkları bilinmektedir. Bununla birlikte güreş, boks, yüzme ve avcılık sporlarının doğmasına neden olmuştur (Akıncı, 2007, URL-7, 2020).

Medeniyet tarihinin ilerleyişiyle eş zamanlı şekilde spor da gelişme göstermiş, topluluklar değişik faaliyetlerini kendi kültürel değerlerine uygun biçimde ananeleştirerek kuşaktan kuşağa iletmışlerdir. Hiçbir çaba sarf etmeden kendi başına ortaya çıkan ve spor olarak bilinen hareketler, zamanla değişerek şimdiki sporun temelinin oluşmasını sağlamıştır. Değişik medeniyetler içinde ortaya çıkan ve gelişen bu olgular zamanla yeryüzünde yayılarak herkesçe bilinir bir biçime gelerek toplumların iletişim kurmasında değerli vasıtalarından biri haline gelmiş ve belirli kurallar çerçevesinde günümüzdeki halini alarak aşağı yukarı herkes tarafından kabul görmüştür (Kurt ve ark., 2016).

Şimdi ki manasıyla spor, 19. Yüzyılın ikinci döneminde ortaya çıktığını söylemek yanlış olmaz. Günümüz futbolunun temellerinin atıldığı ve atletizm kulüplerinin kurulduğu ilk ülke olarak İngiltere'nin sporun kurumsallaşması ve

evrenselleşmesine önemli katkılar sağladığını söyleyebiliriz. Spor için belirli kurallar yazıldı. Bu kurallara uyulması için ulusal ve uluslararası örgütler kuruldu. 1894 yılında İsviçre’de Uluslararası Olimpiyat Komitesi Kuruldu. 1904’te Uluslararası Futbol Federasyonu ve 1912 de yine Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu kuruldu. Uluslararası kurumların kurulması, modern olimpiyatların yapılmasıyla spor gençler arasında popülerlik kazandı ve spor hevesleri canlandı. 20.yüzyılda ise spor her bakımdan geliştiği gibi Basketbol, Voleybol gibi yeni branşlar ortaya çıkıp bu branşlar geliştirilmeye çalışıldı. Spor kulüpleri yanı sıra spor okulları kuruldu. Günümüzde de sporun her alanıyla tamamen kurumsallaştığı, yaygınlaştığı ve kurallarının net bir şekilde belirlendiğini görüyoruz (URL-1, URL-4, 2020).

2.1.3 Spor ve Eğitim

Tür Dil Kurumu Sözlüklerine bakıldığında eğitim sözcük manası ile çocuk ve gençlerin toplumsal varoluşta yer edinmeleri için lazım olan malumat, maharet ve anlayışlara sahip olmalarına, şahsiyetlerini geliştirmelerine, okul ortamında veyahut okul dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme şeklinde ifade edilmektedir (TDK, 2020).

İnsanlık tarihinden başlayarak günümüze kadar olan tüm bilgi birikimlerinin nesillerden nesillere aktarıldığı bilinmektedir. Tüm bunlar ister planlı bir şekilde isterse plansız bir şekilde olsun bir eğitim süreci ile gerçekleşmiştir. Bundan dolayı insanoğlu dünyadaki varlığını eğitime borçludur. Her nesil bir önceki neslin bilgi ve tecrübelerini kullanarak hayatlarını devam ettirmiştir. Her zaman daha iyi bir yaşam sürdürmek için bu bilgi ve birikimlere yenilerini eklemişlerdir. Şunu söyleyebiliriz ki; eğitim süreci uzun yıllar belli bir program veya plandan habersiz ve gelişigüzel bir şekilde ilerlemiştir (Demirel ve Kaya, 2007).

Eğitim bireyin sürekli eğitilmesi gereken gelecekteki tutumlarına yöneliktir. Bu yüzden eğitimin hedefi bir bireyin eğitim sayesinde sergilemesi hedeflenen gelecekteki pozisyonunu açıklayan kurallardan biridir. Spora dair eğitim gayesi ise eğitim ve öğretimde sportif etkinliklerin neden manalı ve gerekli olduğunu ve spor yapan bireyin davranışlarında ne gibi farklılıklar görülebileceği sorusuna cevap vermektir (Yıldıran ve Yetim, 1996).

Eğitim insanların doğduğu andan ölümüne kadar devam eden bir süreçtir. Toplumun sosyal, kültürel ve inançlarına göre şekillenmesi için, insanların

gelecekteki tutum ve davranışlarına yönelik gözle görülür bir şekilde değişim meydana getirme sürecidir.

Şu var ki; toplum varsa eğitim vardır. Lakin toplumda eğitim varsa varlığını devam ettirebilir. Dikkat edilirse toplum ve eğitim bir bütündür. Toplum bir amaçtır ve eğitimde bu amaca ulaşmak için araçtır. Görüldüğü üzere eğitimin görevini ifa edebilmesi için kuşkusuz bir toplumsal zemin ve atmosfere ihtiyaç duyar. Bundan dolayı toplumların var olma süreçlerinde kendine has değerlerle meydana getirdiği yapısı vardır. Bu yapıyı varılması gereken hedef olarak kabul ettiğimiz zaman, eğitim de bu hedefi gerçekleştirmek için en değerli vasıta olduğu anlaşılmaktadır. Yeniliklere açık gelişmeyi hedefleyen toplumlar öncelikli olarak eğitim kurumlarına müracaat etmektedirler. Böylelikle eğitimin dikkat çeken özelliği toplumsal yönüdür. Şu sebeple tüm toplumlarda eğitim, o toplumun temelden gelen özelliklerine bağlıdır. Eğitim toplumdan topluma büyük farklılıklar göstermiş olsa da varılmak istenen sonuç aynıdır (Aslan 2001, Gül 2004).

Eğitim sporun da en değerli biçimlerindenidir. Spor bu boyutlarla irdelendiğinde iki türlü değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Spor için eğitim ve eğitim için spor. Eğitim spor için olduğunda asıl amaç spordur ve sporun en yüksek seviyede gerçekleşmesi için eğitimden faydalanır. Sporcu, spor yöneticilerinin, eğitmen, hakem ve izleyici eğitimleri mevzubahistir. Bu açıdan bakıldığında eğitim sporun hizmetindedir ve sporun teknik, estetik ve performans seviyesini geliştirmek için elzem usullerden biridir. Birçok bilim dalı (Antrenman bilimi, spor pedagojisi, spor fizyolojisi, spor psikolojisi, spor yönetimi ve işletmesi gibi) eğitimde önemli yer tutar. Eğitimde amaçlarına ulaşmak için birçok vasıtayı kullanmakta. Sporda eğitimin kullanmış olduğu vasıtalarından biridir belki de en neşelisi ve doğru kullanıldığında en etkili olandır (Öztür 1998, Sarıbaş ve Babadağ 2015).

2.1.4 Sporun Kişilik Üzerine Etkileri

Kişilik “bireyin hayat biçimi ” olarak ifade edilebilir. Nasıl ki kültür bir topluluğun hayat tarzını yansıtıyorsa, kişilik de ferdin yaşama biçimini yansıtmaktadır. Fakat bu hayat şeklinin birden fazla niteliğinden söz edilebilir. Beceri, zekâ, eğitim, duygu, mutluluk, keder, öfke, inanç, arkadaşlık, adetler, toplumsallık, çıkarıcılık, ahlâk, göz rengi, konuşma şekli, sorumluluk, kültür, içtenlik, konuşkanlık, kıskançlık gibi birçok misali bu boyutların içerisinde gösterebiliriz (Şahan, 2007).

Kişiliğin tanımına kısaca değindikten sonra sporun kişilik üzerine etkilerini değinmek gerekirse, sporla yalnız güzel bir fizik elde edilmez bununla birlikte sosyalleşerek içinde bulunulan topluma da uyum sağlanır (Ağkurt, 2018).

Bilindiği gibi spor, belirli kurallar dâhilinde ekiple veya tek başına yapılan hareketlerdir. Sonuç itibariyle ekiple beraber spor yapıldığı zaman kurallara uyması bireyin ekip ruhunun yakalaması açısından önemlidir. Sporcu bu süreçle beraber yeni özellikler elde eder ya da var olan özelliklerini geliştirmiş olurlar (Okyaz, 2017).

Bu tanımlardan yola çıkacak olursak sporun fizyolojik, psikolojik ve sosyal anlamda kişilik gelişimi üzerine etkilerinin olduğu görülmektedir. Maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz;

- Kişinin temel motorik özellikleri yani dayanıklılık, güç, hız, yetenek ve hareketlilik özellikleri gelişir.
- Yaşamın sonraki dönemlerinde de kavramlar çok değerli bir noktada yer alacaktır.
- Kişiler düzgün duruş alışkanlıkları elde ederler.
- Kişilerin hareketliliği olumlu yönde bir düzene koyar.
- Kişi, başka kişilere karşı ve oyun kurallarına saygılı olmayı, başarıyı da başarısızlığı da kabullenmeyi öğrenir.
- Kişi hoşgörü ve işbirliği davranışı özelliği elde eder.
- Kişinin kendine olan güveninin artmasına yardımcı olur.
- Kişiyi günlük yapmış olduğu işlerden uzaklaştırıp rahatlamasına yardım eder.
- Spor bireyin kişiliğinin biçimlenmesine katkı sağlar
- Sporla kişi kurallara uyum sağlama alışkanlığını kazanır.
- Kişilerin mücadele etme kararlılığını çoğaltır.
- Kişinin fizik yapısının sağlıklı olmasına yardım eder.
- Kişilerde ortaya çıkan saldırganlık hislerini doğal yolla engeller.
- Kişilerde odaklanmayı, problemlerle başa çıkmayı, yaratıcılık farklı perspektiflerden olaya bakabilmeyi ve yardımlaşma duygusunu geliştirir (Kuru,2000).

Sonuç itibariyle her türlü sportif etkinlik, ister amatör isterse profesyonel şekilde yapılsın, insanı farklı yönlerde geliştiren, tamamlayan kişiliğinin olgunlaşmasında ciddi faydalar sağlayan bir faaliyettir.

2.2. SALDIRGANLIK

2.2.1 Saldırganlığın Tanımı:

Saldırganlık kelimesinin etimolojik incelemesi yapıldığında, Latince “*ad*” (doğru) ve “*gradi*” (adım) kelimelerinden meydana gelmiştir. İngilizcede “*Agression*” şeklinde ifade edilen saldırganlık kelimesi, ileriye doğru hareket etme anlamını ihtiva eder. Bunun zıttı olarak ortaya çıkan kelime de “*Regression*”dır ve geriye doğru hareketi ifade etmek için kullanılmaktadır (Şahin, 2003).

Türk Dil Kurumu Sözlükleri saldırganlığı, saldırgan olma hali, saldırgan bir şekilde hareket etme ve kişinin kendi düşünce ve tutumlarını dıştaki direnmelere karşı, zor kullanarak karşısındaki kişiye kabul ettirme gayreti” olarak belirtilmiştir (TDK, 2020).

Saldırganlık; İnsan hayatını olumsuz etkileyen, fiziksel veya psikolojik zararlar vermek amacıyla sergilenen davranış biçimi şeklinde tanımlanmıştır. Saldırganlık bazen ikili ilişkilerde muhabata aşağılayıcı sözler söylemek şeklinde ortaya konduğu gibi kimi zaman da milyonlarca insanın öldürülmesi ile sonuçlanan savaşlar şeklinde de gözlemlenen ve insanlık tarihi kadar eski geçmişe sahip olan bir olgudur (Tuzgöl, 2000)

Freud saldırganlığın doğuştan var olduğu görüşünü savunmuştur. Saldırganlığın içgüdüsel bir tepki olmaktan ziyade benliğin kendi doğal savunması olarak açığa çıktığını ve toplumun bunu yasaklamaması gerektiğini öne sürmüştür. Bu saldırganlığın günümüz ifadesiyle deşarj edilmesi için alanlar yaratılması gerekliliğinden bahsetmiştir. Örneğin; boks maçı yapmak saldırganlığın başka alana yöneltilmiş durumudur. Freud’un saldırganlık anlayışında saldırganlık iki biçimde kendini açığa çıkarır; “dışa yönelen saldırganlık ve organizmanın kendisine yönelttiği saldırganlık.” Dışa yönelmiş saldırganlık, başkalarına zarar vermeyi içerir. Organizmanın kendisine yönelen saldırganlık ise, kişinin kendine zarar vermesi ile sonuçlanır (URL-5, 2020).

Literatür taraması yapıldığında saldırganlık kavramıyla ilgili birden fazla tanım yapıldığı görülmektedir. Bu tanımlardan bazılarını sıralayacak olursak;

Buss saldırganlığı (1961), “*fiziksel veya sözel saldırganlık, aktif veya pasif saldırganlık, doğrudan veya dolaylı saldırganlık*” şeklinde ifade eder. Sözel

saldırganlık eylem fiillerden ziyade muhatabı sözlerle psikolojik olarak inciterek zarar vermeye dayanırken; Fiziksel saldırganlığa iteklemek, vurmak, ısırarak gibi direk eylem gerektiren davranışlar örnek gösterilebilir (Akt.:, Can Gürkan, 2016).

Doğan (2007) saldırganlığın en sade tanımını yaparken, "muhatabı inciten ya da incitme ihtimali barındıran her türlü eylem" olarak ifade ederken, Cemalcılar (2014), "bir başkasına zarar verme niyetiyle yapılmış davranış" şeklinde tanımlarken, Cox(1985), sonuç odaklı bakarak başka birini incitme gayesi taşıyan eylemlerin sonucuna vurgu yapmaktadır (Akt.:, Zengin, 2016).

Gümüşgöl'ün Berkowitz'den aktardığına göre saldırganlık başka bir kişiye fiziki veya psikolojik olarak zarar verme gayesiyle yapılan sözel veya fiziksel bir davranış şeklinde ifade edilmiştir (Gümüşgöl, 2016).

Baron (1977), saldırganlığın; bir motivasyondan ya da bir duygudan daha farklı olarak bir davranışsal küme olarak tanımlanmasının doğru olduğunu ve bu tanımlamayı yaparken tanımın “zarar verme niyeti” içermesi ile sınırlandırılması gerektiğini ifade etmiştir. Baron yine aynı kitapta, saldırganlığın; başkasına zarar verme konusundaki arzu, belirli bir gruba karşı beslenen olumsuz tavırlar ya da öfke gibi olumsuz duygular sebebiyle oluşabileceğini, ancak her zaman bu düzlemin saldırgan davranışı açıklayamayacağı, zaman zaman bu kaynaklar olmadan da saldırgan davranışın oluşabileceğini ifade etmiştir (Akt.:, Altın, 2017).

Budak (2000) saldırganlık tanımını; Öfke, düşmanlık, rekabet, engellenme, korku gibi hallerden tahakkuk eden ve muhataba zarar vermeyi, onu engelleme, durdurma ve ya bireyin korunmak amaçlı sözlü, fiziksel ya da sembolik her türlü eylemdir. Saldırganlık, öz koruyucu olarak sağlıklı bir şekilde ortaya konulabileceği gibi olumsuz olarak da ortaya konulabilir şeklinde tanımlayarak, saldırganlık eyleminde hedefin sadece diğer insanlar olmadığı , kimi zaman bir kurum, fiziki çevre veya yoğun psikolojik rahatsızlık yaşayan bireyin bizzat kendisi de olabileceğini ileri sürmüştür (Akt.:, Dalbudak, 2019).

Bandura (1973) ise saldırganlığın tanımını yaparken keskin sınırlarla sınıflandırılmasını eleştirmiş ve herhangi bir eylemin saldırganlık olarak vasıflandırılmasının bu vasıflandırmayı yapanların kendi veya içinde yaşadığı toplumun değer yargıları ile ilişkili olduğunu savunmuştur. Bandura, tanımını

yaparken toplumsal açıdan saldırgan olarak nitelendirdiği zarar veren ve yıkıcı olan eylemler şeklinde belirtmiştir (Akt.:, Zengin, 2016).

Dervent (2007) saldırganlık için bireyin bilerek ve isteyerek, içinde bulunduğu topluluğa zarar vermek, orada olan kişileri kontrol altına almaya çakışmak gibi fiziksel ve duygusal amaçlar barındıran, düzenlenmiş ve sürekliliği olan eğilim şeklinde tanımlana bileceğini söylemiştir.

Tiryaki (2000) ise saldırganlık için, karşısındaki bireye üstün gelmek, onu buyruğu altına almak; bir işi boşa çıkarıp bozmak için düşmanlık içeren, incitici, hırpalayıcı, acı ve ağrı verici davranış şekli olarak tanımlamaktadır.

Acet (2006) ise saldırganlığı genel olarak bir başkasına, fiziki veyahut sözlü bir şekilde karşısındaki kişiyi incitmek ya da rastgele bir şeyi yıkmayı amaç edinen davranış olarak söylemektedir.

Sonuç olarak; konunun uzmanı araştırmacıların tanımlarına baktığımız zaman tek tip bir saldırganlık tanımının yapılmadığını görüyoruz. Saldırganlığı daha dar anlamda tanımlayan düşünürler olduğu gibi saldırganlığı daha geniş anlamda tanımlayan düşünürlerde olmuştur. Her tanımın kendine göre haklı bir yönü bulunmaktadır. Kimisi olayın fiziksel tarafını ön plana çıkarmış, kimisi psikolojik yönünü, kimisi de niyeti ön plana çıkarmıştır. Bazı düşünürler başkasına karşı yapılması gerektiğini savunurken, bazıları da ister başkası isterse de kendisine karşı yapılmış olsun her türlü olumsuz davranışı saldırganlık olarak belirtmiştir. Diğer tanımların tamamen yanlış olduğunu söylemekle beraber, geniş anlamda yapılan tanımların daha geçerli olduğunu düşünüyorum. Yani saldırganlık fiziksel, psikolojik, sözlü ve sembolik olabileceği gibi, bu olumsuz davranışlar ister kendisi ister başkası olsun, canlı veya cansız olsun kime ve neye karşı yapılırsa yapılsın saldırganlık olarak değerlendirilmesi gerektiği kanaatini taşıyorum.

2.2.2 Saldırganlığın Kaynağı

İnsan saldırganlığın kaynağının ne olduğu konusu üzerindeki tartışmalar çok uzun zamandan beri devam etmektedir. Saldırganlık davranışı tarih boyunca sayamayacağımız kadar nesilden nesile aktarılan, doğal olarak miras aldığımız kalıtsal bir davranış mıdır; yoksa kendiliğinden anlık olarak oluşan bir durum mudur?

Geçen yüzyılın ilk yıllarında ki yaygın görüş bu davranışın kalıtsal değil sonradan öğrenildiği fikriydi. Daha sonra bu fikir yapılan araştırmalar yardımıyla değişti. Hayvanlar üzerinde yapılan çalışmalarda saldırganlığın aynı zamanda kalıtsal olduğunu da açıkça ortaya koymuştur (Russell, 2008).

Finli Psikolog Kirsti Lagerspetz (1979) daha önce gözlemlediği fareleri saldırgan ve saldırgan olmayan genç fareler olarak iki sınıfa ayırır. Saldırgan fareleri bir tarafa diğerlerini başka tarafa ayırır. Sonra her iki gruptaki fareleri çiftleştirerek melez farelerin davranışlarını da gözlemler. Seçilen bu grupların üremelerini art arda birçok üreme oluncaya kadar gözlemlemeye devam eder. Saldırgan genç fare grubunun davranışlarının onuncu nesle kadar artarak devam ettiğini tespit eder.

İnsan saldırganlığının farelerle benzer genetik bileşenleri taşıyıp taşımadığı sorusu sorulmaya devam etmektedir. Farelerde olduğu gibi insanları belli gruplara ayırmak ve çiftleştirmek etik olarak ve metodolojik olarak da uygun değildir. Bunun yerine dolaylı yollardan yani ikiz araştırmalar yöntemi kullanılmıştır. İkiz araştırmalar yönteminde aynı olan ikizler tek yumurta ikizi ve farklı olan ikizler çift yumurta ikizi arasında karşılaştırma yapılır. Tek yumurta ikizleri aynı ortamı paylaşır ve buna ek olarak aynı genlerden oluşmuştur. Çift yumurta ikizleri aynı çevreyi paylaşırlar fakat aynı genlerden oluşmamışlardır. Saldırganlık davranışı eğer genetik ise tek yumurta ikizleri olanlar çift yumurta ikizleri olanlara göre daha güçlü bir şekilde bunu göstermesi gerekir (Russell, 2008).

Rushton, Fulker, Neale, Nias, and Eysenck (1986), saldırganlığın insanlarda kısmen kalıtsal bir özellik olduğu konusunda ikna edici bir durum sundular. Beş yüzden fazla ikiz üzerinde yapılan araştırmada beş tane kişisel özellik belirlenmiştir. Bunlar saldırganlık, fedakarlık, atılganlık, empati ve ilgidir. Tek yumurta ikizleri arasında bu özelliklerin daha güçlü olduğu gözlemlendi. Bundan dolayı saldırganlık genetik olarak ve yetiştiğimiz çevrenin etkisi ile ortaya çıktığı söylenmektedir. Fakat kalıtım mı yoksa çevrenin mi daha etkili olduğu tartışılmaya devam edilmektedir (Russell, 2008).

2.2.3 Saldırganlığa Sebep Olan Faktörler

Saldırganlığa sebep olan faktörler kendini birçok şekilde gösterebilir. Söz konusu faktörler tek başına etkili olabileceği gibi birkaç faktörün bir araya gelerek saldırgan davranışa neden olması da olağandır. Kimi davranışlar ise bazen saldırganlık eylemini ortaya çıkarabildiği gibi bazen de bu davranışın meydana

gelme ihtimalini azaltabilir. Saldırganlığı etkileyebileceği düşünülen bazı faktörler aşağıda sıralanmıştır (Şahan, 2007).

2.2.3.1 Kişilik

İnsanlar toplumsal bir varlık olduklarından yaşadıkları çevrede toplum tarafından kabul edilmek isterler hatta dışlanmamak içinde toplumsal değer yargılarına uyarak yaşamaya çalışırlar. Toplumun her saldırganlık davranışına karşı tutumu aynı değildir. Davranışın şiddetine, büyüklüğüne ve zararın boyutuna göre toplum saldırganlığın bazısına engel olurken bazısına da göz yumabilir. Saldırganlık eğilimi içinde olan birey, olayı fiiliyata dökmenden önce ister istemez toplumun değer yargılarını ve tepkisini göz önünde bulundurur. Fakat insanlar her zaman toplumun değer yargılarına bağlı yaşamazlar. Bundan dolayı toplum tarafından onaylanmayan saldırganlık davranışları da sergileyebilirler. Bu durum insanların sahip olduğu kişilik özelliklerin temelinde yatmaktadır (Yalçın 2009, Yavuzer 2013).

2.2.3.2 Aile

Dünyaya geldiğimiz andan itibaren hep yanımızda olan ailemizin yardımıyla dünyada olan biten şeyleri ayırt etmeye başlar ve ilk öğrenmelerimizi ortaya koyarız. Çocuk ailenin yansımasıdır. İyiyi, kötüyü, doğruyu, yanlış ilk başta onlardan öğrenir. Bundan dolayı huzurlu aile ortamının oluşması çocuk için çok önemlidir. Aynı ebeveynin ahlaki kabullenme ve kişilik duygusunun olumsuz etkisi çocukluk ve ergenlik çağında ortaya çıkan saldırganlıkla ilgilidir. Ebeveynlerin bu olumsuz tutumları arasında sevgisizlik, dengesiz bir güç kullanma, tehdit, fiziki olarak uygulanan şiddet, ceza ve tutarlı olmayan disiplin sayılabilir (Berk 2013, Ceylan 2020).

Şahan (2007) ise, kişinin ilk sosyal çevresi ailesi olduğunu ve saldırgan davranışların oluşumunda ebeveynlerin yanlış tavırlarının ilk sırada yer aldığını, çocuklarda saldırganlığın ebeveynlerin aşırı koruyucu veya reddedici, aşırı ilgili veya ilgisiz davranması ile fiziksel ya da sözel şiddet uygulamasına bağlı olarak ortaya çıktığını, ebeveynlerin çocuklarına aşırı düşkün olması ya da aşırı şekilde korumacı davranması çocukta içsel kontrolün zayıflamasına ve bunun sonucunda çocuğun saldırgan davranışlar sergilemesine neden olabildiğini söylemiştir. Çünkü böyle durumlarda çocuklar ebeveynlerine bağımlı hale gelmekte, onlarsız bir şey yapamayacakları gibi kendilerine olan güvenlerini de kaybetmekte ve bundan dolayı da saldırganlık davranışları gösterebilmektedirler (Birinci 2019).

2.2.3.3 Kitle iletişim araçları

Yazılı, görsel ve sosyal medyanın pek çok önemli faydaları olsa dahi bunlar aynı zamanda olumsuz içeriklere de sahip olabilirler. Kitle iletişim araçlarından olumlu anlamda nasıl faydalanacağını bilmeyen hemen hemen herkes bu olumsuz içeriklerden zarar görebilir. Özellikle çocuklar ve yetişme çağında ki gençler zararlı içeriklerden en fazla etkilenecek olan kitledir.

İnsan psikolojisini olumsuz etkileyen yoğun şiddet sahneleri taşıyan filmler, şiddet ve savaş oyunları ve şiddet içeren görsellere çocukların ve gençlerin fazla maruz kalmaları onları saldırgan davranışlar sergilemeye yönlendirebilir (Bayram, 2012).

Bu konular hakkında çok fazla çalışma yapılmış ve çeşitli tespitler ortaya konulmuştur. Neylan Doğan “Şiddetten Geçilmiyor” başlıklı yazısında “İngiltere’de 1993 yılında annesiyle beraber alışveriş yapmaya giden 3 yaşındaki çocuk, alışveriş sonunda marketten çıktıklarında 11 ve 13 yaşlarındaki iki çocuk tarafından kaçırılıp ve bir müddetten sonra, şehirde bulunan tren hattının çevresinde cansız bedenleri bulunmuşlardır. Anne ve çocuğu öldüren kişiler yakalandıklarında, cinayeti izlemiş oldukları bir filmin etkisinde kaldıklarını ve bundan dolayı cinayeti işlediklerini söylemişlerdir. Aynı şekilde 1994 yılında, ‘Ninja Kaplumbağalar’ adlı filmi videoda izleyen 9 ve 12 yaşlarında olan iki çocuk, 6 yaşında olan arkadaşlarını filmde izledikleri gibi öldürmüşlerdir (Acet, 2001).

2.2.3.4 Zararlı Madde Kullanımı

Saldırganlık davranışının sergilenmesine sebep olan ve bireylerin bilinçlerine zarar veren maddelerden en önemlisi alkolken, önde gelen bir diğeryse uyuşturucu madde kullanımıdır. Alınan fazla miktardaki alkolün davranış hâkimiyetini ortadan kaldırarak saldırganlığı artırdığı bilinmektedir (Bayram, 2012).

Uyuşturucu maddelerin kullanımında ise, kişi iradesini kaybettiğinden ve sağlıklı düşünemediğinden dolayı saldırgan davranışlar sergilemesi kaçınılmazdır.

2.2.3.5 Çevre

Sosyo-ekonomik çevre bireyin saldırgan davranışlar sergilemesine neden olabilmektedir. Ekonomik ve eğitimsel yönden yoksul bir çevrede yetişen çocuk zengin bir yaşantıda yetişen çocuğa göre daha saldırgan oldukları gözlenmektedir. Bazı çocuklar sağlıklı aile ortamda yetişmelerine rağmen arkadaşının saldırgan davranışlar göstererek çoğu şeyi elde ettiğini gördüklerinden onları örnek alarak

saldırgan davranışlar öğrenip bu davranışları ortaya koyabilir. Kimi çocuklarda derslerde veya başka alanda kendisinden daha başarılı olan arkadaşlarını kıskandıklarından onları cezalandırmak için saldırgan davranışa başvurabilir. Bazı zamanlarda ise çocuk bulunduğu grupta lider olma, benimsenme ve desteklenme gereksinimlerinden ötürü çevreye zarar vermek isteyebilir (Dizman 2003, Yılmaz 2013).

2.2.4 Saldırganlığın Türleri

Literatür taraması yaptığımızda, birçok araştırmacı farklı türde saldırganlıkların olduğunu bunların bir birinden farklı tanımlanmasını gerektiğini bundan dolayı da saldırganlığı farklı türde gruplara ayırdığını görmekteyiz.

Buss (1978), saldırganlığı üç şekilde sınıflandırmıştır. Bunlar: fiziksel-sözel saldırganlık, aktif-pasif saldırganlık, dolaylı-dolaysız saldırganlık şeklinde sınıflandırılabilir (Akt. Solak, 2011). Saldırganlığın bu türlerine örnek verecek olursak; “vurma, tekmeleme, ısırma” gibi fiziksel zarar vermeye karşıdaki kişilere güç kullanılmasına “fiziksel saldırganlık” denilirken (Bilgin, 2011), sözel iletişim aracıyla karşıdaki kişiyi psikolojik olarak üzme, rahatsız etmek ve o kişiye zarar vermek eylemlerine de “sözel saldırganlık” denir (Arslan ve ark, 2010). Amaca yönelik bir alışkanlık eylemi olan “aktif saldırganlık”, karşıdaki kişiye acı vermek, canını acıtma asıl amaçtır. “Pasif saldırganlık” ise; aktif saldırganlığın tersi olup bu tür saldırganlıklarda kişi karşısındaki kişiye hasar vermektan ziyade, onun amacını gerçekleşmesine mâni olmaya çalışmak şeklinde tanımlanır. Tahrik etmek veya kızdırmaya sebep olabilecek zararlı uyarıcıların doğrudan karşıdaki bireye iletilmesi sonucunda ortaya çıkan saldırganlık türüne “doğrudan saldırganlık” denilirken, dolambaçlı yollarla karşıdaki bireye zarar verecek uyarıcıların gönderilmesine de “dolaylı saldırganlık” denir (Bayram, 2012).

Cox (1985) ise, saldırganlık türlerini araçsal ve düşmanlık içeren saldırganlık şeklinde iki guruba ayırarak incelemiştir (Akt.:Şenyüzlü, 2013). Bunlara ek olarak üçüncü bir davranış şekli olan ve tartışılan atılğanlık kavramı da ele alınmıştır.

2.2.4.1 Araçsal Saldırganlık

Tiryaki’ye (2000) göre; araçsal saldırganlığın amacı, karşıdaki kişiye acı veya zarar vermek olmayıp, kişinin istediği sonuca ulaşması için saldırganlığı bir araç olarak kullanmasıdır.

Futbol maçında son saniyede gole giden rakip futbolcuya bilinçli bir şekilde takımının kaybetmemesi için düşüren savunmadaki oyuncun sergilediği davranışı araçsal saldırganlığa örnek olarak gösterebiliriz.

2.2.4.2 Düşmanlık İçeren Saldırganlık

Bu davranış türünü sergileyen kişinin asıl amacı bir başarı elde etmek değildir aksine karşıdaki kişiye kesin olarak zarar vermektir. Örnek verecek olursak her hangi bir müsabaka esnasında bir oyuncunun rakip oyuncuya sebepsiz bir şekilde öfkelenerek ona zarar vermek kastıyla saldırıda bulunmasıdır (Eroğlu, 2009)

2.2.4.3 Atılganlık

Bilim insanları araçsal saldırganlık ve düşmanlık içeren saldırganlık haricinde başka bir davranış biçimi olan atılganlık kavramını da ortaya koymuşlardır.

Atılganlık, kişinin kendi menfaatlerini muhafaza etmek için tasasızca hislerini açığa çıkarması aynı zamanda kendisi dışındakilerin de haklarını kabul ederek kendi haklarından faydalanmasını sağlayan tutumlar bütünü şeklin de ifade edilmiştir (Tutkun ve ark, 2006).

Dervent atılganlığı, bireyin fikirlerini, inançlarını ve isteklerini, karşısında duran bireylerin haklarını ezmeden anlatmak şeklinde ifade etmiştir (Dervent, 2007)

2.2.5 Saldırganlık ve Spor

Asıl amacı, bireyin fiziksel, ruhsal ve zihinsel gelişimini sağlamak ve bireyi zinde tutup hayata olumlu şekilde bakmasını sağlamak olan spor (Erden 2007), maalesef zaman zaman saldırganlık ve şiddet olaylarıyla da gündeme gelebiliyor. Baktığımızda spor müsabakalarında yer alan sporcularla birlikte izleyiciler arasında da saldırganlık içeren davranışlar gözlemlene bilmektedir. Saldırganlık davranışı gerçekleştirenlerin çoğu bu davranışlarının haklı bir gerekçesi bulunduğunu iddia etmektedirler. Hâlbuki sporun bireyler ve toplumlar arasında yakınlık kurma, dayanışma, sosyalleşme ve asıl felsefesi barış ve kardeşlik olan çok mühim bir olgu olduğu sürekli dikkat çekmektedir. Tarihte, dünyanın en büyük organizasyonu kabul edilen olimpiyatlar sırasında savaşların bir müddet durduğu bilinmektedir (Özbaydar 1983'den Akt.:Oda, 2014).

Normal hayatta saldırganlık olarak kabul edilen ve genelde karşıdaki kişiye ciddi zararlar veren boks, tekvando, güreş gibi bazı davranışlar, spor sayesinde kabul

edilebilir bir hal alabilir. Bu tarz sportif aktiviteler psikolojik olarak kişinin gerginliğini almak suretiyle bir boşalma vasıtasına dönüşebilir.

Birey, olağan durumlarda toplum tarafından yasaklanan agresif tavırları spor ile ortadan kaldırabilir. Bireyler otoriteye karşı, baskı altına girmek istememe gibi başkaldırıları yerine sportif etkinliklerde bunun gibi hırs ve agresif tutumlarda bulunmakta, cezalandırmaktan keyif almaktadır. Bu kişiler spor aracılığıyla bedensel ve ruhsal bakımdan rakiplerini mağlup ederek tatmin olmaktadır. Kimi bireyler sporla saldırganlık isteklerinin sönmediğini tam tersi saldırganlık isteklerinin arttığını iddia etmişlerdi (Şahin, 2003).

2.3 SOSYALLEŞME

2.3.1 Sosyalleşme Tanımı

Sosyalleşme kavramı, Türk dil kurumu sözlüklerinde “toplumsallaşma” olarak ifade edip toplumsallaşma içinde, kişinin benliği oluşurken bir toplumsal çevreye hazırlanma ve o çevreyle bütünleşme, sosyalleşme süreci şeklinde tanımlanır (TDK, 2020). Bu sözcük Almanca da “sozialization”, Fransızca da “socialisation” ve İngilizce de “socialization” ifadeleri ile anılmaktadır (Kuşdemir, 2005).

Sosyalleşme doğumla beraber başlar, ölüme kadar devam eder. Her birey bir toplumun parçasıdır. Toplumların nesilden nesile aktarılan gelenek, görenek, örf ve adetleri vardır. Bireyin içinde yaşadığı toplumla çatışmaması ve toplumun değer yargılarına uygun hareket etmesi beklenir. Bu da bir anda ve kendiliğinden olmaz. Birey anne, baba akraba, komşu, arkadaş vb. gruplarla girdiği etkileşim sonucu her gün yeni şeyler öğrenir ve bu şekilde bazı davranışlara sahip olur. Yaptığı davranışın karşılığında beğenilme mi, kınanma mı, dışlanma mı olduğunu anlar ve kendini buna göre ayarlar. Zamanla kazandığı bu davranış kalıpların kişiliğinin ayrılmaz bir parçası olur. Hem onu toplumun bir parçası haline getirir, hem de toplumun beklediği davranış kalıpları sergileyerek kendisi de bu davranışları yeni nesillere aktararak onlara örnek olur. Biz buna sosyalleşme diyoruz (Korucu Aytan (2010), Yılmaz (2013)).

Sosyolojinin temel konularından olan sosyalleşme, toplumsallaşma veya sosyalizasyon kavramlarına dayandırılır. Sosyalleşme ve bunun içerisinde bulunan sosyalleştirme, insanın topluma uyum sağlaması ve öğrendiği davranışları kendinden

sonraki nesle aktarması yolunda kendisine özgü davranışları öğrenmesidir. Bu kapsamda sosyalleşme ile alakalı farklı tanımlar ortaya konmuştur (Yılan, 2012).

Argon (2011) sosyalleşmeyi, bireyin içinde bulunduğu toplumla veya grupla bütünleşme şeklinde tanımlarken (Akt.:Çınar, 2018), Kenyon ve McPherson (1971) ise toplumda var olan ya da beklenen rollere adapte olmak için gereken beceriler, bilgiler, değerler, eğilimler ve benlik algılarının benimsenip gelişim göstermesi şeklinde tanımlamaktadır (Korucu Aytan, 2010).

Durkheim ve yandaşları olan toplumbilimcilere göre sosyalleşme, bireyin kendi dünyasının daha sosyal hale ulaşmasıdır. Öte yandan sosyalleşmeyi kimi toplumbilimciler henüz yetişkinliğe ulaşmayan bireylerin, olgun bir topluluğa giriş çabası olarak ifade etmektedirler (Akt.:Kuşdemir, 2005).

Demir, sosyalleşmeyi, bir grubun veya toplumun yaşam alışkanlıklarının öğrenilmesi ve aynı zamanda o grup ya da toplulukla etkileşim içerisinde bulunma süreci olarak tanımlamış ve bu öğrenme süreci içerisinde toplumdaki kalıplaşmış tutumlar kişi tarafından özümsemiş kişiselleştirildikten sonra kişi kendi içerisinde o topluluğa ya da gruba ait bir kimlik oluşturur şeklinde ifade etmiştir (Akt.:Erdirmez, 2016).

Doğan'a ise sosyalleşmeyi, bireyin tecrübeleri doğrultusunda karakterinin doğal yapısı ile içinde bulunduğu topluluğun sosyo-kültürel unsurlarının dayatıldığı ve karakterinin gelişim gösterdiği ve bu çerçevede kişinin sosyal görevlerin içine girip sorumluluk aldığı, toplumsal çevreye adapte olduğu bir olgudur (Saraç, 2014).

Coşgun (2012), Sosyalleşme, kişinin içinde bulunduğu topluluğun kendisinden beklenen tutum ve davranışları yerine getirebilmesi için gerekli becerileri kazanması ve içinde yaşadığı topluma ait kültür yapısını benimsemesidir (Akt.: Turhan, 2017).

Yılmaz (2013), Sosyalleşme kavramını “insanın toplumla bütünleşme süreci” şeklinde ifade etmektedir. Bu ifadede anlatılan sosyalleşme olgusunun, sadece bir topluma ait olmadığı, belli ilke ve değerlere sahip kişilerin içinde bulunduğu topluma adapte olma sürecini anlatmak için kullanılmaktadır (Ceylan, 2017).

Sosyalleşme ile ilgili bazı tanımlar, kişinin yaşadığı topluma uyum sağlayacak kişisel gelişim sağlamasına yönelik olmakla birlikte birçok tanımda bu hayat boyu öğrenme süreci üzerine yapılmaktadır. Ayrıca, bazı diğer tanımlarda da toplumda var

olan kültür yapısının sonraki nesillere aktarılmasının önemi ifade edilmektedir. Sosyalleşmede öğrenme temel olmakla birlikte, öğrenilen kavramların neler olduğu ve bu kavramların bireysel ve sosyal açıdan ne tür fonksiyonlara sahip olduğu da önemlidir (Şentürk, 2009’ dan Akt: Turhan, 2017).

Genel manada sosyalleşme bireylere içinde bulundukları toplumun gerektirdiği rolleri aşılarken, insanın bir birey olarak çocuksu davranışlarından kurtulup yetişkin eylemlerine katılabilmesi için beceriler kazandırır. Başarılı sosyalleşmeden söz etmek için kişinin önceden öğrenmiş olduğu davranışları yeni öğrenmiş olduklarından ayırt edebiliyor olması gerekir. Ayrıca ödül ve ceza sistemleri sayesinde yeni nesiller toplumsal normları öğrenebilir. Kişilerin davranış yöntemlerini meydana getirme ve değiştirmede sosyalleşme çok etkili bir güce sahiptir; Şöyle ki; davranışlara tesir etme referansları çoğunlukla sosyalleştiricidirler. Sosyalleşme ile roller hakkındaki beklentileri, sosyal normlar, değer ve kaideler benimsenir. Toplumsal yaşama adaptasyon elde edilir (Kuşdemir (2005), Giddens (2005)).

2.3.2 Sosyalleşmenin Özellikleri

- Sosyalleşmeden bahsettiğimizde genellikle toplumdan bahsediyoruzdur. İnsanın bulunmadığı veya yer almadığı topluluklarda sosyalleşme olmaz. Her toplumun farklı kültürleri olduğundan bireyler kendi toplumları içerisinde sosyalleşir.
- Sosyalleşme, bireyin doğumuyla başlayıp hayata gözlerini kapattığı ana kadar devam eder.
- Sosyalleşme, toplumun içine yeni katılan kişilerin ne etki yapacağıyla ilgilenmez
- Sosyalleşme çok yönlü bir süreçtir.
- Sosyalleşme tüm toplum tarafından yürütülür.
- Sosyalleşme, belirli bir bireye veya topluma ait bir durum değildir. Herkes içindir.
- Sosyalleşme, insanların sosyal hayatın önemli bir ferdi olma durumunu inceler.
- Herkes farklı bir deneyime bir kişiliğe sahiptir ve her insan özel bir soydan gelir. Fakat sosyalleşme bunlarla ilgilenmez. Lakin sosyalleşme bu tür özelliklerin toplum üzerindeki etkisiyle ilgilenir (Tunçalp, 2011).

- Yanı sıra sosyalleşme bireyin arasında bulunduğu topluluğun kültürünü, kurallarını davranışlarını ve anlama biçimlerini öğrenir. Aynı dilde iletişim kurarlar aynı biçimde düşünür ve hareket ederler. Bu şekilde toplumdaki fertler arasındaki çatışmayı önler. Ve toplumda uyumun olmasına bu şekilde katkıda bulunur (Şahan, 2007).

2.3.3 Sosyalleşmenin İşlevleri

1. Sosyalleşme toplumsal düzeninin devam etmesini sağlamak için gereken bilgi ve becerileri toplumun bir plan ve gayeye binaen aktarmaya gayret eder Bilgileri aktarırken kişiler içinden ayırım yapmaz. Örnek verecek olursak yemek yeme alışkanlığından sosyal bir ortamda nasıl davranmasına kadar her şey sosyalleşme kendisi ile süre gelen zaman diliminde bireye kazandırılır.
2. Sosyalleşme, toplumla ilgili hedefler belirlemeleri için bireyleri güdümler. Sosyalleşme bireylerin cemiyet içinde bazı beklentiler oluşturmalarına yol açar ve cemiyetin de aynı şekilde onlarla ilgili beklentiye girmesini sağlar Misal bunun bir meslek sahibine temin edeceği faydalar, toplum içinde saygınlaşmak, toplum tarafından onaylanma gibi gereksinimleri giderilir. Benzer şekliyle içinde bulunduğu topluma katkıda bulunması hedeflenen bireylerin edindiği meslek ile cemiyet içindeki öteki insanların beklentilerini de karşılamaları temin edilir (Gündoğdu, 2013).
3. Sosyalleşme ile süregelen zaman diliminde bireylere cemiyet içinde yüklenecekleri görevleri öğrenip benimsemelerini sağlar. Sosyalleşme, kişilere içinde yaşamlarını sürdürdükleri topluluğun irfanını maddi ve manevi unsurlarıyla aynı anda öğrenmelerini sağlamaktadır (Brom ve Selznick, 1968).
4. Sosyalleşme aracıyla bireylere bilgi ve beceriler kazandırır.
5. Sosyalleşme, bireylere karşılaşılabilecekleri bir takım durumlar karşısında hangi tavırları sergilemeleri lazım onu öğretir. Böylece bireylerin olası zaman kaybı ve zor durumlar karşısında daha dirençli olmalarını sağlar (Afacan, 2001).
6. Bireyin öz benliğinin gelişimine destek olur. Kişilik ferdin muhataplarına karşı ortaya koyduğu duruşun aynı zamanda kendisini diğerlerinden ayırtıran özelliklerinin farkına varmasıdır. Bu nedenle kişilik, bireyin öteki kişilerle ve dış çevreyle münasebeti neticesinde meydana gelir. Bundan dolayı sosyalleşme kişinin yalnızca kültüre dair özellikleri anlayıp kavramasına

değil aynı zamanda benlik ve kişilik sahibi olmasına da sebep olur (Güney (2000), Gündoğdu (2013)).

2.3.4 Sosyalleşme Süreci

Sosyalleşme süreci, bireye kendi toplumuna katılmak için gerekli beceri ve alışkanlıkları kazandırarak, normları, adetleri ve ideolojileri miras almak ve yaymak için doğumla başlayıp yaşam boyu süren bir süreçtir. İnsan kişiliğinin çoğu genlerimizin bir sonucu olsa da, sosyalleşme süreci, belirli inanç ve tutumları teşvik ederek ve seçici olarak deneyimler sunarak onu belirli yönlerde şekillendirebilir.

Sosyalleşme süreci birincil ve ikincil sosyalleşmeye ayrılabilir. Birincil sosyalleşme, çocuk belirli bir kültürün üyeleri olarak bireylere uygun tutumları, değerleri ve eylemleri öğrendiğinde ortaya çıkar. Bu esas olarak yakın aile ve arkadaşlar tarafından etkilendirir. Bir çocuk için birincil sosyalleşme çok önemlidir, çünkü gelecekteki tüm sosyalleşmeye zemin hazırlar. Örneğin, bir çocuk annesinin veya babasının kendisine söz verdikleri halde sözlerini tutmadıklarını görmesi, bu çocuk bu davranışın kabul edilebilir olduğunu düşünebilir ve söz verdiği zaman sözünde durmamanın kötü bir şey olmadığı düşüncesine sahip olabilir. (Demir ve Acar, 1992)

İkincil sosyalleşme, daha büyük toplumda daha ufak bir gurubun üyesi olarak uygun davranışların ne olduğunu öğrenme sürecidir. Toplumun sosyalleştirici görevlileri tarafından güçlendirilen davranış kalıplarıdır. Ev dışında okullar, işyerleri ve arkadaş grupları gibi yerlerde gerçekleşir. Genellikle gençler ve yetişkin kişilerle ilişkilidir. Birincil sosyalleşme sürecinde gerçekleşenlerden daha küçük değişiklikler içerir. Örnek verecek olursak daha önce spor kıyafetlerden hoşlanan ve sürekli spor elbise giyen birinin yeni bir işe girmesi sonucu takım elbise giymeye başlaması ve davranışlarını işin yerindeki genel kurallara göre düzeltmesi (Türkkahraman (2000), URL-6 (2020)).

2.3.5 Sosyalleşme Araçları

Kişinin toplumla sağlıklı bir iletişim kurması için sosyalleşme çok önemli bir kavramdır. Kişinin sosyalleşmesi önce ailede başlar daha sonra okul, akran grupları ve kitle iletişim araçları ile devam eder. Kişinin sosyalleşmesini sağlayan pek çok araç vardır. Fakat biz bunlardan en önemli olan araçlardan aile, okul, akran grupları ve kitle iletişim araçlarını ele alacağız.

2.3.5.1 Aile

Aile sosyalleşmenin ilk aracısıdır. Anne, baba, kardeşler, büyükanne ve büyükbaba, ayrıca ailenin tüm fertleri, bir çocuğa bilmesi gerekeni öğretir. Örneğin, çocuğa nesnelerin nasıl kullanılacağını gösterir (giysi, bilgisayar, yemek gereçleri, kitaplar, bisikletler gibi); başkalarıyla nasıl ilişki kurulacağını öğretir (aile, arkadaş, öğretmen, komşu veya yabancı kişiler) ve gerçek dünya ile ve hayal dünyasını öğretir. Sosyalleşme bir sürü nesne ve fikir hakkında hem öğrenmeyi hem de öğretmeyi içinde barındıran, ömür boyu devam eden bir süreçtir. Biz küçükken sosyalleşmeyi büyüklerimizden öğrenirken büyüdüğümüzde ise biz küçüklere öğretiyoruz. Bu öğrenme ve öğretme süreci ömür boyu devam ediyor (Gündoğdu, 2013).

Bununla birlikte bunu unutmamak gerekir ki aileler çocuklarını boşlukta sosyalleştirmezler. Aileler çocuklarını yetiştirirken birçok sosyal faktörden etkilenirler. Sosyologlar ırkın, sosyal sınıfın, dinin ve diğer toplumsal faktörlerinin sosyalleşme üzerinde önemli etkilerinin olduğunu ortaya koymuşlardır (Little, 2014). Örneğin, yoksul aileler genellikle çocuklarını yetiştirirken itaatkâr ve uyumlu bireyler olması gerektiği üzerinde dururken, zengin aileler çocuklarının daha çok yaratıcı ve sorgulayıcı olmaları için yetiştirirler. Zengin ve yoksul ailelerinin çocuklarını yetiştirirken farklı tutum sergilemeleri şundan kaynaklanıyor olabilir. Yoksul çocukların anne ve babaları genelde az eğitilidirler ve başkalarının emrinde çalışan kişilerdir. Onlar için en önemli şey verilen görevleri yerine getirmek ve talimatlara uygun hareket etmektir. Çocuklarının da bu şekilde yetişmeleri gerektiğini doğru bulurlar. Zengin çocukların anne ve babaları ise daha iyi eğitim almış ve yönetici pozisyonundaki kişilerdir dolayısıyla bunlar sürekli araştıran, sorgulayan ve emir veren pozisyonda oldukları için çocuklarının da öyle olmasını isterler. Bu şu anlama gelmektedir; ailenin sahip olduğu statü, ekonomik durum ve sosyal sınıf çocuğun sosyalleşmesine etki ederler. Aynı şekilde çocuklar toplumsal cinsiyet normlarına, ırk algılarına ve içinde bulunduğu sınıfın davranış kalıplarına uymak için de sosyalleşirler (Yörüköğlu (2000), Little (2014)).

2.3.5.2 Okul

Okul, farklı gelenek ve değerlere sahip ailelerin çocuklarının bir arada bulunduğu sosyal bir kurumdur. Çocuklar aile dışında zamanın büyük çoğunluğunu burada geçirirler. Haftanın beş gününü ve günde ortalama yedi saat zaman geçirilen

bir yerin sosyalleşmeye etkisinin olmadığını söylemek mümkün değildir. Sosyalleşmede okulun önemli bir boyut olduğunu unutmamak gerekir. Çocuklar okulda sadece okuma, yazma ve Türkçe, Matematik gibi dersleri öğrenmezler. Aynı zamanda okulda takım olma, birlikte çalışma, programlı bir hayat yaşama gibi alışkanlıklar öğrenirler. Çocuk okulda derslerin dışında içinde yaşadığı toplumun değerlerini ve toplumun kabul gördüğü davranış kalıplarını da doğal olarak öğrenir. Çocuklar okulda hem sınıf arkadaşlarıyla etkileşim içinde olarak onlardan etkilenir hem de öğretmenlerin hareketlerinden, tavır ve davranışlarından etkilenip ailesinden sonra onları kendilerine rol model olarak alırlar (Bacanlı (2005), Ergün (1994)).

Öğretmen, tıpkı ebeveyni gibi öğrencinin psiko-sosyal görünüşüyle alakadar olup öğrencinin sosyalleşmesine destek olur. Bu demek oluyor ki okuldaki sosyalleşmeyi, öğretene- öğrenen ilişkisi, öğrencinin okul yönetimi ile kurduğu ilişki ve öğrencilerin kendi aralarında kurdukları ilişki tayin etmektedir (Karaca, 2012).

Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki okul bilimsel olarak gerekli bilgileri vermekle beraber kişilere toplum tarafından kabul gören görevleri yerine getirmesi için hazırlamasına yardım etmekte böylece sosyalleşme aracı olma işlevi yapmaktadır.

2.3.5.3 Akran Grupları

Akran grupları genelde aynı yaş ve seviyede insanlar olup birbirine yakın duygu ve düşünceleri taşırlar. Özellikle Çocukluk ve gençlik yıllarında pek çok konuda birlikte hareket ederler. İster istemez bunlar birbirlerinden etkilenirler ve buda kişinin sosyalleşmesine etki eder (Güney, 2000). Aynı ortamda oyun oynayan çocuklar oyun oynarken nelere dikkat edilmesi gerektiğini birbirlerinden öğrenirler. Aynı şekilde gençler de vakitlerinin çoğunu dışarıda arkadaşlarıyla geçirir. Bunlarda birbirlerinden etkilenmesi kaçınılmazdır. Benzer giyinme, benzer müzik dinleme, benzer saç stiline sahip olmak gibi birçok örnek verilebilir.

Sosyalleşmede aynı yaş grupları, kişiler üstünde üç mühim noktada kendini açığa çıkarır. İlk olarak, kişilere ahlakla ilgili ölçülerin ve cinsel kimliklerine ait rollerin öğrenilmesine katkı sağlar. Aileden bağımsız bir yaşama hazır olmasını sağlar. Bir diğeri işlevi ise, kişiye yeni davranma biçimi alışkanlıkları işlemektir. Grup etkileşiminde kavranılan dersler bireyin farklı gruplara belki de okuldaki faaliyetlere katılım göstermesine destek sağlar. Sonuncusu ise, kişiye sosyal rollerin öğretilmesine katkı sağlamaktadır. Bu rollerle ilgili sorumlulukların yerine

getirilmesi, kişiyi yetişkin bireylerin dünyasına hazır duruma getirmektedir. Kişi akran grubundaki konumunu çoğunlukla ailenin ona olan etkisinden daha fazla, kendi başarı ve karakterine dayanarak elde eder (Tezcan, 1995).

2.3.5.4 Kitle İletişim Araçları

Teknolojik gelişmeler hayatın her alanında olduğu gibi kişinin sosyalleşmesinde önemli etkileri vardır. Özellikle kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler, günümüzde bireylerin sosyalleşmesinde en önemli etkenler arasında yer almaktadır. (Demiray, 2003). Geleneksel dünyada çocuğun sosyalleşmesinde en önemli etkenler aile, akran grupları ve okulken günümüzde ise kitle iletişim araçları da eklenmiştir. Günümüzdeki bireylerin tamamı televizyon seyretmekte, sinemaya gitmekte, gazete okumakta ve sosyal medya platformlarında ciddi zaman geçirmektedir. Sürekli bunlarla etkileşim içinde olan birey ister istemez bunlardan etkilenmekte ve buna göre yeni davranışlar edinmektedir (Akgün, 2011).

Kitle iletişim araçları sayesinde dünya adeta küçük bir köye dönüşmüş durumdadır. Dünyanın bir ucunda moda olan bir ürün anında diğer ucunda da moda olabilmektedir. Artık yerel alışkanlıklardan ziyade evrensel zevkler ve alışkanlıklar çoğalmakta buda insanların sosyalleşmesinde yeni bir dönem açmıştır (Giddens, 2005).

İnternet üzerinde düşündüğümüz zaman şunu görürüz. İnternet yerlilik ile globallik arasındaki çizgileri belirsizleştirerek, etkileşimde ve iletişimde farklı yollar sunarak ve gitgide daha çok günlük işlerin çevirim içi yapılmasına imkân tanıyarak günlük yaşantının sınırlarını değiştirmektedir. Yalnız sosyal dünyayı tanımaya yönelik heyecan verici ve yeni olanaklar sunmakla beraber internet, insani ilişkileri ve toplulukları itibarsızlaştırma gibi ürkütücü sonuçlarda doğurabilir.

Sosyologlar bu konuda farklı düşünceler ileri sürmüştür. Bazı sosyologlar İnternetin, dünyanın bir ucunda bulunan bir kişinin, arkadaş çevresi ve hısımları ile tertipli bir iletişim içine girerek uzaklık ve ayrılığı daha tahammül edilebilir hale getirdiği, insanların etkileşimine olumlu bir katkı sağladığı ve insanlar arasındaki toplumsal ağları zenginleştirdiğini ileri sürmektedirler. Farklı düşünen sosyologlar ise evlerde internete erişimin artması ile insanların aileleri ve arkadaşlarıyla zaman geçirmelerinde azalma olduğu iş ve ev arasındaki sınırları belirsizleştirdiğini de iddia etmişlerdir. Elbette, muhatapların ikisinin de karşılıklı olarak düşüncelerinde doğruluk payı bulunmaktadır. Şüphesiz internet bakış açımızı geliştirmekte ve

diğerleriyle irtibat kurmak için sınırsız imkân tanımaktadır. Yalnız, çok hızlı bir şekilde yayılması, insanların iletişimde bulundukları geleneksel formlara karşı üstünlük kurmaya çalışıp onlara gözdağı vermektedir (Giddens, 2005).

2.3.5 Sosyalleşme ve Spor

Sosyalleşmenin bebeklik döneminde başlayıp bireyin hayatının sonuna kadar devam eden bir süreç olduğunu bilinmektedir. Bu sürece katkısı olan birçok etken vardır. Sporda sosyalleşmenin oluşmasında katkı sağlayan önemli bir etkidir.

Spor, bu gün ekonomiden siyasete, milletin birliği, dayanışma ve barıştan, ırkçılığa, zamanın değerlendirilmesinden, iş bölümüne gibi birçok yönü olan sosyal bir kurumdur (Korucu Aytan, 2010).

Spor bireye sağlık, iyi karakter, kişilik özellikleri, yapıcı ve üretken davranışlar kazandıran bir uğraşı alanıdır. Spor öz saygısını destekler kendisine olan güvenini artırır ve iradeyi kuvvetlendirerek kişiliğin gelişmesini sağlar. Kişinin farkında olmadığı yeteneklerini ve yaratıcı yönünün ortaya çıkararak bedensel gelişmenin yanı sıra ruhsal ve sosyal gelişmeyi olası kılar (Selçuk, 1998).

Spor vesilesiyle kişilerde, içinde bulunduğu topluluğu tanıma, düzene uyum sağlama, doğruyu yanlış ayırt edebilme, kendisi dışındakilerin de saygınlığına kanaat getirme, başarı ve başarısızlığı kabul etme, mutluluk ve üzüntü hissi gibi özellikleri geliştirecektir. Sporun bir diğer mühim fonksiyonu grup içi aidiyet duygusunu aşılması ve geliştirmesidir. Aidiyet hissi sosyal bir varlık olan insanın toplumsallaşması aşamasında olmazsa olmaz değerler içerisinde sayılır. Aileye, içinde bulunduğu grup ve ya takıma, birlikte yaşadığı topluma ve millete ait olma, kişinin topluluk içinde üstlendiği rolün tayin edilmesinde, statü sahibi olmasında, değerli bir ölçüt olarak görülür. Spor sahasında kazanılan başarı bu gibi duyguları besleyecek ve kişilerin sosyalleşmesine katkı sağlayacaktır (Şahan, 2007).

Spor aktivitelerine katılım sosyal bir kimlik yaratmaya yardımcı olur. Spor insanın kendisine olan güvenini arttırarak sağlam bir kimlik kazanmasına yardımcı olurken farklı insanlarla tanışma ve ilişki kurma yoluyla da başkalarıyla olan dostluğu geliştirir.

Sonuç olarak şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki spor etkinlikleri, farklı toplumların bireylerini bir birine yakınlılaştırarak kaynaştıran, farklı ülkelerden insanları, farklı dine mensup insanları aynı takım içinde barındırıp birlik olmayı

öğrettiği gibi farklı kültürlerin değęrlerini de öğretilmektedir. Farklı toplumların insanlarını birbirine yaklaştırarak kaynaştıran spor, insanlar arasında sağlıklı bir iletişimin kurmasına ve dostlukları güçlendirmeye de yardımcı olur. Spor aynı zamanda kişinin kendine güvenini artırır. Okul başarılarının da artmasına sebep olur. Spor hem zararlı alışkanlıklardan hem de madde bağımlılıklarından kurtarır. Spor kişilerin kendi yeteneklerini keşfetmeye ve yeteneklerinin gelişmesini sağlar. Bundan dolayı spor kişinin sosyalleşmesinde çok önemli bir role sahiptir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN PLANI

Araştırmada literatürde özellikle saha araştırmalarında sıklıkla kullanılan anket yöntemi kullanıldı. Araştırmada model olarak ise ilk olarak demografik değişkenlerin saldırganlık ile sosyalleşme düzeylerine etkileri ele alındı, daha sonra spor yapma durumlarının saldırganlık ve sosyalleşme düzeyleri üzerine etkileri değerlendirildi.

3.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ

Araştırmanın evrenini; 2019-2020 senesinde Mardin ilinde bulunan ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerden oluşmuştur.

3.3. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın örneklemini; 2019-2020 yılında Mardin’de bulunan ortaöğretimde öğrenim gören rastgele seçilen liselerin ve yine rastgele seçilmiş olan 9, 10, 11 ve 12. sınıflarında eğitim alan kişilerden rastgele örnek yöntemiyle seçilmiş 502 kadın 534 erkek toplamda 1036 öğrenciden oluşmaktadır.

3.4. ARAŞTIRMADA VERİ TOPLAMA ARAÇLAR

Araştırmada veri toplama araçları olarak literatürde geçerlilik ve güvenilirliği daha önceki araştırmalarda yapılmış olan Buss Perry Saldırganlık Ölçeği ve Şahan’ın (2007) "Sosyalleşme Boyutu" ölçeği ve öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek için araştırmacı tarafından hazırlanan “Anket Formu” kullanılmıştır. Gerekli izinler alındıktan sonra öğrencilere araştırma ile ilgili gerekli bilgiler verildi. Daha sonra gönüllülük ilkesi esas alınarak araştırmaya katılan öğrencilere üç bölümden oluşan anket formları okullarda bizzat uygulandı.

Öğrencilerin saldırganlık düzeylerini ölçmek için Madran (2013) tarafından Türkçe formunun geçerli ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan “Buss Perry Saldırganlık Ölçeği” içerisinde 4 alt faktör bulunmaktadır. Bunlar, Fiziksel saldırganlık (13., 8., 2., 11., 25., 16., 29., 22. ve 5. maddeler); Düşmanlık (20., 24., 3., 26., 10., 15., 7. ve 17. maddeler); Öfke (19., 28., 1., 18., 9., 23. ve 12. maddeler) ve Sözel saldırganlık (27., 6., 21., 14. ve 4. maddeler) şeklinde adlandırılmıştır. Toplam 29 maddeden oluşmakta olan Buss Perry Saldırganlık Ölçeği 5’li likert türünde hazırlanmıştır. Likert türünde hazırlanan ölçeğin maddeleri,

(1) Hiç Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen Katılıyorum, şeklinde kodlama yapılmıştır.

Saldırganlık Ölçeğinin güvenirlik katsayılarını bulmak için Cronbach Alpha yöntemi kullanılmış ve ölçeğin güvenirlik katsayısı; fiziksel saldırganlık için 0.78, düşmanlık için 0.71, öfke için 0.76, sözel saldırganlık için 0.48 olmak üzere toplam Cronbach Alpha değeri 0.85 olarak hesaplanmıştır (Madran, 2013).

Öğrencilerin sosyalleşme düzeylerini ölçmek için kullanılan Şahan'ın (2007) "Sosyalleşme Boyutu" 34 sorudan oluşmakta ve 5'li likert türünde hazırlanmıştır. Likert ölçeği kodlaması (1) Hiç Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen Katılıyorum, şeklindedir.

Sosyalleşme boyutunun güvenirliği için Cronbach Alpha yöntemi kullanılmış ve sosyalleşme boyutunun güvenirliği $\alpha = 0.739$ şeklinde hesaplanmıştır (Şahan, 2007)

3.5.ARAŞTIRMADA ANALİZİ YÖNTEMİ

Verilerin analizinde demografik özellikleri belirlemek için frekans dağılımı, verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için ise normallik testi uygulanmıştır. Veri gruplarının normal dağılım göstermelerinden verilerin analizinde parametrik yöntemler kullanılmıştır. Değişkenler arasında ki ilişkiye bakmak için ise Pearson Korelasyon analizi uygulanmıştır. Bağımsız gruplar arasındaki ilişkiyi incelemek için T testi, ikiden fazla gruplar arasındaki ilişkiyi incelemek için ise tek yönlü Anova analiz testleri uygulanmıştır. Bütün bu testler SPSS 17 bilgisayar programında analiz edilmiş ve anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak alınmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

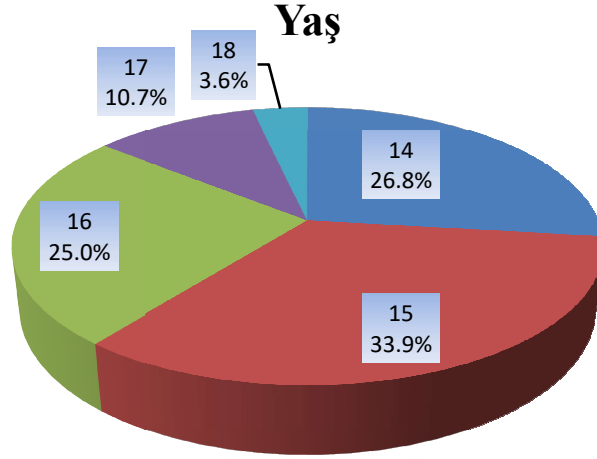
Bu bölüm Araştırmaya katılan bireylerden elde edilen bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

4.1. ARAŞTIRMAYA KATILAN BİREYLERE AİT TANIMLAYICI BULGULAR

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Kişilerin Yaş Dağılımı

Yaş	Sayı (N)	Yüzde (%)
14 yaş	278	26.8
15 yaş	351	33.9
16 yaş	259	25.0
17 yaş	111	10.7
18 yaş	37	3.6
Toplam	1036	100

Araştırmaya katılan bireylerin yaş dağılımları incelendiğinde, 14 yaşında 278, 15 yaşında 351, 16 yaşında 259, 17 yaşında 111 ve 18 yaşında 37 birey yer almaktadır.

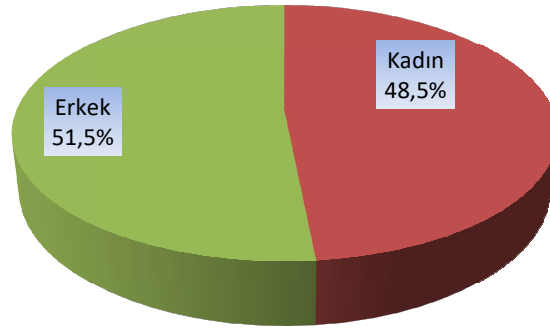
Grafik 1: Araştırmaya katılan bireylerin yaş dağılımlarının grafiksel gösterimi

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyet Dağılımları

Cinsiyet	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kadın	502	48.5
Erkek	534	51.5
Toplam	1036	100.0

Araştırmaya 502 kadın ve 534 erkek olmak üzere toplam 1036 birey yer almıştır.

Cinsiyet

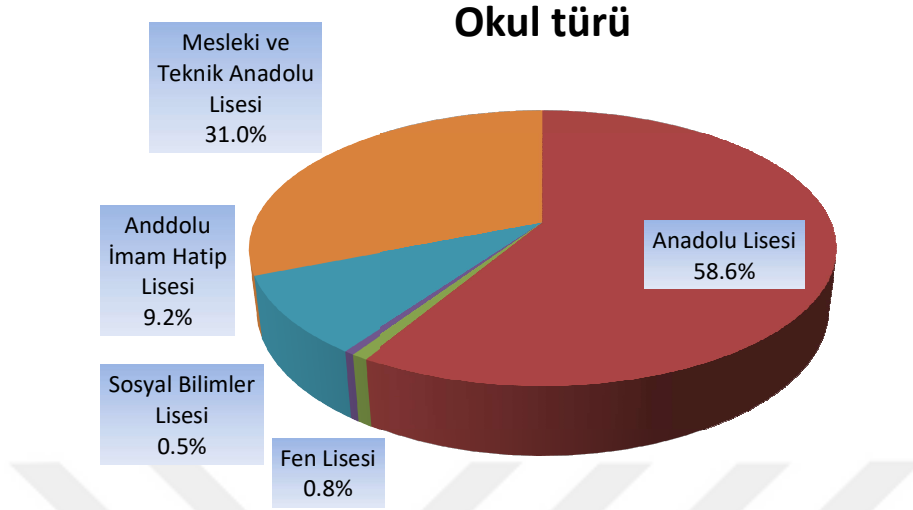

Grafik 2: Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet dağılımlarının grafiksel görünümü

Tablo 3: Araştırmaya Katılan Bireylerin Eğitim Gördükleri Okul Türü Dağılımları

Okul türü	Sayı (N)	Yüzde (%)
Anadolu Lisesi	607	58.6
Fen Lisesi	8	0.8
Sosyal Bilimler Lisesi	5	0.5
Anadolu İmam Hatip Lisesi	95	9.2
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	321	31.0
Toplam	1036	100,0

Araştırmaya 607 kişi Anadolu Lisesinde, 8 kişi Fen Lisesinde, 5 kişi Sosyal Bilimler Lisesinde, 95 kişi Anadolu İmam Hatip Lisesinde ve 321 kişi Meslek ve Teknik Anadolu Lisesinde öğrenim görmektedir.

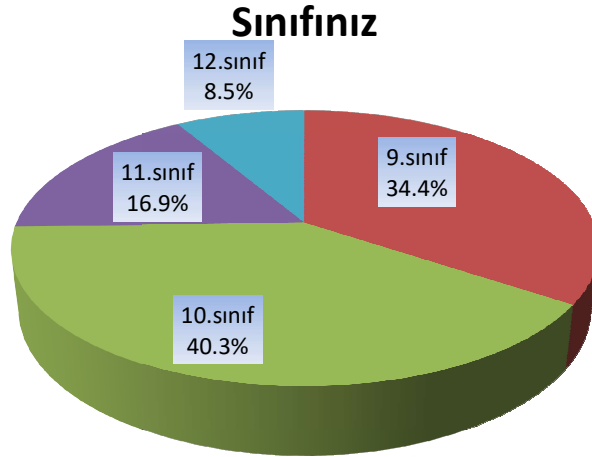

Grafik 3: Araştırmaya katılan bireylerin okul türü dağılımlarının grafiksel görünümü

Tablo 4: Araştırmaya Katılan Bireylerin Eğitim Gördükleri Sınıfa Göre Dağılımları

Sınıfı	Sayı (N)	Yüzde (%)
9. Sınıf	356	34.4
10. Sınıf	417	40.3
11. Sınıf	175	16.9
12. Sınıf	88	8.5
Toplam	1036	100

Araştırmaya 356 kişi 9.sınıf, 417 kişi 10.sınıf 175 kişi 11.sınıf, 88 kişi 12.sınıf düzeyinde eğitim görmektedir.

Grafik 4: Araştırmaya katılan bireylerin eğitim gördükleri sınıfa göre dağılımlarının grafiksel görünümü.

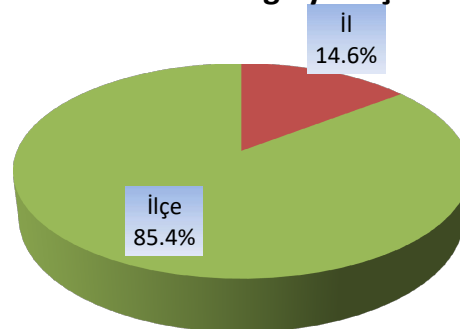
Tablo 5: Araştırmaya Katılan Kişilerin Okullarının Bulunduğu Yerleşim Yerine Göre Dağılımları

Okulun Bulunduğu Yerleşim Yeri	Sayı (N)	Yüzde (%)
İl	151	14.6
İlçe	885	85.4
Toplam	1036	100.0

Araştırmaya katılan bireylerin 151'inin okulu ilde, 885'nin okulu ise ilçede bulunmaktadır.

Grafik 5: Araştırmaya katılan bireylerin okullarının bulunduğu yerleşim yerine göre dağılımlarının grafiksel görünümü

Okulunuzun bulunduğu yerleşim birimi

Tablo 6:Araştırmaya Katılan Kişilerin Ebeveynlerin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımları

Baba Eğitimi	Sayı (N)	Yüzde (%)
İlkokul	324	31.3
Ortaokul	291	28.1
Lise	231	22.3
Ön Lisans	52	5.0
Lisans ve Lisansüstü	87	8.4
Okuma yazma bilmiyor	51	4.9
Toplam	1036	100.0

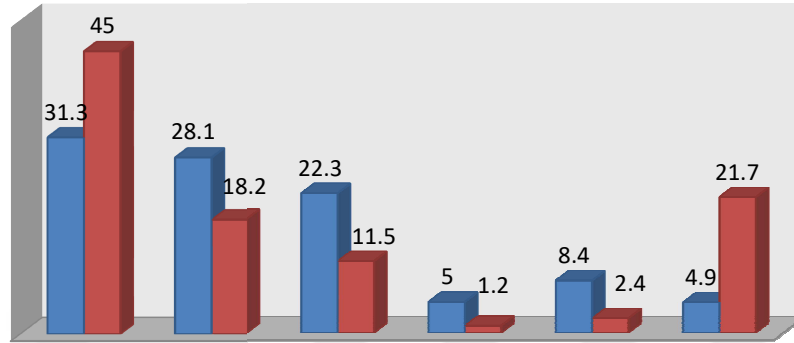
Anne Eğitimi	Sayı (N)	Yüzde (%)
İlkokul	466	45.0
Ortaokul	189	18.2
Lise	119	11.5
Ön Lisans	12	1.2
Lisans ve Lisansüstü	25	2.4
Okuma yazma bilmiyor	225	21.7
Toplam	1036	100.0

Araştırmaya katılan bireylerin babalarının 324'ü ilkokuldan mezun, 291'i ortaokuldan mezun, 231'i liseden mezun, 52'si ön lisanstan mezun 87'si lisans ve lisansüstünde mezun, 51'i okuma yazma bilmiyor oldukları gözükmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin annelerinin 466'sını ilkokul mezunu, 189'ununortaokul mezunu, 119'unun lise mezunu, 12'sinin ön lisans mezunu 25'ininlisans ve lisansüstü mezunu, 225'inin okuma yazma bilmiyor oldukları gözükmektedir.

Ebeveynlerin eğitim düzeyi

■ Babanızın eğitim düzeyi ■ Annenizin eğitim düzeyi

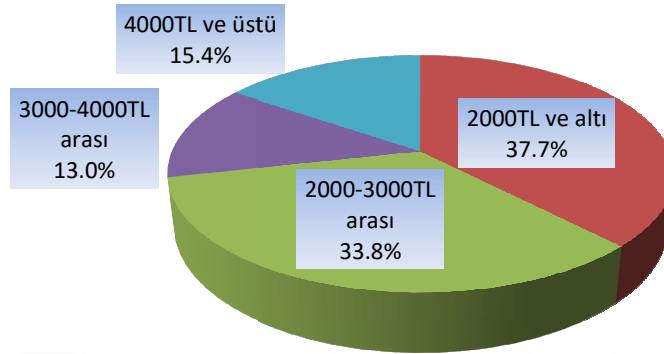
Grafik 6:Araştırmaya katılan bireylerin ebeveynlerinin eğitim düzeylerine göre dağılımlarının grafiksel görünümü

Tablo 7:Araştırmaya Katılan Kişilerinin Ailelerin Aylık Gelir Düzeyine Göre Dağılımları

Ailenizin(anne+baba) toplam aylık geliri ne kadardır?	Sayı (N)	Yüzde (%)
2000'nin altı	391	37.7
2000-3000	350	33.8
3000-4000	135	13.0
4000 ve üstü	160	15.4
Toplam	1036	100.0

Araştırmaya katılan bireylerinin ailelerin toplam aylık gelirleri, 391'inin 2000 TL'nin altı, 350'nin 2000-3000TL arasında, 135'inin 3000-4000TL arasında ve 160'ının 4000TL ve üstü gelirleri olduğunu ifade etmişlerdir.

Ailenizin toplam(anne+baba) aylık geliri ne kadardır?

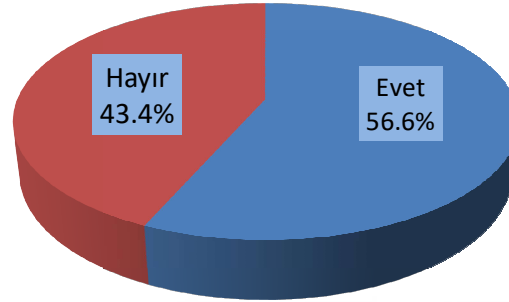
Grafik 7:Araştırmaya katılan bireylerin ailelerin aylık gelir düzeylerine göre dağılımlarının grafiksel görünümü

Tablo 8:Araştırmaya Katılan Bireylerin Okullarının Sportif Etkinliklerine Katılma Durumlarına Göre Dağılımları

Okulunuzun sportif etkinliklerine katılıyor musunuz?	Sayı (N)	Yüzde (%)
Evet	586	56.6
Hayır	450	43.4
Toplam	1036	100.0

Araştırmaya katılan bireylerin, 586'sı okullarının sportif etkinliklerine katıldığı, 450'si ise sportif etkinliklere katılmadığı gözükmemektedir.

Okulunuzun sportif etkinliklerine katılıyor musunuz?

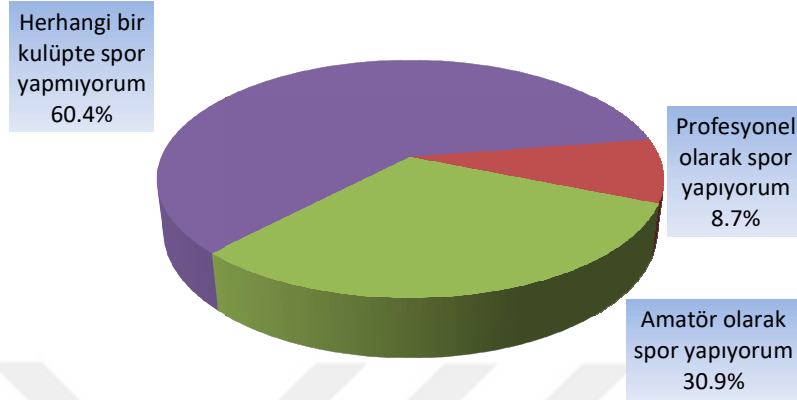
Grafik 8:Araştırmaya katılan bireylerin ailelerin sportif etkinliklerine katılma durumlarına göre dağılımlarının grafiksel görünümü

Tablo 9:Araştırmaya Katılan Bireylerin Profesyonel veya Amatör Kulüplerde Lisanslı Olarak Spor Yapma Durumlarına Göre Dağılımları

Profesyonel veya amatör kulüplerde lisanslı olarak spor yapıyor musunuz?	Sayı (N)	Yüzde (%)
Herhangi Bir kulüpte spor yapmıyorum	626	60.4
Amatör olarak spor yapıyorum	320	30.9
Profesyonel olarak spor yapıyorum	90	8.7
Toplam	1036	100.0

Araştırmaya katılan bireylerin, 629'u herhangi bir kulüpte lisanslı olarak spor yapmadığı, 320'si amatör ve 90'ı profesyonel kulüplerde lisanslı olarak spor yaptıklarını belirtmişlerdir.

Profesyonel veya amatör kulüplerde lisanslı olarak Spor yapıyor musunuz?

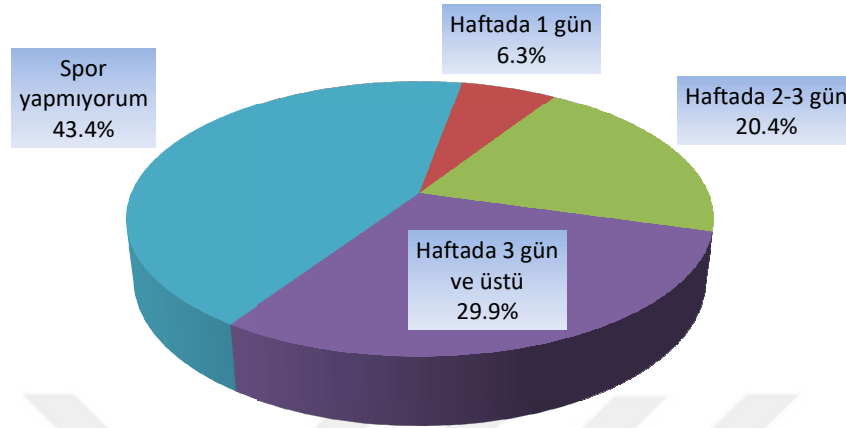
Grafik 9: Araştırmaya katılan bireylerin Profesyonel veya amatör kulüplerde lisanslı olarak Spor yapma durumlarına göre dağılımlarının grafiksel görünümü

Tablo 10: Araştırmaya Katılan Bireylerin, Spor Yapma Sıklıklarına Göre Dağılımları

Ne sıklıkla Spor yapıyorsunuz?	Sayı (N)	Yüzde (%)
Yapmıyorum	450	43.4
Haftada bir gün	65	6.3
Haftada 2-3 gün	211	20.4
Haftada 3 gün ve üstü	310	29.9
Toplam	1036	100.0

Araştırmaya katılan bireylerin, 450'si spor yapmadığını, 65'i haftada bir gün, 211'i haftada 2-3 gün, 310'u haftada 3 gün ve üstü şeklinde spor yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Ne sıklıkla Spor yapıyorsunuz?

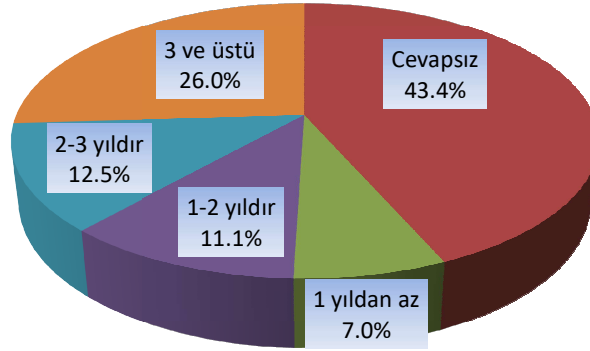
Grafik 10: Araştırmaya katılan bireylerin Profesyonel veya amatör kulüplerde lisanslı olarak Spor yapma durumlarına göre dağılımlarının grafiksel görünümü

Tablo 11: Araştırmaya Katılan Bireylerin, Spor Yaşlarına Göre Dağılımları

Kaç yıldır spor yapıyorsunuz?	Sayı (N)	Yüzde (%)
Cevapsız	450	43.4
1 yıldan az	73	7.0
1-2 yıl	115	11.1
2-3 yıl	129	12.5
3 yıl ve üstü	269	26.0
Toplam	1036	100.0

Araştırmaya katılan bireylerin, 450'si spor yapmadığı için soruyu cevapsız bırakmışlar, 73'ü 1 yıldan az, 115'i 1-2 yıl arasında, 129'u 2-3 yıl arasında ve 269'u 3 yıl ve üstü spor yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Kaç yıldır spor yapıyorsunuz?

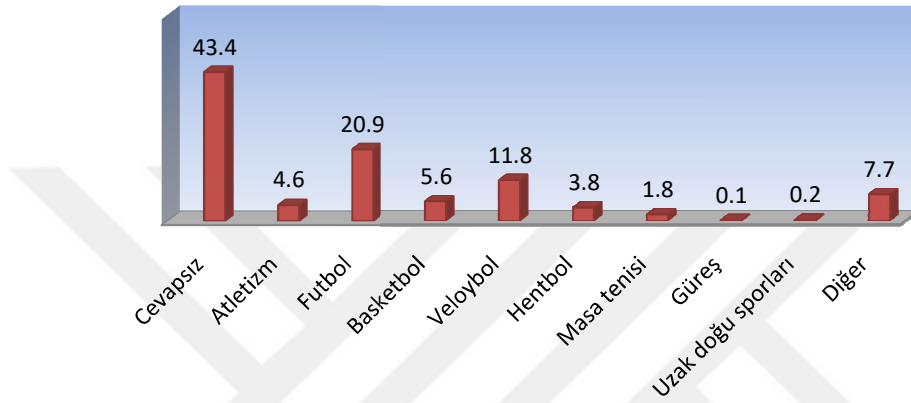
Grafik 11: Araştırmaya katılan bireylerin spor yaşlarına göre dağılımlarının grafiksel görünümü

Tablo 12: Araştırmaya Katılan Bireylerin, Spor Dalına Göre Dağılımları

Yaptığınız Spor Dalı	Sayı (N)	Yüzde (%)
Cevapsız	450	43.4
Atletizm	48	4.6
Futbol	217	20.9
Basketbol	58	5.6
Voleybol	122	11.8
Hentbol	39	3.8
Masa Tenisi	19	1.8
Güreş	1	0.1
Uzak Doğu Sporları	2	0.2
Diğer	80	7.7
Toplam	1036	100.0

Araştırmaya katılan bireylerin, 450'si spor yapmadığı için soruyu cevapsız bırakmışlar, 48'i atletizm, 217'si futbol, 58'i basketbol, 122'si voleybol, 39'u hentbol, 19'u masa tenisi, 1'i güreş, 2'si uzak doğu ve 80'ni diğer dallarda spor yaptıkları görülmektedir.

Yaptığınız spor dalı?

Grafik 12: Araştırmaya katılan bireylerin spor dalına göre dağılımlarının grafiksel görünümü

4.2.SOSYALLEŞME VE SALDIRGANLIK DÜZEYİNE İLİŞKİN BULGULAR

4.2.1 Normallik Testi

Araştırmadan elde edilen verilerin analizine başlamadan önce, verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) katsayıları incelenmiştir. Tabachnick ve Fidell' e (2013) göre; normal dağılım gösteren bir veri grubunun basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1.50 ve +1.50 aralığında olması beklenir. Tablo 13'de saldırganlık ölçeği ve alt boyutları ile sosyalleşme ölçeği puanlarının veri grubunda basıklık ve çarpıklık değerleri gösterilmiştir. Bu değerler incelendiğinde ilgili veri grubunun normal dağıldığı görülmektedir. Bu sebeple verilerin analizinde parametrik yöntemler kullanılmıştır.

Tablo 13: Saldırganlık ve Sosyalleşme Verilerinin Çarpıklık ve Basıklık değerleri(N=1036).

	Ort.	Ss.	Minimum	Maksimum	Çarpıklık		Basıklık	
					Değer	Std. Hata	Değer	Std.Hata
Sosyalleşme Düzeyi	116.71	16.13	56.00	155.00	-.769	.076	.952	.152
Saldırganlık Toplam	85.26	18.41	33.00	141.00	.077	.076	.087	.152
Fiziksel	24.41	7.66	9.00	45.00	.222	.076	-.345	.152
Düşmanlık	25.28	5.89	8.00	40.00	-.086	.076	.000	.152
Öfke	20.59	5.63	7.00	35.00	.033	.076	-.381	.152
Sözel	14.97	3.55	5.00	25.00	.169	.076	.191	.152

4.2.2Değişkenler Arasında Korelasyon

Lisede öğrenim gören kişilerin saldırganlık düzeyleri ve sosyalleşme düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olup olmadığını incelemek için; saldırganlık ölçeği toplam puanı ve dört alt boyutu ile sosyalleşme puanları arasında Pearson Korelasyon analizi uygulanmıştır. Verilerin Pearson Korelasyon katsayıları ve anlamlılık düzeyleri Tablo 14'de gösterilmiştir.

Tablo 14: Saldırganlık ve Sosyalleşme Değişkenleri Arasında Korelasyon (N=1036)

	Ort.	Ss.	1	2	3	4	5	6
1.Sosyalleşme Düzeyi	116.71	1613	“	-.109**	-.183**	-.015	-.005	-.095*
2.Saldırganlık Toplam	85.26	18.41		“	.854**	.752**	.758**	.839**
3.Fiziksel	24.41	7.66			“	.565**	.437**	.617**
4.Sözel	14.97	3.55				“	.485**	.550**
5.Düşmanlık	25.27	5.89					“	.532**
6.Öfke	20.59	5.63						“

(*p<0.01, **p<0.001)

Tablo 14 incelendiğinde; saldırganlık ölçeğinin dört alt testinin katkıda bulunduğu toplam saldırganlık puanı ile sosyalleşme puanı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($r = -.109$, $p < 0.001$). Sosyalleşme toplam puanını ile ayrıca saldırganlığın fiziksel saldırganlık ($r = -.183$, $p < 0.001$) ve öfke ($r = -.095$, $p < 0.01$) boyutları arasında da negatif yönde anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir. Saldırganlığın diğer iki alt boyutu olan sözel saldırganlık ($r = -.015$) ve düşmanlık ile sosyalleşme düzeyi ($r = -.005$) arasında ise istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır ($p < .05$).

Saldırganlık ölçeğinde ise beklendiği üzeri saldırganlığın öfke ($r = .839$), fiziksel saldırganlık ($r = .854$), sözel saldırganlık ($r = .752$) ve düşmanlık ($r = .758$) alt boyutları ile katılımcıların toplam saldırganlık puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir ($p < .001$).

4.2.3 Cinsiyete ilişkin Bulgular

Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyi ve saldırganlığın alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, düşmanlık ve öfke ile sosyalleşme düzeyi puanları cinsiyet değişkeni açısından Bağımsız Gruplar Arası T-test kullanılarak karşılaştırılmıştır.

Tablo 15: Sosyalleşme ve Saldırganlık Değişkenlerine İlişkin Cinsiyet Farklılıkları

	Kadın		Erkek		t	p
	N=502		N=534			
	Ort.	Ss.	Ort.	Ss.		
Sosyalleşme Düzeyi	117.71	15,52	115.77	16.65	1.93	.053
Saldırganlık Toplam	84.41	18.74	86.05	18.07	-1.43	.154
Fiziksel	22.83	7.82	25.90	7.21	-6.58	.000**
Düşmanlık	25.67	6.08	24.90	5.68	2.11	.035*
Öfke	21.04	5.81	20.17	5.43	2.49	.013*
Sözel	14.87	3.55	15.07	3.55	-.909	.363

(* $p<0.05$, ** $p<0.001$)

Tablo 15 incelendiğinde; kadınlar (N=502) ve erkekler (N=534) arasında fiziksel saldırganlık, öfke ve düşmanlık alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Erkeklerin fiziksel saldırganlık puanı ($x= 25.90$, $ss.=7.21$), kadınların fiziksel saldırganlık puanından ($x= 22.83$ $ss= 7.82$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t= -1.43$, $p<0.001$). Saldırganlığın bir alt boyutu olan öfke puanları karşılaştırıldığında ise; kadınların öfke puanının ($x=21.04$, $ss. = 5.81$) erkeklerinin öfke puanından ($x= 20.17$, $ss.=5.43$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülür. ($t=2.49$, $p<0.05$). Aynı şekilde kadınların düşmanlık alt boyutundan aldığı puanların ($x= 25.67$, $ss.= 6.08$) erkeklerin düşmanlık boyutundan aldığı puanlara ($x=24.90$, $ss.= 5.68$) göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Öte yandan saldırganlık toplam puanları ve sosyalleşme düzeyi puanları açısından kadınlar ve erkekler arasında $p<0.05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır.

4.2.4 Lise Türüne İlişkin Bulgular

Öğrencilerinin öğrenim gördükleri lise türüne göre saldırganlık ve sosyalleşme düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için değişkenler arasında tek yönlü ANOVA analizi uygulanmıştır.

Tablo 16: Saldırganlık ve sosyalleşme düzeylerinin öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türüne göre incelenmesi (N=1036)

Değişkenler	Lise Türü	N	Ort.	Ss.	F	p
Sosyalleşme Düzeyi	Anadolu Lisesi _a	607	117.89	15.81	4.74	.001*
	Fen Lisesi _{a,b}	8	109.12	25.82		
	Sosyal Bilimler Lisesi _{a,b}	5	125.20	17.18		
	Anadolu İmam Hatip _a	95	119.13	14.78		
	Mesleki ve Teknik Anadolu _b	321	113.83	16.45		
Saldırganlık Toplam	Anadolu Lisesi	607	84.75	18.43	1.61	.169
	Fen Lisesi	8	74.87	19.84		
	Sosyal Bilimler Lisesi	5	93.20	11.49		
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	95	83.96	17.62		
	Mesleki ve Teknik Anadolu	321	86.72	18.55		
Fiziksel Saldırganlık	Anadolu Lisesi _a	607	23.93	7.85	5.62	.000*
	Fen Lisesi _b	8	22.87	8.44		
	Sosyal Bilimler Lisesi _b	5	27.80	6.26		
	Anadolu İmam Hatip _a	95	22.44	7.17		
	Mesleki ve Teknik Anadolu _b	321	25.90	7.21		
Düşmanlık	Anadolu Lisesi	607	25.24	5.85	1.90	.107
	Fen Lisesi	8	21.12	8.11		
	Sosyal Bilimler Lisesi	5	26.40	3.78		
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	95	26.35	5.81		
	Mesleki ve Teknik Anadolu	321	25.10	5.90		
Öfke	Anadolu Lisesi	607	20.55	5.67	1.14	.334
	Fen Lisesi	8	17.50	4.81		
	Sosyal Bilimler Lisesi	5	24.20	2.17		
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	95	20.64	5.75		
	Mesleki ve Teknik Anadolu	321	20.68	5.57		
Sözel Saldırganlık	Anadolu Lisesi	607	15.03	3.46	.85	.495
	Fen Lisesi	8	13.37	2.56		
	Sosyal Bilimler Lisesi	5	14.80	2.49		
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	95	14.53	3.59		
	Mesleki ve Teknik Anadolu	321	15.03	3.73		

* $p < 0.001$ Not. Her bir değişken için birbirinden farklı alt simgeler istatistiksel olarak anlamlılığı belirtmiştir.

Tablo 16 incelendiğinde; Anadolu liselerinde öğrenim gören öğrencilerin sosyalleşme düzeylerinin ($x = 117.89$, $ss. = 15.81$), Mesleki ve Teknik Anadolu lisesine giden öğrencilerin sosyalleşme puanlarından ($x = 113.83$, $ss. = 16.45$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Yine sosyalleşme düzeyi açısından Anadolu İmam Hatip lisesine giden öğrencilerin puanları ($x = 119.13$, $ss. = 14.78$) Meslek ve Teknik liselerine giden öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir ($F = 4.74$,

$p<0.001$). Saldırganlık ölçeğinin toplam puanı ve alt boyutlarından sözel saldırganlık, öfke ve düşmanlık puanları öğrencilerin gittikleri lise türüne göre farklılaşmadığı görülmektedir ($p<0.05$). Saldırganlık ölçeğinin diğer alt boyutu olan fiziksel saldırganlık puanları açısından; Anadolu liselerinde ($x= 23.93$, ss. $=7.85$) ve Anadolu İmam Hatip liselerinde($x= 22.44$, ss. $=7.17$) öğrenim gören öğrencilerin fiziksel saldırganlık puanları Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinde ($x= 25.90$, ss. $=7.21$) öğrenim gören öğrencilerden anlamlı düzeyde daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır ($F= 5.62$, $p<0.001$).

4.2.5 Öğrenim Görülen Sınıfa İlişkin Bulgular

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfa göre saldırganlık toplam puanı ve alt boyutları ile sosyalleşme düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için tek yönlü ANOVA analizi uygulanmıştır. Elde edilen veriler Tablo 17’de gösterilmektedir.

Tablo 17:Saldırganlık ve Sosyalleşme Puanlarının Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıfa Göre Karşılaştırılması(N=1036).

Değişkenler	Öğrencinin Sınıfı	N	Ort.	Ss.	F	p
Sosyalleşme Düzeyi	9. Sınıf _a	356	117.83	14.78	2.93	.033*
	10. Sınıf	417	116.53	17.45		
	11. Sınıf	175	117.15	15.56		
	12. Sınıf _b	88	112.20	15.44		
Saldırganlık Toplam	9. Sınıf	356	84.22	17.79	1.95	.120
	10. Sınıf	417	84.84	18.33		
	11. Sınıf	175	86.45	20.19		
	12. Sınıf	88	89.06	17.14		
Fiziksel Saldırganlık	9. Sınıf _a	356	23.69	7.59	3.27	.021*
	10. Sınıf	417	24.49	7.74		
	11. Sınıf	175	24.68	7.89		
	12. Sınıf _b	88	26.46	6.72		

Düşmanlık	9. Sınıf	356	25.15	5.73	1.31	.268
	10. Sınıf	417	24.99	5.92		
	11. Sınıf	175	25.85	6.38		
	12. Sınıf	88	25.95	5.25		
Öfke	9. Sınıf	356	20.66	5.39	.57	.634
	10. Sınıf	417	20.38	5.92		
	11. Sınıf	175	20.66	5.87		
	12. Sınıf	88	21.20	4.69		
Sözel Saldırganlık	9. Sınıf	356	14.71	3.43	1.47	.221
	10. Sınıf	417	14.98	3.52		
	11. Sınıf	175	15.25	3.75		
	12. Sınıf	88	15.43	3.74		

*p<0.05

Not. Her bir değişken için birbirinden farklı alt simgeler istatistiksel olarak anlamlılığı belirtmiştir.

Tablo 17'e bakıldığında; öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf türüne göre sosyalleşme düzeyi puanlarının ($F= 2.93$) ve saldırganlığın fiziksel alt boyutundan aldıkları puanların ($F= 3.27$) anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p<0.05$). Sosyalleşme düzeyleri değişkeni için 12. Sınıf öğrencilerinin puanı ($x=112.20$, ss.=15.44), 9. Sınıf öğrencilerinin puanlarından ($x=117.83$, ss. =15.44) daha düşük bulunmuştur; diğer taraftan 12. Sınıf öğrencilerinin fiziksel saldırganlık alt boyutuna ilişkin puanları ($x=26.46$, ss. =6.72) 9.Sınıf öğrencilerinin puanlarından ($x=23.69$, ss. = 7.59) daha yüksek bulunmuştur.

4.2.6 Baba Eğitim Düzeyine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin saldırganlık ölçeğinden ve sosyalleşme ölçeğinden aldıkları puanların babalarının eğitim düzeyi göz önüne alındığında farklılaşıp farklılaşmadığı incelemek için ilgili değişkenler arasında tek yönlü ANOVA analizi uygulanmıştır. Sonuçlar incelendiğinde; saldırganlık ölçeğinin bir alt ölçeği olan düşmanlık boyutundan aldıkları puanın öğrencilerin babalarının eğitim düzeyinden anlamlı düzeyde etkilendiği görülmektedir. Buna göre; baba eğitim düzeyi lise olan öğrencilerin düşmanlık alt boyutundan aldıkları puan (Ort. =26.18, Ss.= 5.99), baba eğitim düzeyi ortaokul olan öğrencilerin aldıkları puandan (Ort. =24.43, Ss.=6.01)

anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($F= 3.509$, $p<0.01$). Elde edilen veriler Tablo 18’de gösterilmektedir.

Tablo 18: Baba Eğitim Düzeyi Açısından Saldırganlık ve Sosyalleşme Verileri

Değişkenler	Baba Eğitimi	N	Ort.	Ss.	F	p
Sosyalleşme Düzeyi	İlkokul	324	117.84	15.32	.906	.476
	Ortaokul	291	115.37	15.82		
	Lise	231	116.93	17.13		
	Ön Lisans	52	116.53	15.75		
	Lisans ve Lisansüstü	87	117.54	18.16		
	Okuma yazma	51	114.90	15.04		
	bilmiyor					
Saldırganlık Toplam	İlkokul	324	84.89	17.05	1.454	.202
	Ortaokul	291	83.67	19.01		
	Lise	231	87.47	19.17		
	Ön Lisans	52	84.86	17.77		
	Lisans ve Lisansüstü	87	87.32	18.39		
	Okuma yazma	51	83.39	19.94		
	bilmiyor					
Fiziksel Saldırganlık	İlkokul	324	24.05	7.48	.508	.771
	Ortaokul	291	24.26	7.78		
	Lise	231	25.00	7.65		
	Ön Lisans	52	24.17	7.69		
	Lisans ve Lisansüstü	87	24.44	7.84		
	Okuma yazma	51	25.03	8.05		
	bilmiyor					
Düşmanlık	İlkokul	324	25.31	5.52	3.509	.004*
	Ortaokul _b	291	24.43	6.01		
	Lise _a	231	26.18	5.99		
	Ön Lisans	52	25.25	5.68		
	Lisans ve Lisansüstü	87	26.36	5.94		
	Okuma yazma	51	23.86	6.39		
	bilmiyor					
Öfke	İlkokul	324	20.60	5.52	.887	.489
	Ortaokul	291	20.28	5.50		
	Lise	231	20.94	5.77		
	Ön Lisans	52	20.48	5.71		
	Lisans ve Lisansüstü	87	21.26	5.94		
	Okuma yazma	51	19.64	5.94		
	bilmiyor					
Sözel Saldırganlık	İlkokul	324	14.91	3.51	1.028	.400
	Ortaokul	291	14.68	3.52		
	Lise	231	15.34	3.57		
	Ön Lisans	52	14.96	3.43		
	Lisans ve Lisansüstü	87	15.24	3.77		
	Okuma yazma	51	14.84	3.63		
	bilmiyor					

* $p<0.01$

Not. Her bir değişken için birbirinden farklı alt simgeler istatistiksel olarak anlamlılığı belirtmiştir.

4.2.7 Anne Eğitim Düzeyi İlişkin Bulgular

Öğrencilerin anne eğitim düzeyi, sosyalleşme ve saldırganlık puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için ilgili örnekleme tek yönlü ANOVA analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre öğrencilerin sosyalleşme ve saldırganlık düzeyleri bahsedilen değişken açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). Elde edilen veriler Tablo 19’de gösterilmektedir.

Tablo 19:Anne Eğitim Düzeyi Açısından Saldırganlık ve Sosyalleşme Verileri

Değişkenler	Anne Eğitimi	N	Ort.	Ss.	F	p
Sosyalleşme Düzeyi	İlkokul	466	116.89	15.78	1.609	.155
	Ortaokul	189	115.67	16.35		
	Lise	119	119.85	15.13		
	Ön Lisans	12	112.50	24.08		
	Lisans ve Lisansüstü	25	119.24	15.10		
	Okuma yazma bilmiyor	225	115.51	16.67		
Saldırganlık Toplam	İlkokul	466	84.84	17.49	1.142	.336
	Ortaokul	189	86.31	19.35		
	Lise	119	87.92	20.40		
	Ön Lisans	12	88.58	26.63		
	Lisans ve Lisansüstü	25	85.96	13.69		
	Okuma yazma bilmiyor	225	83.56	18.26		
Fiziksel Saldırganlık	İlkokul	466	24.29	7.46	1.671	.139
	Ortaokul	189	24.97	7.94		
	Lise	119	25.12	8.09		
	Ön Lisans	12	28.08	10.67		
	Lisans ve Lisansüstü	25	22.04	6.72		
	Okuma yazma bilmiyor	225	23.89	7.48		
Düşmanlık	İlkokul	466	25.23	5.71	1.948	.084
	Ortaokul	189	25.38	6.13		
	Lise	119	25.82	6.08		
	Ön Lisans	12	25.42	8.23		
	Lisans ve Lisansüstü	25	28.20	4.26		
	Okuma yazma bilmiyor	225	24.67	5.89		
Öfke	İlkokul	466	20.45	5.47	.990	.423
	Ortaokul	189	20.84	5.71		
	Lise	119	21.47	6.15		
	Ön Lisans	12	19.92	6.78		
	Lisans ve Lisansüstü	25	21.04	5.48		
	Okuma yazma bilmiyor	225	20.20	5.59		
Sözel Saldırganlık	İlkokul	466	14.87	3.36	.848	.516
	Ortaokul	189	15.12	3.56		
	Lise	119	15.51	3.84		
	Ön Lisans	12	15.17	6.15		
	Lisans ve Lisansüstü	25	14.68	3.08		
	Okuma yazma bilmiyor	225	14.79	3.65		

4.2.8 Ailenin Toplam Aylık Gelir Düzeyleri

Öğrencilerin, ailelerinin toplam gelir düzeyi, sosyalleşme ve saldırganlık puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için ilgili örnekleme tek yönlü ANOVA analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre öğrencilerin sosyalleşme ve saldırganlık düzeyleri bahsedilen değişken açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). Elde edilen veriler Tablo 20’de gösterilmektedir.

Tablo 20: Anne Eğitim Düzeyi Açısından Saldırganlık ve Sosyalleşme Verileri

Değişkenler	Aylık Gelir	N	Ort.	Ss.	F	p
Sosyalleşme Düzeyi	2000’nin altı	391	115.42	16.25	1.604	.187
	2000-3000	350	117.49	15.68		
	3000-4000	135	116.59	15.89		
	4000 ve üstü	160	118.26	16.91		
Saldırganlık Toplam	2000’nin altı	391	85.51	19.03	1.477	.219
	2000-3000	350	83.81	17.16		
	3000-4000	135	85.80	16.20		
	4000 ve üstü	160	87.35	21.00		
Fiziksel Saldırganlık	2000’nin altı	391	24.39	7.84	.911	.435
	2000-3000	350	24.05	7.30		
	3000-4000	135	24.44	6.48		
	4000 ve üstü	160	25.26	8.86		
Düşmanlık	2000’nin altı	391	25.49	6.11	2.217	.085
	2000-3000	350	24.63	5.60		
	3000-4000	135	25.76	5.66		
	4000 ve üstü	160	25.76	6.06		
Öfke	2000’nin altı	391	20.65	5.65	1.317	.267
	2000-3000	350	20.25	5.49		
	3000-4000	135	20.47	5.16		
	4000 ve üstü	160	21.31	6.24		
Sözel Saldırganlık	2000’nin altı	391	14.98	3.69	.196	.899
	2000-3000	350	14.87	3.30		
	3000-4000	135	15.13	3.44		
	4000 ve üstü	160	15.03	3.84		

4.3 SPOR YAPAN VE YAPMAYAN BİREYLERİN SALDIRGANLIK VE SOSYALLEŞME DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Lise öğrenimi döneminde sporla ilgilenen ve sporla ilgilenmeyen öğrencilerinin saldırganlık ve sosyalleşme düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Bağımsız Gruplar İçin T-Test'i analizi sosyalleşme düzeyi, saldırganlık ölçeği toplam puanı ve saldırganlık ölçeğinin dört alt boyutuna ilişkin uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 21'de görülmektedir.

Tablo 21: Sporla İlgilenen ve Sporla İlgilenmeyen Bireylerin Değişkenler Açısından Karşılaştırılması(N = 1036)

	Sporla İlgilenen		Sporla İlgilenmeyen		t	p
	N=586		N=450			
	Ort.	ss.	Ort.	ss.		
Sosyalleşme Düzeyi	118.00	16.87	115.23	15.12	2.71	.006* *
Saldırganlık Toplam	85.79	19.16	84.64	17.51	.99	.318
Fiziksel	24.93	7.81	23.81	7.46	2.35	.019*
Düşmanlık	25.30	6.07	25.24	5.67	.159	.873
Öfke	20.58	5.79	20.61	5.46	-.098	.922
Sözel	14.97	3.63	14.97	3.46	.009	.993

*p<.05. **p<.01. ***p<.001

Tablo 21 incelendiğinde, öğrencilerin sosyalleşme düzeylerinin ve saldırganlığın alt boyutu olan fiziksel saldırganlık puanlarının sporla ilgilenen ve ilgilenmeyen öğrencilerde anlamlı olarak farklılaştığı görülürken ($p<0.05$); saldırganlık toplam puanlarının ve düşmanlık, öfke ve sözel saldırganlık alt boyutlarından aldıkları puanların statiksel düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Öğrenim hayatında aktif olarak sporla ilgilenen öğrencilerin sosyalleşme düzeyi puanları ($x=118.0$, $ss.=16.87$), sporla ilgilenmeyen öğrencilerin sosyalleşme düzeyi puanlarına göre ($x=115.23$, $ss.=15.12$) anlamlı düzeyde daha yüksek

bulunmuştur ($t=2.71$, $p<0.01$). Aynı şekilde, sporlar ilgilenen öğrencilerin saldırganlık ölçeğinin fiziksel saldırganlık alt boyutundan aldıkları puan ($x=24.93$, ss. $=7.81$) sporla ilgilenmeyen öğrencilerin fiziksel saldırganlık puanlarına göre ($x=23.81$, ss. 7.46) daha yüksek olduğu görülmektedir ($t= 2.35$, $p<0.05$).

4.4 SPORLA İLGİLENEN ÖĞRENCİLERE İLİŞKİN VERİLER

Araştırmanın bu bölümünde aktif olarak spor yapan lise öğrencileri ayrı veri grubu olarak ele alınmış ve bu öğrencilerin sosyalleşme düzeyleri, saldırganlık toplam puanları ve ayrıca alt boyutlarından aldıkları puanlar, yaşamlarının spora ilişkin veriler çerçevesinde karşılaştırılmıştır.

4.4.1 Spor Sıklığının Değişkenler Üzerindeki Etkisi

Aktif olarak sporla ilgilenen öğrencilerde saldırganlık ve sosyalleşme puanlarının haftada spor yaptıkları gün sayısı açısından sosyalleşme ve saldırganlık düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için ilgili değişkenler üzerinde tek yönlü ANOVA analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları göre sporla ilgilenen 554 katılımcının antrenman sıklığı ile sosyalleşme ve saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>0.05$). Daha sonra aynı analiz tüm veri grubu ($N=1036$) üzerinde uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 22’de gösterilmektedir.

Tablo 22:Öğrencilerin Spor Yaptığı Sıklığa Göre Saldırganlık ve Sosyalleşme Değişkenleri Açısından Karşılaştırılması(N=1036).

Değişkenler	Spor Sıklığı	N	Ort.	Ss.	F	p
Sosyalleşme Düzeyi	Haftada bir gün	65	115.32	13.73	.27	.845
	Haftada 2-3 gün	211	116.30	15.34		
	Haftada 3 gün ve üstü	310	116.79	18.22		
	Yapmıyorum	450	117.05	15.29		
Saldırganlık Toplam	Haftada bir gün	65	87.15	16.40	4.25	.005*
	Haftada 2-3 gün	211	87.86	17.82		
	Haftada 3 gün ve üstü	310	86.34	19.24		
	Yapmıyorum	450	83.02	18.16		
Fiziksel Saldırganlık	Haftada bir gün	65	25.58	7.20	11.92	.000**
	Haftada 2-3 gün	211	25.85	7.66		
	Haftada 3 gün ve üstü	310	25.51	7.65		
	Yapmıyorum	450	22.82	7.46		
Düşmanlık	Haftada bir gün	65	24.85	5.15	.46	.710
	Haftada 2-3 gün	211	25.66	5.65		
	Haftada 3 gün ve üstü	310	25.25	6.21		
	Yapmıyorum	450	25.17	5.86		
Öfke	Haftada bir gün	65	21.44	5.59	2.09	.100
	Haftada 2-3 gün	211	21.21	5.38		
	Haftada 3 gün ve üstü	310	20.55	5.72		
	Yapmıyorum	450	20.20	5.67		
Sözel Saldırganlık	Haftada bir gün	65	15.27	3.12	.60	.618
	Haftada 2-3 gün	211	15.13	3.43		
	Haftada 3 gün ve üstü	310	15.02	3.80		
	Yapmıyorum	450	14.82	3.49		

*p<0.01, **p<0.001

Tablo 22 incelendiğinde; haftada en az bir gün ve ya daha fazla spor yapan öğrencilerin hafta boyunca hiç spor yapmayan öğrencilere ($x=22.82$, $ss.=7.46$) göre fiziksel saldırganlık alt ölçeğinden aldıkları puan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($F=11.92$, $p<0.001$). Hafta boyunca hiç spor yapmayan öğrencilerin saldırganlık ölçeğinden aldıkları toplam puan ($x=83.02$, $ss.=18.16$); haftada iki-üç gün ($x=87.86$, $ss.=17.82$) ve haftada üç günden fazla spor yapan ($x=86.34$, $ss.=19.24$) öğrencilerin puanlarından düşük bulunmuştur ($F=4.25$, $p<0.01$).

4.4.2 Profesyonellik Düzeyine İlişkin Bulgular

Sporcu öğrencilerin ilgilendikleri spordaki profesyonellik derecelerine göre sosyalleşme ve saldırganlık puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için ilgili örnekleme tek yönlü ANOVA analizi uygulanmıştır. Değişkenler için analiz sonuçları Tablo 23’de gösterilmiştir. Analiz sonuçlarına göre sporcu öğrencilerin sosyalleşme ve saldırganlık düzeyleri profesyonellik derecelerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 23:Sporcu Öğrencilerin Sosyalleşme ve Saldırganlık Puanlarının Profesyonellik Düzeylerine Göre Karşılaştırılması (N=586).

Değişkenler	Kulüp Lisansı	N	Ort.	Ss.	F	p
Sosyalleşme Düzeyi	Profesyonel	90	115.66	19.44	1.359	.258
	Amatör	320	118.16	16.09		
	Lisansı Yok	176	115.26	17.77		
Saldırganlık Toplam	Profesyonel	90	84.53	20.80	.583	.558
	Amatör	320	86.534	19.28		
	Lisansı Yok	176	87.69	17.24		
Fiziksel Saldırganlık	Profesyonel	90	24.37	8.20	2.111	.122
	Amatör	320	25.16	7.57		
	Lisansı Yok	176	26.68	7.82		
Düşmanlık	Profesyonel	90	24.60	6.34	1.141	.321
	Amatör	320	25.68	6.09		
	Lisansı Yok	176	25.00	6.01		
Öfke	Profesyonel	90	20.49	5.89	.095	.909
	Amatör	320	20.72	5.83		
	Lisansı Yok	176	20.87	5.25		
Sözel Saldırganlık	Profesyonel	90	15.06	4.09	.091	.913
	Amatör	320	14.96	3.68		
	Lisansı Yok	176	15.13	3.15		

4.4.3 Spor Yaşı ve Öğrencinin İlgilendiği Spor Dalı ile ilgili bulgular

Öğrencilerin sırasıyla; spor yaşları ve ilgilendikleri spor dalına göre sosyalleşme ve saldırganlık puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için ilgili örnekleme tek yönlü ANOVA analizi uygulanmıştır. Değişkenler için analiz sonuçları Tablo 24 ve tablo 25’de gösterilmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre öğrencilerin sosyalleşme ve saldırganlık düzeyleri bahsedilen değişkenler açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır ($p>0.05$).

(**Not:** Güreş ve Uzakdoğu sporları örneklem azlığından dolayı diğer grubuna eklenmiştir.)

Tablo 24:Sporcu Öğrencilerin Sosyalleşme ve Saldırganlık Puanlarının Spor Yaşı Düzeylerine Göre Karşılaştırılması (N=445).

Değişkenler	Spor Yaşı	N	Ort.	Ss.	F	p
Sosyalleşme Düzeyi	1 yıldan az	73	115,18	15.71	.686	.561
	1-2 yıl	115	115.96	16.05		
	2-3 yıl	129	115.43	15.11		
	3 yıl ve üstü	269	117.51	18.04		
Saldırganlık Toplam	1 yıldan az	73	86.48	18.88	.231	.875
	1-2 yıl	115	85.90	17.75		
	2-3 yıl	129	87.70	18.64		
	3 yıl ve üstü	269	87.23	18.55		
Fiziksel Saldırganlık	1 yıldan az	73	25.60	8.91	.147	.931
	1-2 yıl	115	25.23	7.22		
	2-3 yıl	129	25.70	8.04		
	3 yıl ve üstü	269	25.79	7.18		
Düşmanlık	1 yıldan az	73	25.00	5.89	.605	.612
	1-2 yıl	115	25.13	5.77		
	2-3 yıl	129	25.95	5.89		
	3 yıl ve üstü	269	25.26	5.99		
Öfke	1 yıldan az	73	21.16	5.35	.191	.902
	1-2 yıl	115	20.57	5.45		
	2-3 yıl	129	20.90	5.71		
	3 yıl ve üstü	269	20.95	5.69		
Sözel Saldırganlık	1 yıldan az	73	14.71	3.53	.447	.720
	1-2 yıl	115	14.96	3.67		
	2-3 yıl	129	15.15	3.57		
	3 yıl ve üstü	269	15.22	3.61		

Tablo 25: Sosyalleşme ve Saldırganlık Puanlarının Öğrencinin İlgilendiği Spor Dalı Düzeylerine Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Spor Türü	N	Ort.	Ss.	F	p
Sosyalleşme Düzeyi	Atletizm	48	119.60	13.42	1.270	.269
	Futbol	217	115.38	16.07		
	Basketbol	58	120.16	15.98		
	Voleybol	122	114.98	18.77		
	Hentbol	39	118.74	17.40		
	Masa Tenisi	19	118.37	15.84		
	Diğer	83	115.53	17.34		
Saldırganlık Toplam	Atletizm	48	88.27	18.67	.544	.775
	Futbol	217	87.26	18.33		
	Basketbol	58	83.60	15.93		
	Voleybol	122	86.05	18.75		
	Hentbol	39	88.64	22.99		
	Masa Tenisi	19	87.84	19.48		
	Diğer	83	88.22	17.32		
Fiziksel Saldırganlık	Atletizm	48	26.19	7.39	1.851	.087
	Futbol	217	26.52	7.48		
	Basketbol	58	23.79	6.30		
	Voleybol	122	24.27	7.44		
	Hentbol	39	26.31	8.88		
	Masa Tenisi	19	25.84	7.61		
	Diğer	83	25.95	8.18		
Düşmanlık	Atletizm	48	25.98	5.93	.502	.807
	Futbol	217	25.19	5.97		
	Basketbol	58	24.41	5.33		
	Voleybol	122	25.80	6.35		
	Hentbol	39	25.15	6.75		
	Masa Tenisi	19	25.79	6.16		
	Diğer	83	25.45	4.97		
Öfke	Atletizm	48	20.85	5.83	.817	.557
	Futbol	217	20.59	5.59		
	Basketbol	58	20.24	5.15		
	Voleybol	122	21.17	5.65		
	Hentbol	39	22.13	6.57		
	Masa Tenisi	19	19.89	4.89		
	Diğer	80	21.40	5.38		
Sözel Saldırganlık	Atletizm	48	15.25	3.19	.670	.674
	Futbol	217	14.96	3.73		
	Basketbol	58	15.16	3.31		
	Voleybol	122	14.81	3.84		
	Hentbol	39	15.05	3.86		
	Masa Tenisi	19	16.32	3.54		
	Diğer	83	15.42	3.19		

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada; ortaöğretim öğrencilerinin düzenli olarak spor yapan kişilerin spor yapmayan kişilerin durumlarına bakılıp sporun saldırganlık ile sosyalleşme düzeylerine etkisinin olup olmadığı ortaya çıkarılmaya çalışıldı. Araştırmadan önce geniş bir literatür taraması yapılp; spor, saldırganlık ve sosyalleşme ile ilgili yazılmış olan eserler ve bilim insanları tarafından yapılan araştırmalar incelenip bilgiler toplandı. Araştırma; Mardin ilindeki liselerde öğrenimine devam eden 14-18 yaş aralığında toplam 1036 öğrencinin katılım sağlamıştır. Yapılan bu araştırmada veriler, ölçek yöntemi ile toplamda 1036 anket ile toplanmış ve SPSS programında değişik analizler yapılarak yorumlanmaya hazır hale getirilmiştir. Bu bağlamda ortaöğretimde eğitim alan kişilerin spor yapıp yapmama durumları gibi farklı değişkenlerle birlikte saldırganlık ile sosyalleşme düzeylerinde ne gibi değişiklikler meydana geldiğini belirlemeye yönelik ölçeklerden elde edilen verilerin tartışılıp yorumlanmasına yer verilmiştir.

Yapılan araştırmanın istatistiksel sonucuna göre Tablo 14 incelendiğinde saldırganlık düzeyleri ve sosyalleşme düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Ayrıca sosyalleşme puanı ve saldırganlığın alt boyutlarından fiziksel saldırganlık ve öfke boyutları arasında da negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu gözlemlenmiştir. Fakat sosyalleşme düzeyi ile Saldırganlığın diğer alt boyutlarından sözel saldırganlık ve düşmanlık arasında istatistiksel sonuçlara göre anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır ($p < .05$). Saldırganlık ölçeğinde ise beklendiği üzeri saldırganlığın fiziksel saldırganlık, öfke, sözel saldırganlık ve düşmanlık alt boyutları ile katılımcıların saldırganlık toplam puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir ($p < .001$). Yapılan araştırmalara bakıldığında sosyalleşme artarken saldırganlığın düştüğü görülmektedir buda beklenen sonuçtu. Sonuç olarak sosyalleşme insanların bir birleriyle etkileşim içinde olmaları sonucu oluşur. Yani saldırganlık davranışının olduğu yerlerde sosyalleşmenin olmaması da gayet normaldir. Çünkü bireyler saldırganlık davranışı gösterirken karşısındaki kişiye zarar vermeyi hedef edinir. Sosyalleşme ise birlikte yaşamayı, yardımlaşmayı, doğru kabul edilen düşünceleri ve davranışları gelecek nesillere aktarıp hep beraber barış içinde yaşamayı hedef edinir.

Araştırmada yer alan 502 katılımcının kadın, 534 katılımcının da erkek oldukları görülmektedir. Tablo 15 incelendiğinde; kadınlar (N=502) ve erkekler (N=534) arasında kadın katılımcılarının sosyalleşme puanlarına bakıldığında ($x=117,71$ $ss=15,52$), erkek katılımcılarının sosyalleşme puanlarından ($x=115,77$ $ss=16,65$) yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Aldıkları puanlara bakıldığında kadınların sosyalleşme düzeylerinin erkeklerin sosyalleşme düzeylerinden yüksek olduğu söylenebilir. Sosyalleşme düzeyi puanları açısından kadınlar ve erkekler arasında p değerine göre anlamlı bir fark elde edilememiştir ($p<0.05$). Literatüre baktığımızda bu çalışmaya benzer sonuçlar elde eden araştırmalar olsa da bu çalışmadan farklı sonuçlar bulan araştırmalarda literatürde yer aldığı görülmektedir. Tuncel ve Kaya (2019) sosyalleşme düzeyinin kadın katılımcıların lehine anlamlı bir fark olduğunu ifade etmiştir. Şahan (2007) ve Korucu Aytan (2010), doktora çalışmalarında kadın katılımcıların sosyalleşme düzeylerinin erkek katılımcılarınkine göre daha yüksek düzeyde oldukları sonucunu bulmuşlardır. Kadınların yaşam şekillerine bakıldığında erkeklere oranla daha sosyal bir yapıya sahiptirler. Yetişme şekilleri kadınların daha sosyal olmalarını sağladığı düşünülebilir.

Aynı şekilde Tablo 15 incelenmeye devam edildiğinde kadın öğrencilerinin saldırganlık toplam puan ortalaması 84.41 ve standart sapmaları 18.74 erkek öğrencilerinin saldırganlık toplam puan ortalaması 86.05 standart sapmaları 18.07 olarak bulunmuştur. Kadınlar ve erkekler arasında fiziksel saldırganlık, öfke ve düşmanlık alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Erkeklerin fiziksel saldırganlık puanı, kadınların fiziksel saldırganlık puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Saldırganlığın bir alt boyutu olan öfke puanları karşılaştırıldığında ise; kadınların öfke puanının erkeklerinin öfke puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülür. Aynı şekilde kadınların düşmanlık alt boyutundan aldığı puanların erkeklerin düşmanlık boyutundan aldığı puanlara göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Öte yandan saldırganlık toplam puanları açısından kadınlar ve erkekler arasında $p<0.05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. Literatür taraması sonucunda bu araştırma gibi aynı sonuçları bulan araştırmacılar bulunsa da farklı sonuçlarda mevcuttur. Tutkun ve ark.(2010), yaptıkları araştırmada kadın öğrenciler ile erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulamazken, Bostancı ve ark.(2017) yaptıkları çalışmada erkeklerin kadınlara göre daha saldırgan bulmuştur. Aynı şekilde Yıldız(2009), araştırmaya

katılan kadın katılımlar ile erkek katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre saldırgan düzeylerinin yüksek olmasının sebebi küçükken erkeklerin silah tarzı oyuncaklarla ve genelde saldırganlık davranışları gösteren oyunlar oynadıklarında çevresi tarafından takdir edilmeleri, kadınların ise daha çok bebeklerle ve daha kibar davranışlar gösteren oyunlar oynaması hatta kadınların saldırganlık davranışları sergilendiklerinde çevre tarafında pek hoş karşılanmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 16 incelendiğinde; Anadolu liselerinde öğrenim gören öğrencilerin sosyalleşme düzeylerinin, Mesleki ve Teknik Anadolu lisesine giden öğrencilerin sosyalleşme düzeylerinden daha yüksek oldukları görülmektedir. Yine sosyalleşme düzeyi açısından Anadolu İmam Hatip lisesine giden öğrencilerin puanları Meslek ve Teknik liselerine giden öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir. Literatür taraması yapıldığında Korucu Aytan (2010) doktora tezi çalışmasında, lisede eğitim alan kişilerin okul türlerine göre sosyalleşme düzeylerinde farklılıklar olduğunu Fen Lisesi'nin sosyalleşme düzeyinin diğer okullardan daha yüksek olduğu en düşük sosyalleşme düzeyine sahip okul türünün ise teknik lisede okuyan öğrencilerden oluştuğunu söylemiştir. *"spor yapan ve spor yapmayan üniversite öğrencilerinin sosyalleşme ve mutluluk düzeylerinin incelenmesi"* adlı araştırmada Yıldız (2015); Öğrencilerinin okudukları okul türlerine göre sosyalleşme düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar tespit etmiştir. Bu farkın Spor lisesinden mezun olanlar ile Anadolu lisesinden mezun olanlar arasında olduğu ve en sosyal öğrencilerin spor lisesi mezunları olduğunu belirtmiştir. Gök (2016); *"ortaöğretimde aktif spor yapan ve yapmayan öğrencilerin sosyalleşme düzeylerinin incelenmesi"* çalışmasında ise, okul türlerinin sosyalleşmeye etkisi düşük bulunmuştur. Okullardaki sosyalleşme düzeylerinin farklı olması gördükleri eğitimlerin daha farklı olmasından kaynaklanıyor olabilir. Örneğin bir meslek lisesi öğrencisi daha çok seçmiş olduğu mesleğe göre ders eğitimi alırken, Anadolu lisesinde okuyanlar genel kültür ve genel yetenek ağırlıklı eğitimler almakta ve okul sonunda meslek seçimine karar vermekte buda arkadaşları arasında ki ilişkilerini etkilemektedir.

Saldırganlık ölçeğinin toplam puanı ve alt boyutlarından olan sözel saldırganlık, öfke ve düşmanlık puanları öğrencilerin gittikleri lise türüne göre farklılaşmadığı görülmektedir ($p < 0.05$). Saldırganlık ölçeğinin diğer alt boyutu olan fiziksel saldırganlık puanları açısından; Anadolu liselerinde ve Anadolu İmam Hatip

liselerinde eğitim alan kişilerin fiziksel saldırganlık puanları Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinde eğitim alan kişilerden anlamlı düzeyde daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Tuzgöl (2000), *"anne-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi"* çalışmasında okul türünün saldırganlık düzeyine etkisini anlamlı olduğu sonucunu elde etmiştir. Şahan (2007), *"lise öğrencilerinde saldırganlığı yordayan bazı değişkenlerin incelenmesi"* yüksek lisans tez çalışmasında, öğrencilerin, devam ettikleri okul türü bakımından saldırganlık düzeylerinde anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Çolakoğlu ve Solak (2014) yaptıkları çalışmada okul türü ile saldırganlık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığını söylemişlerdir. Uluşık (2015), yüksek lisans tez çalışmasında, öğrenim görülen okul türünün fiziksel saldırganlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulurken, sözel saldırganlık, düşmanlık içeren saldırganlık ve öfke puanlarına bakıldığında okul türüne göre istatistiksel sonuçlara göre anlamlı fark bulamamıştır. Bu çalışmaya ve yapılan diğer çalışmalara bakıldığında farklı sonuçların elde edildiği görülmektedir. Yani bazı çalışmalarda okul türleri ile saldırganlık arasında ilişki var iken, bazılarında fark bulunamamıştır. Bunun sebebi bu farklılıkların olması farklı zaman dilimlerinde çalışmaların olmasından kaynaklandığı gibi sosyal medya platformların (facebook, twitter, instagram vb.) daha aktif olarak kullanılmaya başlaması da etki ettiği düşünülebilir. Çünkü sosyal medyanın insanları yönlendirmede çok etkili araç olduğu görülmektedir.

Tablo 17'e bakıldığında; öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf türüne göre sosyalleşme düzeyi puanlarının ve saldırganlığın fiziksel alt boyutundan aldıkları puanların anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p<0.05$). Sosyalleşme düzeyleri değişkeni için 12. Sınıf öğrencilerinin puanı, 9. Sınıf öğrencilerinin puanlarından daha düşük bulunmuştur; diğer taraftan 12. Sınıf öğrencilerinin fiziksel saldırganlık alt boyutuna ilişkin puanları 9.Sınıf öğrencilerinin puanlarından daha yüksek bulunmuştur. Yapılan literatür taramasında Korucu Aytan (2010), *"ortaöğretim öğrencilerinin sosyalleşmelerinde sporun etkileri"* adlı doktora tezi çalışmasında, birinci sınıfta eğitim alan kişiler ile üst sınıflarda eğitim alan kişilerin sosyalleşme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı değildir ve iki grup arasında istatistiksel olarak sosyalleşme düzeyleri bakımından farklılık bulunamamıştır. Korucu Aytan (2010), yapmış olduğu çalışmada Ortaöğretimde birinci sınıf ve üst sınıflara giden öğrencilerin sosyalleşme durumları incelendiğinde

fark olmadığını belirtmiştir. Araştırmalarda öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça, sosyalleşmelerinde bir azalma olduğu sonucu göze çapmakta olduğunu söylemiştir. Yıldız'ın yapmış olduğu araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre sosyalleşmeleri açısından karşılaştırıldıklarında sadece 4. sınıfta eğitim alan kişiler ile 1., 2. ve 3. sınıfta eğitim alan kişiler arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözükmemektedir (Yıldız, 2015). Erdimez'in (2016), yapmış olduğu araştırma incelendiğinde Araştırma grubunun Sınıf değişkenine göre Sporla Sosyalleşme düzeyleri arasındaki farkın istatistiksel sonuçlara göre anlamlı olmadığı sonucu elde edilmiştir. Buna göre çalışmada yer alan grubunun sınıf değişkeninin Spor ve Sosyalleşme düzeyine bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Şahan (2007), yapmış olduğu çalışmada talebelerin, sınıf düzeylerine göre saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olduğu ve saldırganlık düzeyine ilişkin en yüksek ortalamanın son sınıfta okuyan öğrencilere ait olduğunu ifade etmektedir. Uluişik (2015), *"spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin stres ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi"* araştırmasında, katılımcıların düşmanlık puanları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermezken, fiziksel, sözel ve öfke puanları sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Yapılan araştırmanın sonucuna ve literatür sonuçlarına baktığımızda 9. Sınıfta okuyan öğrencilerin son sınıftaki öğrencilere göre sosyalleşme düzeylerinin yüksek olmasının nedeni 9. Sınıftaki öğrencilerin yeni başlamış oldukları okuldaki kişilerle bir iletişim içinde olmaları sonucu olabilir. Aynı şekilde 12. Sınıfta okuyan öğrencilerin saldırganlık alt boyutu olan fiziksel saldırganlık düzeylerinin 9. Sınıftaki öğrencilere göre yüksek olmasının nedeni de üniversiteye geçiş için sınav stresi ve kaygısı veya sonraki hayatlarında ki gelecek kaygısı yaşamaları olabilir.

Tablo 18 ve Tablo 19 incelendiğinde; Öğrencilerin saldırganlık ölçeğinden ve sosyalleşme ölçeğinden aldıkları puanların sonuçları incelendiğinde; saldırganlık ölçeğinin bir alt ölçeği olan düşmanlık boyutundan aldıkları puanın öğrencilerin babalarının eğitim düzeyinden anlamlı düzeyde etkilendiği görülmektedir. Buna göre; babalarının eğitim düzeyinin lise olduğunu belirten kişilerin düşmanlık alt boyutundan aldıkları puan, babalarının eğitim düzeyinin ortaokul olduğunu belirten kişilerin aldıkları puandan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bunun dışında baba eğitim düzeyinin saldırganlık toplam puanına ve sosyalleşme puanına bakıldığında anlamlı şekilde değiştirmedeği görülmektedir. Öğrencilerin anne eğitim düzeyinin

de, sosyalleşme ve saldırganlık düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştırmadığı sonucu bulunmuştur ($p>0.05$).

Literatürde ailenin eğitim düzeyinin saldırganlık düzeyini değiştirmedığı sonucu elde eden araştırmalar olsa da (Erden, 2007; Bayram, 2012; Yılmaz, 2013), Ebeveynlerin eğitim seviyesinin yükselmesi öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinin düştüğü sonucuna da ulaşılmış çalışmada mevcuttur (Bostancı ve ark, 2017). Sosyalleşme ile ilgili tarama yaptığımızda Yıldız (2015), yapmış olduğu araştırmada ebeveynlerin eğitim durumunun öğrencilerin sosyalleşme düzeylerine anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülürken, Gök (2016) ve Çınar (2018); yapmış oldukları çalışmalarda ise anne eğitim durumları sosyalleşme düzeylerini doğrudan etkilediği sonucu bulunmuştur. Her iki çalışmada da eğitim seviyesin yükselmesi çocukların sosyalleşme düzeylerinin düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçların elde edilmesinin nedeni ilkokul mezunu annenin üniversite mezunu anneye göre evde çocuklarıyla daha çok vakit geçirdiği ve bundan dolayı da çocuklarını daha iyi tanıdıkları şeklinde yorumlanmıştır. Gök (2016), Aynı araştırmasında katılımcıların babalarının eğitim durumu da annelerin eğitim durumunda olduğu gibi sosyal gelişim düzeylerini etkilediğini söylemiştir. Bu çalışma sonucu ile diğer yapılmış olan çalışmaların farklılık göstermesi çevresel faktörler olabilir. Örneğin, doğuda terör korkusuyla çocuğunu büyüten ebeveynler ile batıda daha rahat şekilde yetiştiren ailelerin çocuklarının aynı düşüncelere sahip olması zor olabilir.

Tablo 20 incelendiğinde, öğrencilerin, ailelerinin toplam gelir düzeyi, yapılan analiz sonuçlarına göre sosyalleşme ve saldırganlık düzeylerine istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Yapılmış olan çalışmalara bakıldığında Erden (2007), *"Abant İzzet Baysal Üniversitesi öğretmenlik bölümleri birinci öğretim son sınıf öğrencilerinin saldırganlık türleri"* araştırmasında öğrencilerin ailelerinin aylık gelir düzeyleri açısından saldırganlık alt boyutlarında anlamlı fark bulamamıştır. Şahan (2007, Bayram (2012), Atar (2019), araştırmalarında da lise öğrencilerinin ailelerinin toplam gelir düzeyi ile saldırganlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını ifade etmişlerdir. Yapılan bu çalışmalar bizim çalışmamız ile benzerlik göstermektedir.

Yıldız (2015) ise, Aile gelir düzeyinin öğrencilerin sosyalleşme düzeylerine anlamlı bir farklılık kattığını, öğrenciler arasında sosyalleşme düzeyi açısından gözlenen bu farklılığın sadece aile gelir düzeyi çok düşük olan öğrencilerle orta gelir

düzeyine sahip ailelere mensup öğrenciler arasında olduğu sonucunu elde etmiştir. Gök (2016) ve Çınar (2018) Ailelerin gelir seviyeleri de sosyal yaşantıyı doğrudan etkilediğini ve gelir seviyelerinin yükselmesi sosyal yaşantılarını ve yaşam kalitesini arttırdığı için, gelir seviyesi ve sosyalleşme düzeyi arasında olumlu yönde etki söz konusu olduğunu söylemektedirler. Yapılmış olan çalışmaları da göz önüne aldığımızda farklı sonuçlar görülmesi gayet normaldir. Doğuda ki bireylerin gelirlerinin yüksek olması onların sosyalleşmelerine anlamlı değişiklikler yapmamasının nedeni ailenin belirli bir düşünceye sahip olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bu düşünceye şöyle örnek verebiliriz. Erkek ve kadın arkadaşlıkları doğuda pek hoş görülmemekte ve kadınlar ve erkekler beraber vakit geçirmelerinin doğru olmadığı düşüncesi yaygındır. Aynı şekilde saldırganlık davranışlarının değişmemesinin sebebi de ekonomik durumu yüksek olan bireylerin kendini eski dönemlerde kalan ağa sistemini devam ettirmeye çalışıp bizden daha güçlü kimse yok düşüncesiyle hareket ederken ekonomik durumu düşük olanların da hep ezilme, hor görülme gibi davranışlara mahrum kalmaları onları saldırganlık davranışına yönlendirdiği ve bundan dolayı ekonomik durumunun sosyalleşme ve saldırganlık düzeyini etkilemediği düşünülebilir.

Tablo 21’ebaktığımızda, araştırmaya katılan kişilerin 586’sı düzenli şekilde spor yaptıkları, 450’si ise spor yapmadığı gözükmemektedir. Düzenli şekilde spor yapan kişiler ile spor yapmayan kişilerin kıyaslanmasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farkın bulunduğu sonucu elde edilmiştir ($p < 0.05$). Öğrenim hayatında aktif şekilde spor yapan kişilerin sosyalleşme düzeyi puanlarının spor yapmayan kişilerin sosyalleşme düzeyi puanlarından anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur ($t = 2.71$, $p < 0.01$). Literatür incelendiğinde bizle aynı sonucu bulanlar ve farklı sonuçlar elde eden araştırmacılar da bulunmaktadır. Yıldız (2015), “*spor yapan ve spor yapmayan üniversite öğrencilerinin sosyalleşme ve mutluluk düzeylerinin incelenmesi*” çalışmasında sporun öğrencilerin sosyalleşmelerine katkı sağladığı sonucu elde etmiştir. Erdimez (2016), “*Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Sporla Sosyalleşme Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi*” çalışmasında düzenli şekilde spor yapanların lehine istatistiksel olarak anlamlı farkın olduğunu ifade etmiştir. Şahan’ın (2007), yapmış olduğu çalışmaya bakıldığında ise sporun sosyalleşme düzeylerine anlamlı bir fark yaratmadığı sonucu bulunmuştur.

Aynı şekilde Ağkurt (2018) yaptığı araştırmada bireylerin spor yapma durumlarının sosyalleşme düzeylerine anlamlı şekilde farklılık katmadığı sonucu elde etmiştir.

Aktif olarak sporla ilgilenen ve spor yapmayan bireylerin saldırganlık düzeylerine baktığımızda ise, bireylerin saldırganlığın alt boyutu olan fiziksel saldırganlık puanlarının sporla ilgilenen ve ilgilenmeyen öğrencilerde anlamlı olarak farklılaştığı görülürken ($p<0.05$); saldırganlık toplam puanlarının ve düşmanlık, öfke ve sözel saldırganlık alt boyutlarından aldıkları puanların statiksel düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Literatürde bulunan çeşitli çalışmalar incelendiğinde Dervent (2007); *“lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi”* araştırmada elde ettiği bulguların sonucu göre spor yapma durumunun saldırganlık özelliklerinde değişme belirlenemediği görülmektedir. Yıldız (2009); *“spor yapan ve spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi”* isimli araştırmasından elde ettiği sonuca göre spor yapan ve yapmayan öğrencilerin genel saldırganlık düzeylerinde anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. Bir başka çalışmada ise Alp ve Ersalan (2014), *“spor yapan ve yapmayan çocukların sosyo-demografik özelliklerine göre saldırganlık düzeylerinin incelenmesi”* çalışmada; düzenli şekilde spor yapan çocukların saldırganlık düzeylerinin birçok faktörden etkilendiğini söylemiştir. Shokoufeh (2014), *“farklı branşlarla ilgilenen sporcular ile sedanterlerin kişilik ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi”* adlı çalışmada ise, spor yapmayan şahısların spor yapan şahıslardan oranla daha yüksek öfke ve düşmanlığa sahip oldukları sonucu bulunmuştur. Yurttaş (2016) *“spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi”* araştırmasında çalışmada yer alan şahısların spor yapma durumları ile saldırganlık ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarına bakıldığında $p<0.05$ anlamlılık düzeyine göre anlamlı fark olduğu görülmekte ve fiziksel saldırganlık, düşmanlık ve sözel saldırganlık alt boyutlarında spor yapanların puan ortalaması spor yapmayanların puan ortalamalarından yüksek olduğu sonucunu bulmuştur. Yapılan araştırma sonucuna ve yapılmış araştırma sonuçlarına göre şu yorumda bulunulabilir. Spor yapan insanların daha sosyal oldukları, çünkü spor yapan bireyler genelde bir takım da spor yaptıklarında takım olmayı öğrenirler bir birlerinin eksiklerini gidermelerine yardım ederler. Bireysel spor yapanlar ise genelde antrenör eşliğinde antrenmanlar yapmakta ve buda antrenörle iyi iletişim kurmasını sağlar. Normal şartlarda sporun olumlu yönleri çok

fazla iken saldırganlık davranışların sergilemeleri insanların doğasından kaynaklandığı düşünülebilir. İnsanlar kaybetmekten pek haz almadıkları için spor müsabakalarında rakip oyuncularını saldırgan davranışlar gösterebilmektedirler. Bundan dolayı da spor takım olmayı öğrettiği için sosyalleşmeye etki ettiği ve yine spor kaybetmeme duygusundan dolayı saldırganlık düzeyini etkilediği düşünülebilir.

Tablo 22 incelendiğinde; haftada en az bir gün ya da daha fazla spor yapan şahısların hafta boyunca hiç spor yapmayan şahıslara göre fiziksel saldırganlık alt ölçeğinden aldıkları puan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Hafta boyunca hiç spor yapmayan öğrencilerin saldırganlık ölçeğinden aldıkları toplam puan; haftada iki-üç gün ve haftada üç günden fazla spor yapan öğrencilerin puanlarından düşük bulunmuştur. Literatür çalışmaları incelendiğinde Yurttaş (2016), Spor yapan katılımcıların haftalık spora ayırdıkları saatleri ile saldırganlık ölçeğinden almış oldukları puan ortalamasına göre anlamlı farkın olduğunu dile getirmiştir. Saldırganlığın alt boyutları olan fiziksel, öfke ve sözel saldırganlık puan ortalamaları haftada 6 saat ve üstü spor yapan bireylerin haftada 2 saat ve altında spor yapanların puan ortalamalarından yüksek olduğu ifade edilmiştir. Düşmanlık alt ölçeğinde ise anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır. Aynı şekilde Tablo 22 incelendiğinde; spor yapma sıklıklarının sosyalleşme düzeyi üzerinde etkisi olmadığı görülmektedir. Yıldız'ın (2015) yapmış olduğu çalışmada, spor yapma sıklıklarının sosyalleşme düzeyleri üzerinde etkisinin olmadığı görülmektedir buda bizim çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Sporcu öğrencilerin ilgilendikleri spordaki profesyonellik derecelerine göre sosyalleşme ve saldırganlık puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını Tablo 23 incelendiğinde sporcu öğrencilerin sosyalleşme ve saldırganlık düzeyleri profesyonellik derecelerine göre anlamlı seviyede farklılaşmadığı gözükmemektedir. Literatür taraması yapıldığında Kabak (2009), "*Ergenlerde spora katılımın saldırgan davranışlar üzerine etkilerinin incelenmesi*" çalışmasında, şahısların lisanslı sporcu olup olmamasının saldırganlık puanları arasında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Bu da bizim çalışmamızla benzerlik göstermektedir. Çetinkaya (2018) ise, sporculuk değişkeni ile sosyalleşme düzeyleri arasında anlamlı farklılaşma olduğu görülmüş ve lisanslı olan ve spor yapan şahısların sosyalleşme düzeyleri, spor yapmayan şahıslara göre yüksek olduğu sonucunu bulmuştur.

Tablo 24 ve Tablo 25 incelendiğinde öğrencilerin sırasıyla; spor yaşları ve ilgilendikleri spor dalına göre sosyalleşme ve saldırganlık puanlarının yapılan analiz sonucu anlamlı seviyede farklılaşmadığı gösterilmiştir ($p>0.05$). Literatürde farklı sonuç elde eden araştırmalarda mevcuttur. Yalçın (2009), spor branşları açısından saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olduğunu bulmuşken, Kırkbir (2014), yapmış olduğu araştırma incelendiğinde ise sporcuların spor branşlarıyla genel saldırganlık puanları arasındaki farkın önemsiz olduğunu söylemiştir. Atar (2019) ve Çiloğlu (2019) ise, yapmış oldukları yüksek lisans tez çalışmalarında, sporcuların branşları ile genel saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulamamışlardır. Spor yaşı için literatüre baktığımızda ise, Yalçın (2009), sporcuların saldırganlık düzeyleri ile tecrübeleri arasındaki ilişkiye baktığında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını dile getirmiştir. Kırkbir (2014) ise, sporcuların spor yapma yılına bağlı olarak genel saldırganlık puanları arasındaki farkın anlamsız olduğunu bulmuştur. Shokoufeh (2014), yüksek lisans çalışmasında Spor yaşı artıkça saldırganlık düzeyinin arttığını söylerken, Shokoufeh (2018) doktora tezi çalışmasında ise spor yaşının saldırganlık düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık olmadığına dikkat çekmiştir.

Bu araştırma sonucuna ve yapılan araştırmalara bakıldığında spor müsabakalarında amaç kazanma olduğundan dolayı genel olarak sporcuların branşları, profesyonel-amatör olmaları veya yaşları fark etmeksizin, kazanma hisleri değişmeyeceğinden, kazanmak için gerekirse saldırgan davranışlar gösterebildiklerini söyleyebiliriz. Örneğin hakemin haksız karar vermesine her sporcu istemsiz tepki verebilir veya son dakikada rakipten bir oyuncunun takımını galibiyete götürecek sayıyı almasını engellemek için saldırgan davranış gösterebilmektedir.

Yapılan bu araştırma ile yapılmış olan diğer araştırmaların sonuçları incelendiğinde farklılık görüldüğü göze çarpmaktadır. Bu farklılıkların sebebi ise bireylerin çevre ve kültürel farklılıklardan etkilendiği ve her çalışmanın bundan dolayı farklı sonuçlar verdiği düşüncesindeyim.

6. SONUÇ ve ÖNERİ

6.1 Sonuç

Öğrencilerin saldırganlık ve sosyalleşme düzeylerine bakıldığında aralarında ters yönde bir ilişkiye sahip olduğu yani saldırganlık arttığı zaman sosyalleşmenin azaldığı sonucuna varılmıştır.

Cinsiyete göre öğrencilerin sosyalleşme düzeylerine bakıldığında kadınların erkeklerden daha yüksek puanlar aldığı fakat $p < 0.5$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Saldırganlık toplam puanları arasında da $p < 0.5$ düzeyinde anlamlı fark yok fakat kadınlar ve erkekler arasında saldırganlığın alt boyutlarından fiziksel, düşmanlık bir de öfke arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Öğrenim görülen okulun türü bakımından sosyalleşme düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfa göre sosyalleşme düzeyi ve saldırganlığın fiziksel alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucu bulunmuştur.

Anne ve baba eğitim düzeylerine göre öğrencilerin saldırganlık ve sosyalleşme düzeylerini değiştirmedeği belirlenmiştir.

Ailenin toplam gelirlerine göre öğrencilerin saldırganlık ve sosyalleşme düzeyleri anlamlı şekilde değişmediği sonucu elde edilmiştir.

Öğrencilerin spor yapma durumların bakıldığında düzenli spor yapan öğrencilerin sosyalleşme düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Aynı zamanda spor yapanların fiziksel saldırganlıkları spor yapmayanlara göre daha yüksek olduğu fakat saldırganlık toplam puanları ile diğer alt boyutları olan öfke, düşmanlık, bir de sözel saldırganlıktan aldıkları toplam puanları istatistiksel düzeyde farklılaşmamaktadır.

Spor yapma sıklıklarının öğrencilerin saldırganlık ve sosyalleşme düzeylerine etkisi olmadığı fakat saldırganlığın alt boyutlarından fiziksel saldırganlığı anlamlı düzeyde etkilediği sonucu elde edilmiştir.

Spor yapan öğrencilerinin profesyonellik düzeylerinin sosyalleşme ve saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ancak sosyalleşme düzeylerine bakıldığında lisansları olan kişilerin lisansı olmayan kişilere göre daha yüksek sonucu elde edilmiştir.

Spor yapan öğrencilerin ilgilendikleri spor dalları ve spor yaşının da sosyalleşme ve saldırganlık düzeyini anlamlı düzeyde farklılaştırmadığı sonucu elde edilmiştir.

6.2 Öneriler

Araştırma yapıldığında okullardaki spor salonlarının eksiklikleri ve sadece bir branşa sahip öğretmenin olması spora yönlendirmede yetersiz kalmasına neden olduğu her okul için farklı branşlarda eğitimcilerin bulunması veya okullardaki öğretmenlerin sadece kendi branşlarına değil öğrencilerin yetenekli olduğu branşlar konusunda da yeterli eğitim verebilecek düzeyde olması lazım. Spor salonu olmayan okullara çok amaçlı spor salonların yapılması insanların daha aktif spor yapmalarına yardımcı olur.

Sporun faydalarını düşündüğümüzde ailelerin çocuklarını daha çok ders çalışmaya zorladığı sporun onların eğitimine zarar verdiği düşüncesi mevcuttu. Ailelerin sporun bireylere kattığı ve katacağı faydaları anlatılmalı ve bunun için seminerler, paneller düzenlemeli.

Medya sporun faydalarını anlatma konusunda aktif şekilde rol alması gerekmektedir. Medyanın yayınlarının yapıcı saldırganlıktan uzak bir şekilde olması için gerekli adımlar atılmalıdır. Medyanın sporun faydalarını doğru şekilde aktarması sonucu insanların spora yönelmeleri kolaylaşır.

Sporun sosyalleşmeye önemli katkılar sundu gerçeği bilinmekte fakat sporla saldırganlık düzeyinin de yükseldiği biliniyor. Saldırganlık düzeyinin azalması için spor yapan bireylere fair-play düşüncesi kazandıracak eğitimler verilmelidir.

Milli Eğitim Bakanlığının Beden Eğitimi ders sayısını artırması ve öğretmenlerle beraber antrenörlerin de görevlendirmesi gerekir.

Yapılmış olan araştırma ile ilgili net bir şey söylemek yanlış olur. Her çevre ve kültürden kişilerin bulunduğu daha kapsamlı, farklı şehirlerdeki bireylerin katılım sağlayacağı çalışmaların yapılması verimliliği artırabilir. Bu da yeni çalışmaların yapılmasına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

Acet M. Futbol Seyircilerini Fanatik ve Saldırgan Olmaya Yöneten Sosyal Faktörler. Sağlık Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı. Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2001.

Acet M. *Sporda saldırganlık ve şiddet*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2006.

Afacan, HH. *Toplumbilimi*, Konya: Turhan Kitabevi Yayınları, ss, 68-70, 2001.

Ağkurt E. Üniversite Öğrencilerinde Spora Katılımın Sosyalleşmeye Etkisi. Sağlık Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi, 2018.

Akıncı YA. Ortaöğretim Kurumlarında, Beden Eğitimi ve Spor Etkinliklerinin Sosyalleşme Süreci ve şahsiyetin Oluşmasında Katkısı. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, 2007

Akgün A. İlköğretim Kurumlarında Ders Dışı Egzersiz Faaliyetlerine Katılan Öğrencilerin Sosyalleşme Düzeyleri. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, 2011.

Alp M., Eraslan M., Atay E., Özmutlu İ. Düzenli spor yapan ve yapmayan çocukların sosyo-demografik özelliklerine göre saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. Kafkas Üniversitesi, *e – Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), Nisan 2014

Altın MO. Amatör Düzeyde Futbol Oynayan Sporcuların Bilişsel Duygu Düzenleme ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi, 2017.

Aracı H. *Okullarda Beden Eğitimi*, Ankara, Bağırhan Yayın Evi, 1999.

Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E., Saygın, Y. Ergenlerde saldırganlık ve kişilerarası problem çözmenin incelenmesi. İlköğretim Online, 9 (1), 2010. s: 379-388.

Aslan AK. Eğitimin toplumsal temelleri. Balıkesir Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 5, Mayıs 2001.

Atar E. Spor Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrencilerin

Akademik Öz Yeterlik ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Uşak: Uşak Üniversitesi, 2019

Bacanlı, H. Gelişim ve Öğrenme, Ankara: Nobel Yayınları, 2005

Bayram M. Aka St. Geçit Sm. Şebin K.İslam'da Sporun Önemi ve Ahlakı, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi,*Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5/1, 2019; 207-224

Bayram Y. Spor Yapan ve Yapmayan 14-18 Yaş Grubu Öğrencilerin Saldırganlık Tutumlarının İncelenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.Yüksek Lisans Tezi, Kütahya:Dumlupınar Üniversitesi, 2012

Berk EL. *Çocuk Gelişimi*. Dönmez A.(Çeviren). Ankara: İmge Kitapevi Yayınları,2013

Bilgin Ülken F. Televizyon izlemeye anne-baba aracılığı ile çocukların saldırgan davranışları arasındaki ilişki. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 2011. s:195–216.

Birinci R. Spor Yapan Ve Yapmayan Bireylerin Benlik Saygısı Ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi 2019.

Bostancı Ö. Oda B. Şebin K. Erail S. 11–13 yaş öğrencilerin spor yapma durumlarına göre iyimserlik ile saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. Atatürk Üniversitesi, *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* Cilt: 19, Sayı:4, Aralık 2017

Brom, L. & Selznick, P. Sociology. New York: A Tex With Adapted Readings. Harger. 1986.

[Ceylan](https://www.hurriyet.com.tr/aile/yazarlar/beril-papuccuer-ceylan/aile-icindeki-ofke-ve-saldirganligin-cocuklara-yansimalari-427792) BP. Aile içindeki öfke ve saldırganlığın çocuklara yansımaları. <https://www.hurriyet.com.tr/aile/yazarlar/beril-papuccuer-ceylan/aile-icindeki-ofke-ve-saldirganligin-cocuklara-yansimalari-427792> (erişim tarihi: 22.03.2020)

Ceylan Ö. Anne Baba Tutumları İle Çocuğun Sosyalleşme Süreci Arasındaki İlişki: Okul Öncesi Örneği. Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi, 2017

Çetinkaya T. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Sosyalleşme Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Spor Bilimlerinde Akademik Araştırmalar*. Gece Kitaplığı. Ankara 2018: 17-25.

Çınar M. Rekreatif Faaliyetlere Katılan 9-14 Yaş Grubunun Benlik Saygısı Ve Sosyalleşme Düzeylerinin İncelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2018.

Çırka S. Küreselleşme sürecinde sporun genel bir değerlendirmesi *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi (Abmyod)* Sayı:45 2017;127-145

Çiloğlu E. İzmir İlindeki Profesyonel Liglerde Mücadele Eden Futbol, Basketbol, Voleybol ve Hentbol Branşlarındaki Erkek Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Uşak: Uşak Üniversitesi, 2019.

Çolakoğlu FF. ve Solak N. Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet ve okul türüne göre saldırganlık düzeyleri ile empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi (Çorum ili örneği). *International Journal of Social Science*, 2014;26, 57-66.

Dalbudak İ. 18- 20 Yaş Arası Spor Yapan ve Yapmayan B2 ve B3 Görme Engelli Bireylerin Duygusal Zekâ ve Saldırganlık Düzeyleri Bakımından İncelenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Doktora Tezi, Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 2019.

Demir, Ö. ve Acar, M. *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, İstanbul: Ağaç Yayıncılık, 1992.

Demiray U., *Meslek Yüksekokulları İçin Genel İletişim*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2003, s.90

Demirel Ö. Kaya Z. *Eğitim Bilimine Giriş* 2.baskı Pegem Yayıncılık. Ankara 2007.

Dervent F. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri Ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2007.

Dizman H. Anne-Babası İle Yaşayan ve Anne Yoksunu Olan Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi. Fen Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, 2003.

Durmuş G. Gençlerin Tenis Spor Dalını Seçmelerinde Motivasyonu Etkileyen Unsurlar. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, 2015.

Erden NK. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğretmenlik Bölümleri Birinci Öğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Türleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi Öğretmenliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2007.

Erdimez A. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Sporla Sosyalleşme Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2016.

Eroğlu SE. Saldırganlık Davranışının Boyutları ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma. Selçuk Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 21 / 2009

Giddens A. *Sosyoloji*. Güzel C. (Çeviren), Ayraç Yayınevi, Ankara, 2005;642-644

Gül G. Birey Toplum Eğitim Ve Öğretmen. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi* Sayı 1, 2004. S223-236

Güney, S. *Davranış Bilimleri*. Ankara: Nobel Yayınevi, 2000. s: 51.

Gündoğdu R. *Sosyalleşme Ve Sosyalleşme Süreci. Sosyal Psikoloji*. Coşkun H. (Editör), Lisans Yayıncılık, İstanbul, 2013;225

İmamoğlu G. Ve Koca F. Eski Çağlarda Bazı Görsellerde Hayvanlarla Sportif Mücadelelerin Tasviri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* Cilt: 11 Sayı: 61 Yıl: 2018 Issn: 1307-9581

Jess Groesbeck, “Carl Jung”, Harold J Kaplan, Benjamin Sadock, *Comprehensive Textbook Of Psychiatry IV*, Williams And Willikins, 1985, Baltimore

Kabak F. Ergenlerde Spora Katılımın Saldırgan Davranışlar Üzerine Etkilerinin İncelenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi, 2009.

Karaca Y. Ortaöğretim Kurumlarındaki Sporcu Öğrencilerin Kişisel Uyum ve Sosyalleşme Düzeylerinin

İncelenmesi (Adıyaman İli Gölbaşı İlçesi Örneği). Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sporda Psiko-Sosyal Alanlar Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2012.

Keskin C. Liseler Arası Müsabakalara Katılan Sporcu Öğrencilerin Saldırganlık Durumlarının Araştırılması (Zonguldak-Kozlu Örneği). Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, 2015

Kırkbir F. Karadeniz Teknik Üniversitesinde Okuyan ve Üniversiteler Arası Müsabakalarda Yarışan Öğrencilerin Saldırganlık Düzeylerinin Araştırılması. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, 2014.

Kirsti Mj Lagerspetz. Immediate Reactions To Tv-Violence By Finnish Pre-School Children Of Different Personality Types. Scandinavian Journal Of Psychology. Volume 20, Issue 1 September 1979. Pages 43-53

Korucu Aytan G. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyalleşmelerinde Sporun Etkileri. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı. Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2010.

Kurt T., Kılıç M., Kılıç MN., Özbayraktar F., Yücel E., Kıvanç C. *Türk Spor Tarihi 11. Sınıf*, Devlet Kitapları Birinci Baskı 2016

Kuru E. *Sporda Psikoloji*. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, 2000

Kuşdemir Y. İlköğretim Okulu Müdürlerinin Öğretmenlerinin Örgütsel Sosyalleşme Sürecinde Sosyalleştirme Stratejilerini Kullanma Becerileri Kırıkkale İli Örneği. Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, 2005.

Külahcı B. Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Lise Öğrencilerinin Sosyalleşmesinde

Beden Eğitimi ve Spor Aktivitelerinin Etkisi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 2014.

Little W. *Introduction to Sociology – 1st Canadian Edition*. Victoria, B.C.:BC campus. 2014. <https://opentextbc.ca/introductiontosociology/>(Erişim Tarihi: 11 Nisan 2020).

Madran AD. Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'nin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2013;24(2):124-9

Mandell Rd. Sport Cultural History. 1984. (https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=Tdxmyjvhtbuc&oi=fnd&pg=pr7&dq=Mandell+Rd.+Sport+Cultural+History&ots=Weeaeaqcax&sig=Dhongkheojtrtwuqe1lelww_D28&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)

Nas K. Futbolcuların Saldırganlık Düzeyleri İle Öfke Tarzlarının Belirlenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2017.

Oda B. 11–13 Yaş Grubundaki Spor Yapan ve Yapmayan Öğrencilerin İyimsirlik İle Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2014.

Okyaz B. 18-24 Yaş Arası Tekvando Ve Yüzme Sporü İle Uğraşan Gençlerin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi 2017.

Can Gürkan Ö. Hemşirelik öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve ilişkili faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi - Journal of Psychiatric Nursing* 2016;7(2):87–93

Öztürk F. *Toplumsal Boyutlarıyla Spor*.3. Baskı Ankara, Bağırhan Yayınevi.1998.

Russell GW. *Aggression in the Sports World: A Social Psychological Perspective*, Department of Psychology&Neuroscience, University of Lethbridge, Canada. Mayıs 2008.

Saraç C. Engellilerde Spor İle Benlik Saygısı ve Sosyalleşme Düzeyi Arasındaki İlişki. Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Niğde:Niğde Üniversitesi, 2014.

Sarıbaş S. Ve Babadağ G. Temel Eğitimin Temel Sorunları. *Anadolu Eğitim Liderliği Ve Öğretim Dergisi*. 2015. E-Issn:2148-2667 – 3 (1), s:18-34

Saykal A. Sporun Sosyalleşme Sürecindeki Rolü (Antalya Büyükşehir Belediyesi Okullar Ligi Örneği).Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Konya:Selçuk Üniversitesi, 2019.

Selçuk E. ve Aydos L. Ankara polis akademisinde sporcu olan ve sporcu olmayan öğrencilerin bazı kişilik ve davranış özelliklerini araştırılması. *Ankara: G.Ü. Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi*.1998.

Shokoufeh S. Erzurum’da Farklı Branşlarla İlgilenen Sporcular İle Spor Yapmayan Sedanterlerin Kişilik ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2014.

Shokoufeh S. Türkiye’de Elit Erkek Ve Bayan Güreşçiler İle Spor Yapmayan Bireylerin Zihinsel Yetenek, Liderlik ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Doktora Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs, 2018.

Solak N., Spor Yapan Ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri İle Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Çorum İli Örneği). Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi 2011.

Şahan H.Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Spor Aktivitelerinin Rolü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Anabilim Dalı. Doktora Tezi, Konya:Selçuk Üniversitesi, 2007.

Şahan, M., Lise öğrencilerinde saldırganlığı yordayan bazı değişkenlerin incelenmesi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

Şahin HM. *Sporda şiddet ve saldırganlık*,1. Baskı. Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2003.

Şenyüzlü E. Üniversite Öğrencilerinde Spora Katılımın Saldırgan Davranışlar Üzerine Etkilerinin İncelenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Kütahya:Dumlupınar Üniversitesi, 2013.

Tabachnick BG., Fidell LS. *Using Multivariate Statistics (sixth edition)* Pearson, Boston.2013.

Tazegül Ü. Sporun Kişilik Üzerindeki Etkisinin Araştırılması, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi, *The Journal Of Academic Social Science Studies International Journal Of Social Science* DoiNumber:Http://Dx.Doi.Org/10.9761/Jasss2352 Number: 25, P. 537-544, Summer, 2014.

Tezcan M. *Sosyolojiye Giriş*, 9. Baskı. Ankara, Anı Yayıncılık, 2016;49-68.

Tiryaki Ş. *Spor psikolojisi, kavramlar, kuramlar ve uygulama*. Mersin, Eylül Kitap ve Yayınevi, 2000.

Tuncel S., Kaya B. Spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin sosyalleşme düzeylerinin incelenmesi (Ahi Evran Üniversitesi Örneği). *Spor Eğitim Dergisi*, Cilt 3, Sayı 3, 2019;20-31.

Tunçalp Ö. Seçilmiş Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Beden Eğitimi ve Spor Aktivitelerinin Rolü ve Önemi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2011.

Turhan M. İlkokul Öğrencilerinin Sosyalleşmesinde Öğretmen Etkisinin Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi (Kocaeli İli Körfez İlçesi Örneği). Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 2017.

Tutkun E., Güner BÇ., Ağaoğlu SA. Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı*, Muğla, Nobel Yayın Dağıtım, 2006;1068-1071.

Tutkun E., Güner BÇ., Ağaoğlu SA., Soylu R. Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin değerlendirilmesi. *Spor Ve Performans Araştırmaları Dergisi Journal Of Sports And Performance Researches* 2010;1 (1):23-29.

Tuzgöl M. Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2000; 2 (14):39-48.

Türkkahraman, M. *Türkiye’de Siyasal Sosyalleşme Ve Siyasal Sembolizm*. İstanbul: Birey Yayıncılık, 2000. s:41

Uluşık V. Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Stres ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi: Burdur İli Örneği. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, 2015.

Yalçın Y. Spor Tatmininin Sporcuların Stres ve Saldırganlık Düzeyleri Üzerindeki Etkisi: Antrenör Cinsiyetinin Rolünü Belirlemeye Yönelik Antalya İlinde Bir Uygulama. Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi, 2009.

Yavuzer N. İnsanın Saldırgan Ve Yıkıcı Doğasını Anlamak. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi* Yıl:12 Sayı:23 Bahar 2013 S.43-57

Yılan Y. İlköğretim Öğrencilerinin Sosyalleşmeleri Ve İletişim Becerilerini Geliştirmelerinde Türk Halk Oyunlarının Rolü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, 2012.

Yıldırım İ., Yetim A. Ortaöğretimde beden eğitimi dersinin öncelikli amaçları üzerine bir araştırma. *Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi*, 1996.

Yıldız S. Spor Yapan ve Spor Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2009.

Yıldız Y. Spor Yapan ve Spor Yapmayan Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme ve Mutluluk Düzeylerinin İncelenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 2015.

Yılmaz S. Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri İle Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İstanbul İli Bayrampaşa İlçesi Örneği). Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, 2013.

Yörükoğlu, A. (2000). *Değişen Toplumda Aile Ve Çocuk*. 4. Baskı. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.

Yurttaş H. Spor Yapan ve Yapmayan Üniversite Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor

Öğretmenliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim, 2016.

Zengin S. Bireysel, Takım ve Raket Sporları Yapan Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Ocak 2016.

URL-1: Spor. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Spor> (erişim tarihi:09.04.2020)

URL-2: Spor Nedir? <http://sporakademisi.com/spor-nedir/> (erişim tarihi:09.04.2020)

URL-3: Maguire JA.,Thompson WN., Guttman A., Rowe DC. Sports. <https://www.britannica.com/sports/sports> (erişim tarihi:09.04.2020)

URL-4: Sporun Tarihsel Gelişimi. <http://blogkalemimden.blogspot.com/2017/07/sporun-tarihsel-gelisimi.html> (erişim tarihi:09.04.2020)

URL-5: Altın N. Saldırganlık ve Çeşitleri. <https://www.bilgiustam.com/saldirganlik-ve-cesitleri/> (erişim tarihi: 24.04.2020)

URL-6: Socialization Throughout the Life Span. <https://courses.lumenlearning.com/boundless-sociology/chapter/socialization-throughout-the-life-span/> (erişim tarihi: 01.04.2020)

URL-7: Sporun Tarihsel Gelişimi. <http://calgucu.net/sporun-tarihsel-gelisimi/> (erişim tarihi:09.04.2020)

Eğitim ve Spor. <http://www.sporbilim.com/sayfa.asp?mdl=haber¶m=65> (erişim tarihi: 22.03.2020)

Cambridge dictionary, Sport. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/sport> (erişim tarihi:09.04.2020)

Desport. <https://en.wiktionary.org/wiki/desport> (erişim tarihi:09.04.2020)

Türk Dil Kurumu Sözcükleri. <https://sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi:09.04.2020)

Google Sözlük, Kişilik.

https://www.google.com/search?q=ki%C5%9Filik+nedir&rlz=1C1GCEA_enTR841TR841&oq=ki%C5%9Filik+nedir&aqs=chrome..69i57j0l7.7464j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8 (erişim tarihi:13.04.2020)

EKLER

EK.1Anket Formu

Değerli Öğrenciler,

Elinizdeki anket, Ortaöğretim kurumlarındaki spor yapan ve spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin sosyalleşme ve saldırganlık düzeyleri konusunda yapılan yüksek lisans araştırmasına veri toplamak üzere hazırlanmıştır. Araştırmanın sonuçları, bilimsel amaçlı kullanılacak olup, sağlayacağınız katkılar için şimdiden teşekkür ederim.

Hamit BİLGİÇ

1. Yaşınız: ()
2. Cinsiyetiniz ()Kadın ()Erkek
3. Yaşadığınız il-ilçe:
4. Okul türünüz:
 ()Anadolu Lisesi ()Fen Lisesi ()Sosyal Bilimler Lisesi ()Anadolu İmamHatip Lisesi
 ()Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ()Özel Yabancı Liseler ()Özel Liseler
5. Sınıfınız:
 ()9.sınıf ()10.sınıf ()11.sınıf ()12.sınıf
6. Okulunuzun bulunduğu yerleşim birimi?
 () İl () İlçe ()Kasaba
7. Babanızın eğitim düzeyi nedir?
 ()İlkokul ()Ortaokul ()Lise ()Ön lisans ()Lisans velisans üstü
8. Annenizin eğitim düzeyi nedir?
 ()İlkokul ()Ortaokul ()Lise ()Ön lisans ()Lisans ve lisans üstü
9. Babanızın mesleği nedir?
10. Annenizin mesleği nedir?
11. Ailenizin toplam(anne+baba) aylık geliri ne kadardır?
 ()2000 ve altı ()2000-3000 ()3000-4000 ()4000 ve üstü
12. Okulunuzun sportif etkinliklerine katılıyor musunuz?
 ()Evet ()Hayır
13. Profesyonel veya amatör kulüplerde lisanslı olarak Spor yapıyor musunuz?
 ()Profesyonel olarak spor yapıyorum ()Amatör olarak yapıyorum
 ()Herhangi bir kulüpte spor yapmıyorum
14. Ne sıklıkla Spor yapıyorsunuz?
 ()haftada 1 gün ()haftada 2-3 gün ()haftada 3 gün ve üstü ()Spor yapmıyorum
15. Kaç yıldır Spor yapıyorsunuz
 ()1yıldan daha az ()1-2yıl ()2-3yıl ()3yıldan daha fazla
16. Yaptığınız spor dalı?
 ()Atletizm ()Futbol ()Basketbol ()Voleybol ()Hentbol ()Masa Tenisi
 ()Güreş ()Uzak doğu sporları ()Diğer.....

Ek.2 Buss Perry Saldırganlık Ölçeği

Aşağıdaki her bir maddeyi okuyarak, bu madde sizin için her zaman doğru ise "Tamamen Katılıyorum", genelde doğru ise "Katılıyorum", emin değilseniz "Kararsızım", genelde doğru değilse "Katılmıyorum", hiçbir zaman doğru değilse "Kesinlikle Katılmıyorum" şeklinde işaretleme yapmanız rica olunur.	Tamamen Katılıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Bazı arkadaşlarım benim öfkeli biri olduğumu söylerler					
Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim					
Birisi bana fazlasıyla iyi davrandığında "acaba benden ne istiyor" diye düşünürüm					
Arkadaşlarımın görüşlerine katılmadığım zaman bunu onlara açıkça söylerim					
Öfkeden deliye döndüğümde bir şeyler kırıp dökerim					
İnsanlar benim görüşlerine katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam					
Zaman zaman bazı olaylara/kişilere yönelik kızgınlığım uzun süre bitmek bilmez					
Bazen başkalarına vurma dürtümü kontrol edemiyorum					
Sakin yapılı biriyim					
Tanımadığım insanlar bana fazla yakın davrandıklarında onlara şüpheyle yaklaşırım					
Daha önce, tanıdığım insanları tehdit ettiğim oldu					
Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim					
Birisi bana satışırsa kolaylıkla onu itip tartaklayabilirim					
İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim					
Zaman zaman kıskançlık beni yiyip bitirir					
Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olmayacağını düşünüyorum					
Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşünürüm					
Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim					
Yapmak istediğim bir şey engellendiğinde kızgınlığımı açıkça ortaya koyarım					
Zaman zaman insanların arkamdan iş döndürdüğü duygusuna kapılırım					
İnsanlarla sıkça görüş ayrılığına düşerim					
Birisi beni iterse onunla kavgaya tutuşurum					
Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissederim					
Diğer insanların her zaman çok iyi fırsatlar yaşadıklarını düşünüyorum					
Birisi beni iterse onunla kavgaya tutuşurum					
Arkadaşlarımın arkamdan konuştuklarını biliyorum					
Arkadaşlarım münakaşacı/tartışmayı seven biri olduğumu söylerler					
Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm					
Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim					

Ek.3 Şahan'ın (2007) "Sosyalleşme Boyutu"

SOSYALLEŞME İLE İLGİLİ DEĞİŞKENLER	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Değerli katılımcı, Aşağıda verilen yargılara ilişkin görüşünüzü "Kesinlikle Katılıyorum", "Katılıyorum", "Kararsızım", "Katılmıyorum" ve "Kesinlikle Katılmıyorum" seçeneklerinden en uygun gördüğünüze (X) işareti koyarak belirtiniz.					
Olabilirdiğince kalabalıktan uzak kalmayı tercih ederim					
Toplum içerisinde insanlarla iletişim kurmada seçici davranırım					
İnsanlar toplum içerisinde benimle kolayca diyalog kurabilirler					
Toplumsal olaylarda genellikle topluma liderlik yaparım					
Her türlü sosyal etkinliklere katılmaktan hoşlanırım					
Toplum içerisinde insanlarla tartışmaktan ziyade insanlara yardım etmeyi tercih ederim					
Toplumsal olaylarda toplumu yönlendirmekte başarılıyım					
(Örneğin sönük geçen bir toplantıda yol gösterici rolü)					
Yeni tanıştığım insanlarla diyalog kurmaktan çekinirim					
Toplum içerisinde çoğunlukla kendini yalnız hissederim					
Toplum içerisinde başkaları ile kolaylıkla iletişim kurarım					
Toplumsal etkinliklere katılan insanlar kendileriyle barışık olur					
Toplumsal etkinliklere katılım ile kişisel beceri ve yeteneklerimi keşfedebilir ve ifade edebilirim					
Toplum içerisinde sevdiğim insanlarla birlikte olduğumda keder ve dertlerimizi unuturum					
Toplumda insanların özgürce davranmalarına izin verilse toplumun daha iyi olacağı kanısındayım					
Toplumsal kurallara uymayan insanları haklı görmem					
Toplumsal değerlere bağlı bir kişiye sahip birisiyim(gelenek töre inançlar)					
Toplumsal değerlere aykırı davranan bireylerin davranışları beni rahatsız eder					
Toplumsal uzlaşmayı bozan davranış sahiplerine hoşgörümlü davranmam					
Aileyle ilgili kararların alınmasında katkıda bulunurum					
Aile büyüklerinin kararlarına her zaman itaat etmekten hoşlanmam					
Ailem benim fikir ve davranışlarıma her zaman hoşgörümlü davranır					
Ailenizin değer yargıları ile toplumsal diğer yargıları arasındaki farklılık beni fazla etkilemez					
Ailem arkadaş çevremi belirlemede etkin rol oynar					
İnsanların benim davranışlarımı yargılamaya ya da yönetmeye çalışmasından rahatsız olurum					
Okul farklı kültürdeki insanların tanışmasını ve böylece toplumsal bütünleşmenin etkin faktörüdür					
Okul bireyin, toplumsal ve kişisel değerlere saygının benimsenmesinde önemli rol oynar					
Toplumsal aktivitelere katılmakta yaş, cinsiyet ve inanç vb. ayırım yapmaktan hoşlanmam					
Toplum içerisinde başkalarının ihtiyacı olduğu zaman kendime ters düşse de o davranışı yaparım					
Yeni insanlarla tanışıp sosyal aktiviteler yapmaktan hoşlanırım					
Okul farklı insan grupları arasında toplumsal diyalogun ilk adımıdır					
Farklı kültürdeki değer anlayışlarına saygılı davranmayı tercih ederim					
Herkes kültür ve değerlerini özgürce yaşayabilmeli ve ifade edebilmeli					
Farklı kültür anlayışları toplumsal barışın temel dinamiğidir					
Bizi diğer kültürlerden farklı kılan değer; farklı kültürlerin barış ve uyum içerisinde yaşamasıdır					

Ek.4 Aile İzin Dilekçesi

Ortaöğretim kurumlarındaki spor yapan ve spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin sosyalleşme ve saldırganlık düzeyleri konusunda yapılan yüksek lisans araştırmasına veri toplamak üzere hazırlanmış olan ve bilim dünyasına katkı sağlanacak olan bu çalışmada, velisi olduğum öğrencinin yer almasında her hangi bir sakınca yoktur.

Veli Adı Soyadı:

Tarih:

İmza:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Hamit BİLGİÇ

Doğum tarihi: 30.06.1989

Doğum yeri: Mardin

Medeni hali: Bekâr

Uyruğu: Türkiye

Adres: Dara Mah. Kale sk. No:78 Artuklu/MARDİN

Tel: 05445722428 **E-mail:** hamit_bilgic89@hotmail.com

Eğitim

Lise:Konya Selçuklu Lisesi (2002-2005) MardinİMKB Lisesi (2007)

Lisans: Anadolu Üniversitesi Beden eğitimi ve Spor Yüksek Okulu (2015)

Yabancı Dil

İngilizce:

Mesleki/Akademik Deneyim

Dara İlköğretim Okulu Beden Eğitimi Öğretmenliği (2016)

Gençlik ve Spor Bakanlığı, Spor Eğitim Uzmanı 2019 - Devam ediyor